

סדר אליהו זוטא חלק שני

פרק א (ה) מעשה רבי אליהו הנביא אמרו רבותינו זכרונם לברכה (נ"י אחרו עליו)

לעולם יהא אדם [א] ערום ביראה ומענה [ב] רך ומשיב חסה ומרבה שלום עם אביו ואמו ועם רבו ועם חבירו ואפילו עם גוי בשוק כדי שיהא אהוב מלמעלה (נוסחא ישנה ואהוב) ונחמד מלמטה וכדי שיהא מקובל על הבריות וכדי שיתמלאו כל יסודי בשיבה. (נ"י צדיק אבר ואין איש שם על לב מכאן אמרו כל המצער עצמו עם הצניע וזכה ורואה בנחמת צבור שנאמר וירי משה כבדים וכי לא היה לו למשה בר או כסת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל והצבור שרוי בצער אף אני אהיה עמהם בצער. ואשרי מי שמצער עצמו עם הצבור לא יראה אדם הצבור שרוי בצער והוא הולך לביתו ויאכל וישתה ויאמר שלום עלי נפשי ואם עשה כן עליו הכתוב אומר הגה ששון ושמחה הרוג וגו' מה כתיב אחריו ונגלה באוני ה' צבאות זה ענין בינונים וענין הרשעים מהו אומר אתיו אקחה יין ונסבאה שבר משום רבי אליהו וכו') ואמרו רבותינו ז"ל (כ) בזמן שישראל שרוין בצער ופירש אחד מהן באים שני מלאכי השרת ומניחין לו את ידיהם על ראשו ואומרים פלוני זה שפירש עצמו מן הצבור אל יראה בנחמת צבור אלא בזמן שהצבור שרוי בצער אל יאמר אדם אלך לביתי ואוכל ואשתה ושלום עלי נפשי. ואם עושה כן עליו הכתוב אומר (ישעיה כג) והנה ששון ושמחה הרוג בקר ושחוט צאן אכור בשר ושתות יין וגו' מה כתיב בתריה ונגלה באוני ה' צבאות אם יכופר העין הזה לכם עד תמותו. עד כאן מדה של [ג] בינונים אבל במדת הרשעים מה כתיב שם (סס ט) אתיו אקחה יין ונסבאה שבר והיה כזה יום סחר גדול יתר מאד מה כתיב בתריה הצדיק אבר ואין איש שם על לב וגו' אלא יצער אדם את עצמו עם הצבור שכן מצינו במשה רבינו ע"ה שהיה מצער את עצמו עם הצבור שנאמר (שמות י) וירי משה כבדים ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה. וכי לא היה לו למשה בר אחת או כסת אחת לישב עליה אלא כך אמר משה הואיל וישראל שרוין בצער אף אני אהיה עמהם בצער וכל המצער את עצמו עם הצבור וזכה ורואה בנחמת צבור. ושם יאמר אדם מי מעיד בי אבני ביתו וקורות ביתו של אדם מעידין עליו שנאמר כי אבן מקיר חזק [ד] וכפים מעץ יענגה (מקוק נ). רבי רבי שילא אמרו שני מלאכי השרת המלוין את האדם שנאמר (תהלים נא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך הן מעידין עליו. רבי חזקא אומר נשמתו של אדם היא מעידה עליו שנאמר (מכא ז) משוכבת חיקך שמור פתחי פיך. וי"א איבריו של אדם מעידין בו שנאמר (ישעיה מג) אתם עדי נאם ה'. משום רבי אליהו אמרו לעולם יהא אדם כשור לעול וכחמור למשא וכבהמה שחורשת בבקעה ובשדה כך יהא אדם עוסק וחורש בד' כל יום תמיד שנאמר (סס נ) אשריכם זורעי על כל מים ואין מים אלא ד' שנאמר (סס נה) הרי כל צמא לבו למים. אשריהן ישראל בזמן שהן עוסקין בתורה ובגמילות חסדים או יצא מסור בידם ולא הם מסורים ביד יצאם שנאמר אשריכם זורעי על כל מים [ה] וגו' ואין זריעה אלא צדקה שנאמר (הושע י) זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד ואין מים אלא תורה שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לבו למים וכיון שקרא אדם תורה נביאים וכתובים ושנה משנה מדרש הלכות ואגדות ושנה הגמרא ושנה הפלפול לשמה מיד רוח הקודש שורה עליו שנאמר (סמאל כ ג) רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני:

פעם אחת הייתי עובר במקום למקום ומצאני [ו] קסדור אחד נתן לי שלום ולא חבירי ואמר לי רבי מאיזה מקום אתה ואמרתי לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים ורבנן אני ואמר לי רבי בוא ושב עמי במקומי שאני מראה אותך ואני אתן לך חמין ושעורין ופולין וערשין וכל מיני קטניות ואמרתי לו בני אפילו אם אתה נותן לי אלף אלפים דנרי וזהב אין אני מניח מקום תורה ואין אני דר במקום שאין בו תורה ואמר לי רבי למה ואמרתי לו שלא חרב העולם אלא מפני פשעה של תורה ולא חרבה ארץ ישראל אלא מפני פשעה של תורה

וכל

שובי חיים

ישועות יעקב

פרק א (ה) מעשה רבי אליהו הנביא. פירוש
כי על ידי מעשה שאירע לרבי ענין סס אליהו הנביא. לכך נחלק זה הסדר אליהו זוטא מן החלק הגדול סדר אליהו רבא. כדליתא בכתובות דף קו (ויקוקין). וכתבו התוספת שם דכפס הראשון למד ממנו יותר מן הארבע ידות עכ"ל. ולפי מה שחזו רוחים כמה דברים שנכסלו בסדר זה יש לומר דכיון כסדר זה לספר משנה תורה מאיזה טעם: (כ) בזמן שישראל כו'. ונסמך למה שכתב מקודם שיטעה האדם מעשים טובים כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה כו'. ואם לא יפרוש מן הניכור אלא יצטרע עמו יהא אהוב

פרק א [א] להערים בכל מיני ערמה ליראת בוראו
רש"י ברכות דף י"ז וע"ש: [ב] ירגיל עצמו לדבר בלשון רכה וענוה וקול נמוך ועיין לעיל: [ג] ע"ן כל זה כסדר אליהו רבא פ' כ"ה ושם נחבאר בס"ד ועיין בפ"ק דתענית: [ד] קיסם שפאין בלשון חכמים רש"י: [ה] מדכתיב בסיפא משלתי רגל בלומר שהם משליכים ומשלחים רגלי יצה"ר טעליהם לפי שיצה"ר קרוי אורח שנאמר ויבא הלך לאיש העשיר רש"י בפ"ק דף ע"א א"ג רגל השור והחמור מרמזים על היצה"ר ופ"א כוחות הטומאה כדליתא בזהר הקדוש: [ו] פ"י מסוגה אחד רש"י: יבמות

למעלה ונחמד למטה ויראה בנחמת ליכור כדמפרש (ויקוקין):

גיש

ח

וכל הצרות הבאות על ישראל אינו אלא מפני פשעה של תורה משום שנחלה ודבה היא לפני הקב"ה פשעה של תורה (נ"י שהיא שקולה כנגד כל העבירות) שנאמר (מכ"ה א') בפשע יעקב כל זאת ואין זאת אלא תורה שנאמר (ידמ"ה ט') מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אברה הארץ וגו' ואמר ה' על עזבם את הורתי אשר נתתי לפניכם ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה. מיד אמר לי ברוך המקום שבחר בכם מכל העמים ומכל הלשונות ונתן לכם את התורה משום שאתם בומחים בו בכל מקום. (ג) בימי [ז'] רבי דוסא בן הרכינס הותרה צרות [ח] הבת לאחין והיה הדבר קשה אל החבמים מפני שהכס גדול וקן גדול היה ועיניו כהות מלבוא לבית המדרש אמרו מי ילך ויודיענו אמר רבי יהושע (ברבי חנינא) אני אלך ואחריו מי ראב"ע ואחריו מי ר"ע. מיד הלכו וישבו על פתח ביתו נכנסה שפחתו ואמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה אמור להם שיכנסו כיון שנכנסו תפשו לר' יהושע והושיבו ע"ג מטה של זהב א"ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב א"ל מי הוא זה א"ל ראב"ע הוא א"ל ויש בן לעזריה חברנו קרא עליו המקרא הזה (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב [ט] ורעו מבקש לחם. ועוד אמר ליה אמור לתלמידך אחר וישב א"ל מי הוא זה אמר ליה עקיבא בן יוסף הוא א"ל אתה הוא עקיבא הדרשן ששמך הולך בכל העולם מסוף העולם ועד סופו שב בני שב כמותך ירבו בישראל קרא עליו מקרא זה (ס"ס לד) כפירים רשו ורעבו ודורשי ה' [י] לא יחסרו כל מוצ. התחילו מסבבים אותו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת בין שהגיעו לצרת הבת אמרו לו רבי צרת הבת מהו אמר להן מחלוקת הלל ושמאי אמרו לו והלכה כדברי מי אמר להם הלכה כדברי בית הלל אמרו לו והלא משמך אמרו הלכה כדברי בית שמאי שמאי אמרו צרת הבת מותרת אמר להם דוסא שמעתם או בן הרכינס שמעתם אמרו לו חיי רבינו סתם שמענו אמר להם אח קמן יש לי וכו' [יא] שומה הוא ויונתן שמו ומתלמידי ב"ש הוא והזהרו בו שלא [יב] יקפת אתכם בהלכות ויאמר לכם צרת הבת מותרת לפי שיש עמו שלש מאות תשובות בצרת הבת שהיא מותרת אבל אני מעיד עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים צרת הבת אסורה ועמון [יג] ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומקבלים גרים מן התרמודיים ומן [יד] הקרמיים כשנכנסו נכנסו בפתח אחר כשיצאו יצאו [טו] בשלשה פתחים ופגע בו בר"ע אקשי ליה ואוקמיה א"ל אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שזכית לשם והעבודה שעדיין אין אתה מניע אפילו לרועה בקר א"ל ר"ע אפילו לרועי [טז] צאן אבל אין מקבלים גרים מן [יז] הכותיים מפני עשרה שבמים שנבלעו ביניהם עד שיבא אליהו הנביא ובן דוד [יח] ויפרשו אותן שנאמר (מלאכי ג) הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם. משום [יט] רבי אליהו אמרו גדולה צדקה שמיום שנברא העולם עד עכשיו העולם עומד על הצדקה וכל חנות צדקה הרבה הרי זה משובח וממלט את עצמו מדינה של גיהנם שנאמר (קהלת יא) והקר [כ] כעס מלבך והעבר רעה מבשרך ונאמר (תהלים מח) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטו ה' ואין רעה אלא יום דינה של גיהנם שנאמר (משלי עז) וגם רשע ליום רעה ואומר (תהלים קו) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת:

אבותינו הראשונים מפני מה זכו לעוה"ז ולימות בן דוד ולעוה"ב מפני שנהגו א"ע בצדקה אברהם יצחק ויעקב משה ואהרן דוד ושלמה בנו לא נשתבחו אלא בצדקה אברהם מנין שנאמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט (נראית יח) יצחק לא נשתבח אלא בצדקה מנין שנא' (ס"ט) וירע יצחק בארץ חווא וגו' ואין זריעה אלא צדקה שנאמר (הושע י) ורעו לכם לצדקה יעקב לא נשתבח אלא בצדקה מנין שנאמר (נראית לב) קמנתי מכל החסדים ואין קמנתי אלא מעט ואין מעט אלא צדקה שנאמר (משלי טו) טוב מעט בצדקה אהרן ומשה לא נשתבחו אלא בצדקה מנין שנאמר

טובי חיים

ישועות יעקב

(ג) בימי ר' דוסא. הביא ענין זה שמדבר ממעלת העוסקים בתורה (ס"ט). ואחר כך מפרש מעלת הצדקה. וקאי

שר"ע הית עני גדול כדאיתא בכתובות פרק אע"פ ובגדלים פרק הנדר מן המבושיל ולסוף זכת לעשר וכבוד גדול כדאיתא בגדלים ובגמרא דיבמות גרסינן שקרא עליו מקרא זה טוב שם משמן טוב (קהלת ז') [יא] אפשר שהיה בכור לאמו ולפי שאינו בכור לנחלה נקרא בכור שופה שכל בגמרא גרסינן בכור שמן תא ושירש' וזיף ועומד על שמועתו ועושה כעשה ואינו שב משפעתו לעשות כרבים: [יב] פירש ינצח: [יג] ישראלים שבארץ עמון ומואב שכבש משה מסיתן ועזר ובבית שני במלך קדשתה וזרעין בת בשביעית וחקנו להם מעשר ראשון ומעשר עני בשביעית מפני פרנסת עניים שבא"י כו' רש"י יבמות דף ס"ז: [יד] ג"א הקדושים ולא אמרינן פמורים הם סבנות ישראל שבאו עליהם עכו"ם דאיכא רבנן דפסלי רש"י שם: [טו] פ' בחוספות כדי שלא ימצא את כלם יחד ויקפתם בחלכות ויצטרכו לקבוע הלכה כמותו א"ג כדי שימצאוה וישמעו תשובותיו: [טז] עיין במהרש"א בחד"א מה שרמזו זה לזה: [יז] ועכו"ם חבאו על פת ישראל תולד ממנו: [יח] עיין בפרק בתרא דעדות ובפ"י תר"ב שם: [יט] ילקוט וירא דף כ"ג ע"ד

(מלאכי ז) תורת אמת היתה בפיהו ואין אמת אלא צדקה שנאמר (תהלים פה) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף. דוד לא נשתבח אלא בצדקה סנין שנאמר (ס"ז ח) ויהי דוד עושה משפט וצדקה. שלמה לא נשתבח אלא בצדקה סנין שנאמר (תהלים עב) וצדקתך לבן מלך [כא] ואף הקב"ה משתבח בצדקה שנא' (ישעיה ה) והאל הקדוש נקדש בצדקה ואף כסא הכבוד נשתבח בצדקה שנאמר (תהלים לו) (ג"י ענן וערפל סביביו צדק וגו') צדק ומשפט מכון כסאו. גדולה צדקה שמצלת את האדם מדרך המיתה גדולה צדקה שמארכת ימיו ושנותיו שר אדם גדולה צדקה שהיא מביאה את האדם לחיי העולם הבא גדולה צדקה ששנותה לתורה גדולה צדקה שהתורה שוותה לה גדולה צדקה שהיא ממהרת יום בן דוד וימות נאולתנו גדולה צדקה שהיא מעלה את הנשמה ומושיבה ונותנה תחת כסא הכבוד ומנין שהצדקה מצלה את האדם מדרך המות שנאמר (משלי יא) לא יועיל הון ביום עברה וצדקה תציל ממות. בוא וראה שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו אדם נותן צדקה בעוה"ז ומתכוין עליו שיחיה העני ולא ימות אף הקב"ה מתכוין על הנותנה שיחיה ולא ימות. ומנין אתה אומר שכל מי שספק בידו לעשות צדקה ואינו עושה ולקיים נפשות ואינו מקיים גורם מיתה לעצמו שנאמר (שמואל א כה) ויען נבל וגו' ולקחתי את לחמי ואת מימי ואת מבחתי אשר מבחתי לגווי ונתתי לאנשים אשר לא ידעתי אי נזה המה ומיד נענש שנאמר (סס) ויהי בעשרת הימים ויגוף ה' את נבל וימות. ומנין שהצדקה מארכת ימיו ושנותיו של אדם שנאמר (דברים ל) כי הוא חייד [כב] ואורך ימיו ואומר עץ חיים הוא למחויקים בה [כג] (משלי ג) ועוד שהרי ק"ו היא ומה מצוה הקלה [כד] שבקלות שבתורה מהו אומר בה (דברים כג) למען ייטב לך והארכת ימים ק"ו לצדקה שהיא מצוה חמורה שבתורה עאכ"ו. ומנין לצדקה שהיא מביאה את האדם לחיי עוה"ב שנאמר (תהלים א) אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וגו' ונאמר (סס קו) אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת נאמר אשרי בתורה ונאמר אשרי בצדקה מה אשרי האומר בתורה הוא בן עוה"ב אף אשרי האומר בצדקה הוא בן עולם הבא. ומנין לצדקה שהיא שוותה לתורה שנאמר בתורה (ויקרא כו) אם בחקתי תלכו (ד) ונאמר בצדקה (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו בתורה הוא אומר (ויקרא כו) ונתתי שלום בארץ ושכבתם ואין מחיר והשבתו דיה רעה מן הארץ ותרב לא תעבור בארצכם ובצדקה הוא אומר (ישעיה לג) והיה מעשה הצדקה שלום ועבודה הצדקה השקט ובטח עד עולם וישב עמי בנוה שלום ובמשכנות סבסחים ובמנוחות שאננות. ומנין שהתורה נמשלה לצדקה ושוותה לה אלא לפי שאין לך מדה טובה שברא הקב"ה בעולמו גדול מן התורה שנאמר (משלי ד) סלסלה ותרוסמך תכבדך כי תחבקנה תתן לדאשך דוית חן עמרת תפארת תמגנך (ה) אף התורה עצמה אינה נדמית אלא לצדקה שנאמר (דברים ו) וצדקה תהיה לנו וגו'. ומנין לצדקה שהיא ממהרת ימות בן דוד וימות הנאולה שנא' (ישעיה נו) שפרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות. ומנין לצדקה שהיא מעלה את הנשמה ומושיבה ונותנה תחת כסא הכבוד שנאמר (סס לג) הודך צדקות ודובר מישרים וגו' הוא מרומים ישכון מצדות סלעים משגבו לחמו נתן מימיו נאמנים מלך ביפיו [כה] תחזינה עיניך : מליך פרקא

פרק ב פעם אחת הייתי מהלך בדרך מצאני אדם אחד ובא אצלי [א] בדרך מצות והיה בו מקרא ולא היה בו משנה ואמר לי רבי מקרא נתן לנו מהר סיני משנה לא נתן לנו מהר סיני ואמרתי לו בני מקרא ומשנה שניהם מפי הגבורה נאמרו. ומה בין מקרא למשנה אלא משלו משל למה"ד למלך ב"ו שהיה לו שני עבדים והיה אוהבן אהבה גדולה ונתן לזה קב [ב] חמין ולזה קב חמין ולכ"א מהן נתן ג"כ אגודה [ג] של פשתן

הפק

טובי חיים

ישועות יעקב

וקא' חלפיל אשריהן ישראל בזמן שהם פוסקים בתורה ומחילות חסדים כו' : (ד) ונאמר בצדקה ה' קנני ראשית דרכו. וכתיב מקודם בלורח צדקה חלפיל ש"מ דכתיב בצדקה לשון הליכה ואורח כמו שכתוב חלל התורה לשון הליכה ודרך (ויקוקין) : (ה) אף התורה עצמה. אפילו קיום ושמירת מצותיה שכל התורה כולה שהוא גדול מן הלימוד לבד כמאמר חז"ל לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה (אבות פרק א') אפילו הכי אינה נדמית קיום ושמירת מצות התורה אלא לצדקה. שנאמר וצדקה תהי' לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלהינו כאשר צונו. הרי דשמירת כל המצות שבתורה אינה נדמית אלא לצדקה (ויקוקין) :

פרק

ע"ד : [ב] כמ"ש ולא ירע לבבך בתהך לו. וכן נאמר במשלי ורש לא שסע גערה ור"ל שיתן צדקה בסבר פנים יפות ובשמחה ובטוב לב ועי"ז והעבר רעה פכשרך ואין רעה אלא גיהנם : [כא] עיין בילקוט שם : [כב] ורישא דקרא לאהבה אתה' אלהיך לשמוע בקולו ולדבקה בו וארז"ל וכי אפשר לדבק בשכינה והא כתיב כי ה' אלהיך אש אוכלת הוא אלא זה שמהנה ת"ח מנכסיו הרי הוא מדבק בשכינה ש"ט שזה קאי על הצדקה : [כג] ודרז"ל אלו נאמר עץ חיים לעמלים בה לא היתה תקומה אלא למחזיקים בה וזה הוא שמהנה ת"ח מנכסיו או מנילמלאי לכים של ת"ח וגם לזה שכתוב ידו ת"ח כדי שיוכל לעסוק בתורה יש לו שכר כמו העוסק בתורה כמו יששכר חבולן : [כד] והו' שילוח הקן שאין שיה רק איסור ק"ו לצדקה שהיא חמורה שצריך ליתן כפי יכולתו ואפילו מאה פעמים : [כה] שזוכה ע"י הצדקה לחיות בנועם ה' וליהנות מזיו השכינה :

פרק ב [א] שהלך בדרך לעסוק באיזה מצוה : [ב] ותורה שבכתב נמשלה ללחם : [ג] התורה שבע"פ נמשלה לפשתן הצריך לארצה ועיין בס"ח סי' תתקפ"ט דלכך נקרא מסכתא לשון מית

עריצה

הפקח שבהן נמל את הפשתן וארג ספה יפה ונמל את החמין ועשאן סולת ובררת ופחנה ולשה ואפאה וסדרה על השלחן ופרס עליה ספה יפה והניחו עד שבא המלך והמפוש שבהן לא עשה כלום. לימים בא המלך לתוך ביתו ואמר להם לשני עבדיו בני הביאו לי סה שנתתי לכם אחר מהן הוציא את הפת של סולת על השולחן וספה היפה פרוסה עליו ואחר מהן הוציא את החמין בקופה ואגורה של פשתן עליהם אוי לה לאותה כושה ואוי לה לאותה זרפה איזה מהן חביב יותר. הוי אומר זה שהוציא פת על השלחן וספה יפה פרוסה עליו. ועוד אמרתי לו בני [ד] אם אמצאך בתוך משנת חכמים תעשה דברך בדאיים ואמר לי הן אמרתי לו בני כשאתה יורד לפני התיבה בשבת כמה אתה אומר ואמר לי שבעה ואמרתי לו בני ובשאר הימים כמה אתה אומר ואמר לי שמונה עשרה ואמרתי לו בני כמה אתה מברך על ק"ש של שחרית ואמר לי שתיים לפניה ואחת לאחריה ואמרתי לו ובערבית כמה אתה אומר ואמר לי שתיים לפניה ושתים לאחריה ואמרתי לו בני כמה קורין בשבת בתורה ואמר לי שבעה וא"ל בשני בשבת ובחמישי בשבת ובמנחה בשבת כמה א"ל שבעה וא"ל [ה] ועל השבעה כמה אתה מברך ואמר לי שתיים לפניהם ואחת לאחריהם ואמרתי לו עד שאר המינים כמה אתה מברך ואמר לי ברכה אחת לפניהם וברכה אחת לאחריהם חוץ מברכה המזין שהם שלשה ועם ברכת המזון והסמיך הם ארבעה ואמרתי לו בני וכי יש לך אלו מהר סיני והלא אינן אלא משנת חכמים אלא כשנתן הקב"ה את תורה לישראל לא נתנה להם אלא בחמין להוציא מהן סולת וכפשתן לארונם מהן כגד בכלל ופרט ופרט בכלל ובכלל ופרט ובכלל שנאמר (דברים יד) ונתתה הכסף בכל אשר תאווה נפשך הרי זה כלל בבקר ובצאן ביין ובשכר הרי זה פרט ובכל אשר תשאלך נפשך הרי זה [ו] כלל אחר וכן כלל שהוא צריך לפרט ופרט שהוא צריך לכלל. ואמר לי רבי מיום שנברא העולם עד אותה השעה כל העושה מצוה נותנין לו [ז] שכרו ואמרתי לו בני הקב"ה מלא מסוף העולם ועד סופו וכל העולם כולו שלו הוא [ח] וכדי העולם כולו שלו ואלמלא מקרא [ט] כתוב אי אפשר לאומרו שנאמר הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה (ס"י) ואומר הבט משמים וראה ושור שחקים גבהו סמך (חיוג לה) ולא השמים בלבד הם של הקב"ה אלא השמים ושמי השמים העליונים שבעה (נ"י) והעולם כולו שלו הוא יסוד חלק בעולמו שברא אלא להודיע לבריות שכל מי שעוסק בתורה בצער שכן ד"א ניהנה לו והקדן שמורה לו לפי שלא מצא הקב"ה בב"א שעושים את התורה והמצוות בצער ובגין בית אחרון בצער ומצערין עצמן על התורה ועל המצוות לפיכך נתן להם הקב"ה משנה להם ולבני בנייהם עד סוף כל הדורות ומנין שיטול שכרו בעולמו שברא שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ואומר כי חבלים נפלו וכו') ואעפ"י שכל העולם כולו של הקב"ה לא נמל הקב"ה חלק בעולמו שברא אלא את ישראל בלבד להודיע לבריות שכל מי שהוא עוסק בתורה מתוך הצער ומכ"ש אם הוא עוסק ג"כ בד"א עם התורה ניתן לו הפירות בעוה"ו והקדן שמורה לו לעוה"ב ולפי שלא מצא הקב"ה בבני ישראל שעושים את התורה ואת המצוות מתוך הצער כמו אותן שהיו בונין את הבית האחרון שהיו מצערין את עצמן על התורה ועל המצוות לפיכך נתן להם הקב"ה משנה שכר להם ולבניהם ולבני בנייהם עד סוף כל הדורות. ומנין שלא נמל הקב"ה חלק בעולמו אלא את ישראל בלבד שנאמר (דברים לג) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו ואומר (תהלים עז) חבלים נפלו לי בנעימים אף נחלת שפרה עלי משכו משל למה'ר למלך ב"ו שהוא בונה פלטרין ושכלל אותה ובשמחהו שהוא משמח בה * סיים בה בית לדירתו כך הקב"ה זו שכרו של הארץ שעמד הקב"ה בתוכה וברא את כל הארצות כולן והפריש את א"י תרומה מכל הארצות והפריש את ירושלים תרומה מכל א"י והפריש את מקום ב"ה תרומה מכל ירושלים וכן ברא הקב"ה את כל העמים כולן והפריש את ישראל תרומה מכל העמים ומישראל הפריש תרומה את שבט לוי ומשבט לוי הפריש תרומה את אהרן הכהן ובניו וקידשו ומשחו וכברו בבגדי כהונה ובציץ ובאורים ותומים שהוא יעמוד לפני הקב"ה ומכפר על ישראל בכל שנה ושנה והביא את ישראל שהם תרומה מכל העמים דא"י שהוא תרומה מכל הארצות והביא את שבט הלוי שהפריש תרומה מכל ישראל לירושלים שהפריש תרומה מכל א"י והביא את בני אהרן שהפריש תרומה משבט לוי לבית המקדש שהפריש תרומה מכל ירושלים לעמוד לשרת לפני הקדוש ברוך הוא ולעשות רצונו שנאמר (מקוק נ) עמד וימורד ארץ ראה ויתר

ישועות יעקב

מברך לאחריה עיין סוד או"ח סי' קל"ט: [ז] ויש אתהרן אלא כעין הפרס כו' כדאיתא בס' בכל מערבין: [ז] לפי שלא למד האיש ההוא רק מקרא היה מתמיה סנין לו להקב"ה כ"כ שכר מה שצריך ליתן לכל צדיק וצדיק בעד כל מצוה ומצוה: [ח] העולמות וכל אשר יש בהן די הכל שלו שהם בלי שיעור ומספר וקץ ותכלית ורא חקצר ידו מליתן לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות עד אין קץ תבול: [ט] סי' אלו לא נכתב כל זה בפירוש לא היה אפשר לנו לאומרו לספר

אריגה וכ"כ התו"ם בהקדמתו לסדר זרעים ע"ש: [י] סי' אם אמצא לך ואברר לך כהוכחה סתוק המשנה שע"כ צריך אתה להורות לי שגם המשנה ניתן לנו כסיני ור"ל שאשאלך כמה דינים שלא תדע אותם רק סתוק המשנה אז תעשה דברך בדאיים: [ה] ר"ל עד השבעה שקוראין בשבת בס"ת וא"ל שתיים לפניה שבמניהם היה הכהן מברך ברכו את ה' הסבורך ואשר בחר בנו ולא היה מברך לאחר קריאתו וכן שאר מקראים לא היו מברכים כלל רק חשביעי וזה

ויתר גוים ויתפוצצו הררי עד שחו גבעות עולם (ה) הליכות עולם לו. מכאן אמרו כל [י] השנה הלכות בכל יום מוכתח לו שהוא בן עולם הבא שנאמר הליכות עולם לו א"ת הליכות אלא הלכות וי"א (כ) מן המקום שנמל הקב"ה עפרו של אדם הראשון שם נבנה המזבח שנאמר (בראשית כ) ויצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ונאמר (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי. מכאן אמרו [יא] כל זמן שבית המקדש קיים (ג) מזבח כפרה הוא לישראל בכל מקומות מושבותיהם ובזמן שאין בית המקדש קיים [יב] ת"ח הם (ד) כפרה להם לישראל בכל מקומות מושבותיהם שנאמר (ויקרא כ) ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש נרש כרמל תקריב את מנחת בכורין ואומר (מלכים ב ד) ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלהים לחם בכורים וגו' וכי אלישע כהן הוא ואוכל בכורים הוא והלא אין שם לא ירושלים ולא מקדש ולא מזבח ולא כה"ג אלא אלישע הנביא בלבד ותלמידיו שיושבים לפניו אלא מכאן אמרו כל הנזקק אל החכמים ולתלמידיהם ומפרנס אותם מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב בכורים ועושה רצון אביו שבשמים. ואמר לי רבי מפני מה נשתנו אוה"ע שהם אוכלין את העוה"ז ואמרתיו לה בני, והו' שכן משום שהפריש הקב"ה את [יג] ישראל מתוכן לפיכך הן אוכלין את העוה"ז: מ"ש לן משל דמה"ד למלך ב"ו שמצא אדם ממשפחה מרובה [יד] והוא עושה למלך כל רצונו מה עושה המלך שיגר המלך מתנות מרובות לכל בני המשפחה של אותו האיש בשיביל אותו האיש שעשה לו רצונו. אף כך העכו"ם זהו שכן משום שהפריש הקב"ה את ישראל מתוכן לכן הם אוכלין את העולם הזה ואמר לי רבי אלא מעתה כל העושה מצוה נותנין לו גם כן שכרו וכל העובר עבירה נותנין לו גם כן שכרו ואמרתיו לו בני מה שכרו של נחש הקדמוני שעמד וקלקל את כל העולם כולו ומה שכרן של אדם וחיה שעברו על צווי של הקב"ה ומה שכרו של קין שהרג את הבל אחיו ומה שכרו של למך שהיה מתאבל על אבי אביו ומה שכרו של שם שהיה מכבד את אביו ומה שכרו של חם שלא היה מכבד את אביו ומה שכרו של נח שהיה עומד ומוחה ברבים כל אותן מאה ועשרים שנה עד שלא בא המבול עליהם לפיכך העיר הקב"ה עליו שנאמר נח איש צדיק תמים היה בדורותיו (בראשית ו) ואומר (סס ו) כי אותך ראיתי צדיק לפני ביום הזה ומה שכרו של שם הגדול שהיה מתנבא ארבע מאות שנה ולא קבלו ממנו ומה שכרו של אברהם אבינו שהיה עומד [טו] ופיגר את כל ע"א שבעולם ועל שאמר דבר שלא כהונן ירדו בניו למצרים שנא' (סס ט) ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה בשכר אותה האמירה ירדו בניו למצרים ומה שכרו של [טז] ישמעאל שעמד וקבר את אביו ומה שכרו של יצחק שאמר לאביו אבא בפתני יפה ונתני על גבי המזבח שמא אבעט בך כי בחור אני ועומד בבחי כי בן שלשים [יז] ושבע שנים אני ונמצא אני (ה) מחויב שתי מיתות לשמים ומה שכרו של עשו שהוריד ב' דמעות לפני אביו ניהן לו הר שער שאין גשמי ברכה [יח] פוסקין ממנו לעולם ואף בני שער משום שקבלו [יט] את עשו בסבר פנים יפות (י) ניתנה להן שכרן. מכאן אמרו אפילו אם אין בידו של אדם לא

מקרא

מובי חיים

ישועות יעקב

פרק ב (ה) הליכות עולם לו. הראה להם שכל מהלכו של עולם שלו הוא (רש"י): (כ) מן

המקום שנמל. משום שמקום המזבח היא התרומה גדולה שחורן. ואלה"ה היא התרומה גדולה שכללם. כמחזיקי שאלה"ה היא חלה ותרומה של עולם (ויקוקין): (ג) מזבח כפרה הוא לישראל. מאחר שנברא האדם ממקום שנבנה המזבח, מזה מוכח שהמזבח מכפר על ישראל. כדפירש"י ז"ל בפרשת בראשית (ב פסוק ו) נעל עפרו ממקום שנא' כי מזבח אדמה תעשה לי הלאי תהא לו כפרה ויכול לעמוד עכ"ל (סס): (ד) כפרה להם לישראל. על ידי שהעם מקריבין לפניו מתנותיהם להחיותם ולהספיק לתלמידיהם. ועל ידי זה יכופר להם (נאורי חס): (ה) מחויב שתי מיתות. מיתה אחת משום מכה אביו אם יבעט בו ויעבור על כבוד אב, ועוד מיתה אחרת משום פסול קרבן כמו שפירש בתרגום יונתן וירושלמי (ויקוקין): (ו) ניתנה להם שכרן. ויש להקשות מה סכר ניתנה להם הא כתיב (דברים כ) וכשעיר יטבו החורים לפניו וכני עשו יירשום וישמידום מפניהם וישבו תחתם

לספר בבדו שהקב"ה מלא כל העולמות כו': "בחר וקבע לדירתו חדר מסוים: [י] בסוף סוכת גדה וע"ש בפירש"י: [יא] ילקוט ויקרא דף קכ"א ע"ב: [יב] הסתנה את הת"ח סנכסיו נחמסו עונותיו וכאלו הקריב קרבן על המזבח: [יג] פ' לפי שיצאו ישראל מהם מנה נולד שם ועבר ואברהם סתרה לפיכך וכו' צ"ב לעולם הזה כמו המשל שהביא: [יד] גרסה ילקוט ממשפחה נמוכה: [טו] שבטל הע"א כמו אשר פגרו מעבור (שמואל א ל) ובלשון משנה יוסא דמפגרי בהו רבנן: [טז] שנאמר (בראשית כה) ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו וארז"ל מברי ישמעאל קשיש ס"ס חשיב ליה יצחק מקמיה ש"ס תשובה ענד ואדבריה ליצחק לקמיה כו' אבל אע"י מיתת יצחק כתיב ויקברו אותו עשו ויעקב בניו (שם ל"ה) כדאיתא בכ"ב פ"ו וכן פירש"י בחומש ובה ע"ז להעמיד י"ב נשיאים: [יז] שבו בספק ממה שרה בת קב"ז שנה ובשגולד יצחק היחה בת תשעים בשארז"ל: [יח] דפי שהוריד דמעות על הברכות נהקיים בו ברכת אביו: [יט] לפי שהיו האיבים לרבך בורעו של אברהם ונתנו את הסנע אחות

וגו'. כאשר עשה לפני עשו היושבים בשער אשר השמיד את החורי מפניהם ויירשם וישבו תחתם וגו'. והיכן קיבלו את עשו בסבר פנים יפות. הראה לפרש בעוה"י על פי מה שכתב הרמב"ן ז"ל בפרשת וישלח (לו פסוק ו) בפסוק ויקח נשי וגו' ואת כל קנינו וגו' וילך אל ארץ מפני יעקב אהו כי הי' רכוש רב משפח יחדיו וגו'. דזה המסע הי' אחרי טוב אהיו מהרן והאחוז בארץ כנען כו' והנה בעוד אחיו כהן הי' עשו בשער בכתוב למעלה (לכ פסוק ד. לג פסוק יד עו) אבל הענין כי עשו הלך לשער כימי חלוסי החורי וישי

ההרן

מ

מקרא ולא משנה אלא הוא יושב וקורא כל היום הפסוק (ס ל) [כ] ואחות לוסן תמנע אפי' הבי שבר תורה בידו ומה שברו של יעקב אבינו (ו) שהיה מודה [כא] על האמת ודובר אמת בלבבו כל ימי חייו ומה שברן של י"ב שבטים שהיו [כב] עושין רצון יעקב אביהם שנא' (הושע ט) בענבים במדבר מצאתי ישראל ומה שברן של אברהם יצחק ויעקב שנתנו אימה של הקב"ה בלבבם מתוך שבעים עמים ולשונות חכונות עמד להם ולבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות : **פרק ג הכל [א]** ברא הקב"ה בעולמו חוץ מן מדת השקר ומדת העולה (ה) שלא ברא [ב] ושלם עשה אותם הקב"ה שנאמר (דברים לג) הצור חמים פעלו וגו' ואומר (נפיה ג) ה' צדיק בקרבת לא יעשה עולה בבקר בבקר משפטו יתן לאור לא נעדר ולא יודע עור בשת ואומר (איוג לד) חלילה לאל מרשע וגו' ואומר (סס) כי פועל אדם ישלם לו וגו'. מעיד אני עלי שמים וארץ שלא נתקצו בני אדם למיתה ואין כל בריה יורד לידי צער אלא מתוך אכילה ושתייה ושמחה שאדם אוכל ושותה ומשמת הוא עם אשתו ובניו ועם בני ביתו עד שהוא נפטר לבית עולמו. ואין פירות ותבואה באין לידי הרקבה אלא מתוך דרכיהם של בני אדם ואין בנ"א באין לידי [ג] בושה אלא מתוך דרכיהן. ואין עיניהם של בני אדם כהות בחצי ימיהם אלא מתוך [ד] דרכיהן ואין בני אדם [ה] מממאין בנגעים אלא מתוך דרכיהם ואין הנשים [ו] מיטמאות בזיבה אלא מתוך דרכיהן שנאמר (ישעיה מג) כה אמר האל ה' בורא השמים [ז] ונוטיהם וגו'. צא ולמד מדרך ארץ [ח] כלום אדם בונה בית אלא על מנת להבנים בו פירות טובים להבנים בו כלים נאים ולהצית בו את האור ולהדליק בו נרות אף כך בני אדם מתוך דרכיהם המה נידונים ורנין אותן מתוך שהם עברו על דברי תורה ועל דרך ארץ בשביל להצילם מיום הבא שנאמר (הושע ו) אוי להם כי נדדו ממני : (בילקוט גרם ולא עוד אלא)

בשלשה דברים יסתכל אדם בכל יום בשעה שנכנס לבית הכסא אומרים לו ראה דרכך כדרכי בהמה ובשעה שמקיזין לו דם אומרים ראה שבשר ודם אתה ובשעה שהוא עומד על המים אומרים לו ראה להיכן אתה הולך ועדיין אינך חוזר בך אלא אתה יושב ומרבה לדבר דברים יתרים שנאמר (משלי יט) אולת אדם תסלף דרכו ועל ה' יועף לבו ובשקר הוא מדבר והוא עובר על מה שכתוב בתורה (שמות כג) מדבר שקר תרחק וגו' ואומר (זכריה ח)

ואיש

ישועות יעקב

טובי חיים

אחות לוסן להיות פלגש אצל אריסו בן עשו כראיתא בסנהדרין דף צ"ט כפרש"י פ' וישלח לכך זכו ג"כ לברכה עשו : [כ] נקט מקרא זה לפי דאיתא בסנהדרין שם שדרש מנשה דרשות של דושי על מקרא זה ובאמת אין חירוק בתורתנו הקדושה בין פסוק ומסנע היתה פלגש לשמע ישראל כס"ש הרמב"ם דל כי על כל אות וקוצ יש בו סודות נוראים ונפלאים ונפתרים כראיתא בזהר הקדוש בפרשת בהעלותך ע"ש : [כא] שלא רצה לשקר בעת הברכות כמו שארז"ל ע"פ אנכי עשו בכורך ודובר אמת בלבבו וכה להיות מדכבא למדתו כידוע ל"ח : [כב] שנאמר (שם ג) יעשו בניו לו כן כאשר צוה שלא יע אחר במשחו וישלו אותו ביראה וכבוד וקבע להן מקום יתדות יששכר זבולון ישאו תספת מן המזרח בו כראיתא בדרוז"ל ועי' זכו לדגלים כדגסא של סעלה :

פרק ג [א] ילקוט האזינו דף ש"ז ע"ג : [ב] אלא השקר בודה האדם בדבו מעצמו ובן העול אדם עושה אותו מעצמו : [ג] גר"י ידי הבאשה ור"ד ששולט בו רמה ותולעה וסבאיש דאמר מיתתו ע"י הספה שהולה בחרב מלה"ם וממנה מסריח משא"כ הצדיקים שאין שולט בהם רמה וסרחון כמו שמצינו במדרשים ובתלמוד : [ד] שהסתכלו בדברים האסורים : [ה] [ו] עיין בחלק ראשון סא"ר פס"ו : [ז] וכתוב בענין נותן נשמה לעם עליה ורוח לתולכים בת ר"ל למתהלכים

כמ"ס תתן אמת ליעקב. על ידי שהי' מתנהג במדת האמת (מאורי חם). ואפילו כשלקח הכרכות של עשו כחכמה לא הי' משקר לאביו כמו שפרש"י ז"ל על הפסוק אנכי פשו בכורך. וכן שחר את לאן לכן כאלמנה כל העשרים שנה אע"פ שהי' מרמה אותו כו'. לכן זכה יעקב להיות מרכבה למדת תפארת הנקרא אמת כו' (ויקוקין). ועיין בספרי לקוטי שושים חלק ו סעיף י"ט כ' כ"א גודל מעלת דברים אלו :

פרק ג (א) שלא ברא. לפי שכל מעשיו של הקב"ה הם כאלמנה ואמת. הן השקר של הנדיק. והן העושה של הרשע. כמו שמבאר. וכמו שאמרו רז"ל תותמו של הקב"ה הוא אמתיות אמת. קושקש קאי שיקרא לא קאי. וכמ"ס דוכר שקרים לא יכון לנגד עיני. ואמרו רז"ל דאין מכניסין אותו למחלתו של הקב"ה האדם (ויקוקין). וכתב בספר תומר דבורה אין רגע שלא יהיונון ומתקיים מכת עליון השופע עליו. והרי תמלא דכשת

החפא

פ

ואיש את רעת רעהו אל תחשבו בלבבכם וכיצד יעשה אלא אם עושה אדם את עצמו צדיק ולדבר אמת מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך צדיקים ומדבר אמת ואם עושה אדם את עצמו רשע ולכחש ולדבר שקר מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך רשעים (כ) ומכחש ומשקר ואם עושה אדם את עצמו לנהוג בסרה בינונית מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך מרה בינונית ואם עושה אדם את עצמו חסיד לסבול את הכל מוסרין לו מלאך שמתנהג עמו בדרך חסידים וסובל את הכל שנא' (ירמיה יז) אני ה' חוקר לב בוחן כליות [ט] וגו' וע"י דוד נאמר (תהלים יח) עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם עם גבר תתברר ועם עקש תתפתל כי אתה עם עני תושיע ועינים רמות תשפיל. מאי כי אתה עם עני תושיע אלו ישראל (ג) שעניות יפה להם ועינים רמות תשפיל אלו עכו"ם מכחישי התורה ואומר (איכה ג) מפי עליון לא תצא הרעות והטוב וכי אפשר לומר כן והלא מדות טובות יוצאות מלפניו אלא אמור כך הטובה אינה יוצאה לעושי רעה והרעה אינה יוצאה לעושי טובה אלא טובה (ד) כלפי טובה ורעה כלפי רעה. ומנין לך תדע לך שכן הוא כי ארבע מדות הן בדרך ארץ יש שנושאים אשת לשם זנות ויש שנושאים אשה לשם גדולה ויש שנושאים אשה לשם שמים והנושא אשה לשם זנות סופו לצאת ממנו בן סורר ומורה והנושא אשה לשם שמים סופו הוי"ן לו בנים שהם מושיעים את ישראל בעת צרה והן מרבין תורה ומצות בישראל והנושא אשה לשם ממון [י] סופו שמצריכין אותו לאחרים הנושא אשה לשם גדולה סוף שמעמיד עליו מאותה המשפחה שממעט זרעו אחריו ומנין להנושא אשה לשם זנות שמוציאין ממנו בן סורר ומורה שנאמר (דברים כא) וראית בשביה אשת יפת תואר וחשקת בה ולקחת לך לאשה סוף שמרגנים בו הבריות ומתוך שמרגנים בו הבריות הוא הולך ונושא אשה אחרת שכן נאמר אח"כ כי תהיין לאיש שתי נשים ונאמר אח"כ כי יהיה לאיש בן סורר ומורה. ומנין להנושא אשה לשם ממון סוף שמצריכין אותו לאחרים שכן מצינו בנבי עלי הקהן שגשאו נשים שלא בראוי להן לכוף הוצרכו לאחרים שנאמר (שמואל א ג) ויבא איש האלהים אל עלי וגו' והיה כל הנותן בביתך יבא להשתחות לו לאגרות כסף וכבר לחם ואמר ספחני נא אל אחת הכהונות לאכול פת לחם. ומנין להנושא אשה לשם גדולה סוף שמעמיד עליו מאותה משפחה וממעטין את זרעו אחריו שלא ירש [יא] זה העולם שכן מצינו ביהושפט מלך יהודה שהלך ונתחתן עם מלך ישראל משום שראת שהיה לו שבעים בנים שנאמר (מלכים א כג) וישלם יהושפט עם מלך ישראל ומנין שעמד מאותה המשפחה והיה ממעט זרעו אחריו שנאמר (מלכים ג יא) ועתליה אם אחיהו ראתה כי מת בנה ותקם ותאבד את כל זרע הממלכה ותקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחיהו את יואש בן אחיה ותנבא אותו וגו' ולא הוסת ויהי אתה בית ה' מתחבא שש שנים וגו' ואלמלא הברית שכרת הקב"ה עם דוד אזי נהרג יואש גם כן ונתבטלה מלכות בית דוד לגמרי. ומה עוד שכן של אלו הנושא אשה לשם זנות והנושא אשה לשם ממון והנושא אשה לשם גדולה צא ושאל וראה מה שנאמר באותו [יב] ענין. משל לשני בני אדם שהם משבט אחד ומשכונה אחת וממשפחה אחת אחד עני ואחד עשיר והיה ראוי ויפה לו לאותו עשיר שישא הוא או יתן לבנו את בת העני שהוא משבטו ומשפחתו ושכנו ולקרב אותו ולהלוות לו אבל אם הוא לא עשה כן אלא הלך ונדבק במי שאינו ראוי לו עליו נאמר (מלאכי ג) הלא אב אחד לכלנו הלא אב אחד בראנו מדוע נבגר איש באחיו לחלל ברית אבותינו בנדה ונתעבה נעשתה בישראל ובירושלים כי חלל יהודה קרש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר. לפיכך לא גשתייר מהם כלום לפי שהניחו את זרע ישראל שבתר הקב"ה בהם מתוך שבעים לשונות והלכו ונדבקו בעכרים שאינם ראויים להם לכך נאמר אחריו (שם) יברת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות שלא יהיה

יהיה

טובי חיים

ישועות יעקב

החטא הוא יתברך באותו הרגע ממש שופע שפע קיומו ותנועת חבריו. ועם היות שהאדם חוטא בכח ההוא לא מנשו ממנו כלל אלא סובל הקדוש ברוך הוא עליון כזה להיות משפיע בו כח תנועת חבריו. והוא מוליד אותו כח באותו רגע בחטא ושון ומכעים. והקדוש ב"ה סובל בו עד שיסוב בתשובה עכ"ל: (ג) ומכחש ומשקר. ולכן צריך לזהר מאוד מלדבר שקר כי הטובה עצמו לבחש ולשקר מוסרין לו מלאך שמכחש ומשקר ר"ל שאומר לו על מלות עבירות ועבירות מלות. ואף יוכל לעשות תשובה. וכי משוגע הוא להתמרש ולעשות תשובה על מלות. ויכול להיות חזו שימח כלל

תשובה. ולכן צריך להיות שקר המור כמו פריות ויכול לבוא לתשובה על כל עבירות אשר עשה (מדרש פנחס): (ג) שעניות יפה להם. וזאת דרכיהם הגונים הם לפני הקב"ה ואעפ"כ הם עניים. כדי שלא יתגאו הם יתעשרו. כמ"ס וישמן יסורין ויבטט. אבל מכל מקום ראויים הם להושיע אותם. משום שמעשיהם בגוים הם לפני הקב"ה (ויקוקין). (ד) כלפי טובה. דהקב"ה מתנהג עם כל אדם כפי דרכיו הן למצו

למחללים למנין ית' בדרך ההורה שעים כן בראם. וכן לגר' שנאמר (שם טז) כח אמר ה' בורא השמים וגו' חפ"י דכתיב בתריח לא תחזו בראח ר"ל שיחיה העולם תחזו בלא תורה רק לשבת יצח וגו' כל הענין שחבל ברא ית' בוי לחיוב לבריותיו על ידי מעשיהם חסובים: [ח] אין אדם בונה בית רק להתענג בו ולקבל קודת רוח כן ברא הקב"ה כל העולמות וכל אשר בהם לכבודו לחיוב לטובים: [ט] וסופית ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו: [י] עיין במדק עשרה יחסין: [יא] פי' שלא ירש הגדולה שלו ויסלא מקומו בעולם: [יב] פי' שחובתם הגביא (מלאכי ב) ער

תשובה. ולכן צריך להיות שקר המור כמו פריות ויכול לבוא לתשובה על כל עבירות אשר עשה (מדרש פנחס): (ג) שעניות יפה להם. וזאת דרכיהם הגונים הם לפני הקב"ה ואעפ"כ הם עניים. כדי שלא יתגאו הם יתעשרו. כמ"ס וישמן יסורין ויבטט. אבל מכל מקום ראויים הם להושיע אותם. משום שמעשיהם בגוים הם לפני הקב"ה (ויקוקין). (ד) כלפי טובה. דהקב"ה מתנהג עם כל אדם כפי דרכיו הן למצו

יהיה לו ער [יג] בחבמים ולא [יד] עונה בתלמידים ולא שואל הלכות בענין בבהמ"ד ולא משיב הלכה בתלמידים ולא כהן שמגיש מנחה לה'. ומנן שהנושא אשה לשם שמים שהיון לו בנים שהם מושיעין את ישראל בעת צרה ומרבין תורה ומצות בישראל צא ולמד מעמר שנשא אשה לש"ש ויצאו ממנו משה ואהרן שהיו מושיעין את ישראל והיו מרבים תורה ומצות בישראל צא ולמד מן בועז בן שלמן שנשא אשה לשם שמים ויצא ממנו דוד ושלמה בנו שהיו מושיעין את ישראל והיו מרבים תורה ומצות בישראל ועליהם ועל כיוצא בהם ועל הדומין להם ועל העושה במעשיהן הכתוב אומר (ישעיה סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני גאם ה' בן יעמר זרעכם ושמכם: סליק פרקא:

פרק ד שנו חכמים [א] הוי [ב] עלוב ועניו לכל אדם ולאנשי ביתך יותר מכל אדם. ומנין זה תדע לך שכן הוא צא ולמד מן הקביה שהיה [ג] עלוב ועניו לעמו בכל מקום ולא הלך עמהן כדרכיהן ולא שפם אותם כעונותיהם אלא היה להם במדת ענוה שלו. ומנין שכן הוא תדע לך ממאה ועשרים יום מיום שנתנה תורה לישראל ועד יום הכפורים הם מאה ועשרים יום מיום שעלה משה להר סיני בראשונה להביא תורה לעמו ישראל עד שירד מהר סיני באחרונה בפעם שלישית ואלמלא שנהגה הקביה עמהם במדת ענוה לא נתנה התורה לישראל. משלו משל דמה"ד למלך בשר ודם שקידש את האשה והיה אהבה אהבה גמורה מה עשה המלך שלח והביא אדם אחד לעשות לו שליח בינו לבניה ומראה לו כל החופות שלו וכל החדרים וכל הסתרים שלו ואח"כ אמר לאותו שליח כך לאותה אשה ואמר לה שאין אני צריך משלה כלום אלא תעשה לי חופה קמנה כרי שאוכל ואדור עמה כרי שידען עבדי ובני ביתי שאני אוהבה אהבה גמורה. ועד שהמלך עוסק בחופות ולצוות אל השליח ולשגר אל האשה מתנות מרובות אמרו לו הבריות גתה אשתך עם אחר מיר מניח המלך את הכל מידו והשליח נדחף לאחוריו ויצא מבוהל מלפני המלך. וכן היה הדבר עם הקביה וישראל שנאמר (שמות לג) לך רך כי שחת עמך וגו' ובתיב (ס"ה ח) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריתו. ברוך שאמר והיה העולם ברוך הוא ברוך עושה מעשה בראשית ברוך אומר ועושה ברוך גזור ומקיים ברוך שזכר את [ד] הראשונות והעביר את האחרונות שהיה לו לומר נרדי נתן מרחון ולא לומר נתן ריתו. וכיון שקבלו ישראל מלכותו של הקביה עליהם ואמרו כל אשר דבר י"י נעשה ונשמע (שמות כד) מיד ירדו ששים רבוא מלאכי השרת והניחו בראש כל אחד מישראל שני כתרים ככתרו של אדם הראשון אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע שנאמר (ס"ט יט) ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש. וכיון שמרחו ישראל במעשה העגל ירדו מאה ועשרים רבוא של מלאכי חבלה ונטלו אותם מהם שנאמר (ס"ט לג) ויתגצלו בני ישראל את עדים מהר חורב יכול לעולם ת"ל (ישעיה נה) ופדויו י"י ישובון ובאו ציון ברנה ושכתת עולם על ראשם ששון ושמחה ישיגו ונסו יגון ואנחה. בלבם לא נאמר אלא על ראשם אלא מלמד שעתידי הקדוש ברוך הוא להחזירם להם לישראל לימות בן דוד ולעוה"ב לכך נאמר ושכתת עולם על ראשם. ומה מחשבה היה ברעתו של הקביה כך היה ברעתו של הקביה כל אומה ומלכות שיבאו ויקבלו את התורה יהיו חיים וקיימים לעולם ולעולמי עולמים שנאמר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא תרות על הלוחות (ס"ט לג) אל תקרי חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שאין מלאך המות שולט בו וכיון שעשו את העגל חזר מלאך המות עליהם שנאמר (נמלכר כח) ומסתנה נחליאל מסתן תורה נחלו אל וכיון שעבדו ע"א בא עליהן [ה] מלאך המות שנאמר אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם אכן לאחר שחבלתם מעשיכם כאדם תמותון (תהלים פג). אבל באהרן כתיב (מלמי ז) תורת אמת היתה בפיהו ועולה לא נמצא בשפתיו בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך י"י צבאות הוא וכי תעלה על דעתך שאהרן עובד עבודת אלילים ח"ו אלא לא עבד אהרן ע"א אלא עיבב אותם עד שיבא משה וכדרך שעשה יעקב אבינו שהיה מקיים את כל התורה כולה קודם שניתנה התורה והיה מתכוין לבטל ע"א שנאמר (בראשית לה) ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו הסירו את אלהי הנכר אשר בתוכם והמרתו והחליפו שמלותיכם ויתנו אל יעקב את כל אלהי הנכר אשר בידם וגו' ויטמן אותם יעקב תחת האלה אשר עם שכם ומה היה שכרו על אותה מצוה זהו מה שנאמר אח"כ (ס"ט) ויסעו ויהי תחת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. וכמו כן נתכוין אהרן לבטל ע"א והיה מקיים את התורה קודם שנתנה ואף על פי כן העלה עליו הכתוב כאלו עבד ע"ו שנאמר (שמות לג) ויגוף י"י את העם על אשר עשו את העגל אשר עשה אהרן. אמרו חכמים [ו] כשירד משה מהר סיני וראה את הסרחון שפירחו

ישראל

טובי חיים

פ' ואלו בני אדם נידונין חלל מתוך דרכיהן (ס"ט): על זה ושם כתיב עונשם כדלקסן: [יג] ער ר"ל אדם חריף כדמפרש לא שואל הלכה כו': [יד] עונה כדמפרש לא משיב הלכה כו' ועין סנהדרין דף ע"ב:

פרק ד [א] ילקוט חשא דף ק"ח ע"ג: [ב] עלוב היינו מי שסובל הכל אם מביישין אותו או שעושין לו דבר כנגד כבודו והוא שותק ולשון ערוב כמו ויהיו מדעכים במלאכי אלהים ובזמנים דבריו [ד"ה ב' ד'] [ג] וכן ר"ל קראו להקביה מלך עלוב במ"ש הרמ"ק בריש ספר ה"ד ע"ש: [ד] וזכר להם מה שנאמר נעשה ונשמע: [ה] מלאך המות נחליאל במות נטריקון ב"א ס"ה: [ו] עין ביוחסין דשקלים ט

טובי חיים

20

מלמד שחור הקב"ה על כל סדות שבעולם ולא מצא מדה טובה לישראל אלא עניות שמתוך עניותיהן של ישראל הם יראים את ה' שאם אין להם לחם לאכול ובגד ללבוש ושמן לסוך הם מבקשים רחמים מן הממציא כל המציאות כי ע"י עניות הם יראים את ה' ואין צדקות בא אלא מתוך עניות ואין ג"ח בא אלא מתוך עניות ואין אדם הוא ירא שמים אלא מתוך עניות ואין אדם לומר ד"ת אלא מתוך עניות (ג) שנאמר (שמואל א ב) מקים מעפר דל ולא נאמר מקים מעפר עשיר כי לה' מצוקי ארץ וגו' (שם) ואין מצוקין אלא תלמידי חכמים (ד) שנאמר (שם כב) ויתקבצו אליו כל איש מצוק. בכל יום יוצאים מלאכי חבלה לפני הקב"ה לחבל את כל העולם כולו ואדמלא בתי בנסיות ובתי מדרשות שהיו תלמידי חכמים יושבין בהם ועוסקין בדברי תורה היו מחבלין את כל העולם כלו מיד שנאמר (ישעיה נ) כדוע באתי ואין איש קראתי ואין [ג] עונה צא ולמד סן דרך ארץ כלום אדם נוטע כרם אלא על סנת שיאכל ממנו ענבים או לשתות ממנו יין או שמא למלא אותו עשבים ואם נתמלא עשבים אומר להן לעברו לכו והציתו בו את האור עד שנשתתירו בו מאה או מאתים גפנים ואומר לעברו לכו ועברו את הכרם וחפרוהו ועדרוהו והשקוהו מים בשביל הגפנים לפי שכבר נשרפו העשבים וכן כל הצדיקים כשהן עומדין בעולם הן רומים לגפנים שעומדים בתוך הכרם וכל העולם נשען עליהם לכך נאמר (ש"א ב) כי לה' [ד] מצוקי ארץ וישה עליהם תבל:

פרק ו מדרת [א] דרכיו של הקב"ה אתה למד שרחמי מרובין בעולם וכן מפני מה אמר חנו צדקה [ב] לעניים ולרשעים אלא אינו אומר אלא בארם שעשה דברים שלא כהוגן וקנסו עליו רעה (ה) עד ארבעה דורות שנאמר (זמות לד) פוקד עון אבות על בנים ועל בני בנים על שלשים ועל רבעים. ובאותה שעה אמר משה בלבו אם כן יש צדיק [ג] ורע לו ולא עוד אלא שהיה משה רבינו (כ) דן קל וחומר בעצמו ואמר בלבו שמא אין כל ישראל חפצים אלא רק שלא לעמוד בדרכיו ובמצותיו של הקב"ה חס ושלום ונתחתם עליהם גזר דינם והרי הן לוקין בכל שעה ושעה למה נרמה משה באותה שעה משלו משל למה"ד למלך שנשא אשה ומוליכה מעיר לעיר וממדינה למדינה עד שהביא אותה למדינתו ולעיר המלוכה שלו ובשעה שסרחה אשתו עליו היה המלך מלקה אותה מה עשתה אשתו מיד היא רצתה לבית אביה אמר חמיו של מלך בלבו וכי לקה המלך את בתי בחנם שלא כדן ושלא במשפט מיד שיגר חמיו של המלך שליח אל המלך ואמר לו אמור לי מהו הדבר שסרחה בתי עליך, ומהו הדבר שהמלך רוצה שתעשה בתי כן כרצונך ושהעמוד בכל צרכך מיד שיגר לו המלך לחמיו הרבה מיני פירות וכפל חמש אגרות יחד בנגדן ואותה הדבר שהמלך רוצה בו שתעשה אשתו ומה שסרחה עליו כתב באגרת החמישי ביניהן וכיון שהגיע השליח אצל חמיו של מלך מיד קרא חמיו של מלך אגרת אחת ומצא כתוב בה אלו פירות הם מין פלוני וכן שני כתב בה אלו פירות מין פלוני וכמו כן באגרת השלישי וכמו כן באגרת הרביעי (ג) עד שהגיע לאגרת החמישית ומצא כתוב בה אותו הדבר שהמלך רוצה בו ומה שסרחה אשתו עליו מיד קרא חמיו של המלך את בתו ואמר לה בתי דבר שהמלך רוצה בו הוא אמת והמלך הוא אוהב שלום ואוהב משפט ואת סרחת עליו והוא לקה אותך כדן וכמשפט. וכן לכך נרמה משה באותה שעה שנאמר (שם לג) ועתה אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך מיד ירד הקב"ה לסוף דעתו של משה והראה לו דור דור וחכמו דור דור ופרנסיו דור דור ונביאיו דור דור ודורשיו והראה לו סדותיו שהוא מתנהג בהם בעוה"ז ומדותיו שהוא מתנהג בהם בעוה"ב וא"ל למשה הרי אתה (הוא) אומר מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו ויש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו כמה שאמרת הודיעני נא את דרכך א"ל הקב"ה למשה משה אין אתה יכול לעמוד על כל סדותי אלא הריני מודיעך מקצת סדותי כשאני רואה בני אדם אף על פי שאין בהם תהלה ושבח של תורה ומעשים טובים

לא

ישועות יעקב

טובי היום

(ג) שנאמר. מקים מעפר דל מאשפות ירים אכיון להוסיף עם נדיבים וכסא כבוד יתחלס כי לה' מצוקי ארץ וישת עליהם תבל. ופירושו למה מקים מעפר דל ומרים אכיון מאשפות ומוסיף אותם עם נדיבים, ומנחילם כסא כבוד משום דהם מצוקי ארץ. ר"ל משום שהם נדיקים ואנשי מעשה כמ"ס לה' מצוקי ארץ. שפשו כל המעשים טובים לשם ה'. ולכן עומד עליהם התבל. והם התלמידים חכמים הנקראים מצוקי ארץ כמו שכתב (ויקרא): (ד) שנאמר ויתקבצו אליו כל איש מצוק. שהם מעונים בצרות ומצוקות. כמ"ס חת"כ וכל איש מר נפש. ואין תשובה בצרות ודלות כמו הת"ת שהם עניים ודלים על הרוב (מאורי שם). כי מהרחקים מהגזל ואין להם פנאי להרבות במשא ומתן. רק מסתפקים עמם במה שיש להם בהיתר. ועוסקים בתורה ובמנוח מחמת שיוצאים כי זה טוב האמיתי לנצח:

פרק ז (ה) עד ארבעה דורות. ואפילו על אותן ארבעה דורות מרחם הקב"ה עליהן וטוה שיתנו להם צדקה (ויקרא): (כ) דן קל וחומר. ומה אם חטא היחיד שאינו מפורסם כל כך. ואינו פוגם כל כך. חמסי"כ קנסו עליו רעה עד ד' דורות. קל וחומר בהטא כל ישראל שנתתם גזר דינם חס ושלום (שם): (ג) עד שהגיע לאגרת החמישית. יש למד שפני הד' אגרות שהודיע לו סיבת צדיק וטוב לו. צדיק ורע לו.

רשע

ט

לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן אלא רק בשביל שהן עומדין ומודין ומברכין ומשבחין ומרבין תחנונים לפני אני נוקק להם וכופר להם מזונותיהן שנאמר (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את הפלתם ובתיב (שמות לג) ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך טובי לא נאמר אלא [ד] כל טובי אלו הן שלש עשרה מדות שנאמר (סס לד) ה' ה' אל רחום וחנן ארך אפים ורב חסד ואמת נוצר חסד לאלפים נושא עון ופשע וחטאה ונקמה דהא נאמר כאן וקראתי בשם ה' לפניך (סס לג) (ד) ונאמר להלן (סס לד) ויקרא בשם ה' ויעבר ה' על פניו ויקרא ה' ה' אל רחום וחנן וגו'. כיון שראה משה שמדתו של הקב"ה של חסד ושל רחמנות הוא סיד נתעטף ועמד בתפלה לפני הקב"ה שנא' (סס לד) וימהר משה ויקר ארצה וישתחו ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו כי עם קשה ערף הוא וסלחת לעווננו ולחטאתינו ונחלתנו. דא אלו נאמר טובי ולא כל טובי הייתי אומר אין כאן ימות בן דוד וכשהוא אומר [ה] כל טובי יש כאן ימות בן דוד שיבא במהרה בימינו אמן סלה : סליק פרקא :

פרק ז וכן במדת הטוב כשארם עושה מצוה (ה) קנסו עליו טובה עד ארבעה [א] דורות ותרע לך שכן הוא שנאמר (מלכים ב י) ויאמר ה' אל יהוא יען אשר הפיכות לעשות הישר בעיני וגו' בני רבעים ישבו לך. על כסא ישראל. אמרו עליו על יהוא בן נמשי שהוא היה ירא שמים ולא הלך אחר עגלי זהב שעשה ירבעם בן נבם אלא אח"כ כיון שבא לידי גדולה ומלכות או קלקל מעשיו וכשבא יהואחז בנו והלך אחריו אם היה עושה תשובה או נקרא צדיק וטוב לו אבל כיון שלא עשה תשובה או נקרא רשע וטוב לו. וכיוצא בדבר אתה אומר אמרו עליו על ירבעם בן יואש שהוא היה בן אדם שהיה נוהג כבוד בנביאים לכן אותן העמים מה שלא מסר הקב"ה ביד יהושע בן נון ולא ביד דוד מלך ישראל מסר הקב"ה ביד ירבעם בן יואש שנאמר (סס יד) הוא השיב את גבול ישראל וגו' בדבר ה' וגו' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי וגו' כי ראה ה' את עני ישראל [ב] מורה מאד ואפס עצור ואפס עוזב וגו' ויושיעם ביד ירבעם בן יואש וכי מה טיבו של ירבעם בן יואש שהוא השיב את גבול ישראל והלא היה עובר ע"א אלא משום שלא קבל לה"ר על עמוס שנאמר (עמוס ז) וישלח אמציה כהן בית אל אל ירבעם מלך ישראל לאמר קשר עליך עמוס בקרב בית ישראל לא תונל הארץ להכיל את כל דבריו כי כה אמר עמוס בחרב ימות ירבעם וגו' מיד גער בו ירבעם באמציה והוציאו בנויפה ואמר לו חז לא נתנבא אותו הצדיק כך ואם נתנבא כך לא מרעתי הוא מתנבא כך אלא מן השמים נאמר לו שיתנבא כך. באותה שעה אמר הקב"ה אף על פי שהדור ההוא עברו ע"א וגם ראש הדור עובר ע"א אפילו הכי הארץ אשר אמרתי לאברהם וליצחק וליעקב לחת לזרעם אתנהגה בידו של זה לכך נאמר הוא השיב את גבול ישראל וגו' מכאן אמרו מגלגלין זכות ע"י זכאי וחובה ע"י חייב וכן במדה הזאת הוא נוהג בכל ישראל בכל מקומות מושבותם ובכל העכו"ם וכל משפחות האדמה :

פרק ח במדות הללו שמת הקב"ה כנגד עושה טובה וכוונתו הוא כנגד עושה רעה ומנין לך תרע לך שכן הוא צא ולמד מדרך ארץ כי האדם עד שלא גשא אשה ועד שלא היה לו בנים או דעתו יפה עליו ואין לו יגון ואנחה בלבו ויש לו קורת רוח בביתו אבל לאחר שנשא אשה ויש לו בנים או אין דעתו יפה עליו ויש לו יגון ואנחה בלבו ואין לו קורת רוח בביתו משום שבניו הם מכעיסין אותו בדרכיהם ובמעשיהם ובמעלליהם הרעים. כמו כן עשו בני אדם לפני הקב"ה למרוד כנגד עיניו כי עד שלא ברא הקב"ה את האדם על הארץ או היתה דעתו יפה עליו כביכול אבל לאחר שבא בני אדם הכעיסו להקדוש ב"ה במעלליהם ובדרכיהם הרעים ככנים שקצרו דעת אביהם בדרכיהם ובמעלליהם הרעים (ה) או הכנים כביכול יגון ואנחה בלבו ואין לו קורת רוח בכל העולם. תרע לך שכן הוא כי שלש מאות שנה עברו ישראל ע"א בימי שפוט השופטים עד שמסר הקב"ה את ישראל ביד כושן רשעתים ובידי יבין מלך חצור וכן בידי שאר עכו"ם וכשחזרו ישראל ועשו תשובה מיד חזר הקב"ה ונאל

טובי חיים

ישועות יעקב

רשע ומצב לו. רשע ורע לו. שזו הודעות דרכי מדות יתברך. ונחמיסי הודיע לו סרתן ישראל וקבלת תשובתם (מאורי אש) : (ד) ונאמר להלן ויקרא בשם ה'. מה להלן קאי על שלש עשרה מדות. גם כאן קאי המסוק חגי אעכיר כל טובי על פניך וקראתי בשם ה'. על השלש עשרה מדות (ויקוקין) :

פרק ז (ה) קנסו עליו טובה. ענין הקנס הוא בין על טובה בין על רעה. והכונה יותר מכדי הדין וזכותו מרכה להטיב לו וגם לבנו אחרת (מאורי אש) :

פרק ח (ה) או הבנים. ענין בסוף פרשת בראשית ונפירוש

חיה סבור דהאי קרא איירי אפילו כשאין אוחזין מעשי אבותיהם בידיהם : [ד] שאם נאמר טובי היה משמע רק לטובים והצדיקים לכך נאמר כל טובי שאף הרשעים הוא ית' מטיב כמו שאמרו רז"ל ותגותי את אשר אהון אע"פ שאינו הגון כו' אע"פ שאינו כדאי וכל טובי אלו הן שלש עשרה מדות כו' : [ה] כל לרבות במרו"ל כל ימי חיין להביא לימות המשיח שיבא ב"ב : **פרק ז** [א] פ' מה שמצינו שהקב"ה נוצר חסד לאלפים זה קאי על צדיק גמור שעשה וקיים כל המצות מאהבה. ומה שמצינו שכל' ולשומרי מצותיו לאלף דור זה קאי על העושים מצוה בשארז"ל וכדלפיל בח"ר וכאן מירי במי שעשה רק מצוה א' מסוימת וגם עבר עבירה לזה הקב"ה משלם שכר רק עד ארבעה דורות כמו יהוא כדלקמן : [ב] מוצר מאוד

ונאל את ישראל מדיהן וכן עבדו ישראל עכו"ם בין בארץ ישראל בין בחוצה לארץ וכן מדור לדור היו מוסיפין לחסוא בע"א עד שמסר הקב"ה את ישראל ביד העכו"ם שנאמר (סופטים י) וימסו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות ואת אלהי ארם ואת אלהי צידון ואת אלהי מואב ואת אלהי בני עמון ואת אלהי פלשתים ויעזבו את ה' ולא עבדוהו ויחר אף ה' בישראל וימכרם ביד פלשתים וביד בני עמון וירעצו וירוצצו את בני ישראל. וכשחזרו ועשו תשובה מיד חזר הקב"ה וקיבל את השובתם ונאל את ישראל מיד אהן העכו"ם שהיו מסורין בדיהן מפני שאין הקדוש ב"ה יוכל לסבול צרת ישראל אם עשו תשובה ואלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו שנאמר (ס) ויזעקו בני ישראל אל ה' לאמר חסאנו לך וכי עזבנו את אלהינו ונעבד את הבעלים וגו' ויסירו את אלהי הנכר מקרבם ויעבדו את ה' ותקצר [א] נפשו בעמל ישראל וכן נאצו והכעיסו ישראל את בוראם ועבדו ע"ז שלש מאות ותשעים שנה בימי הבית הראשון. ומנין לך הרע לך שכן הוא שהרי בודאי ד' מאות ועשר שנים ישבו ישראל בבית ראשון (ז) צא מהן [כ] עשרים שנה שלא עבדו מלכי יהודה וישראל ע"ז נשתיירו מהן שלש מאות ותשעים שנה שעבדו מלכי ישראל ומלכי יהודה ע"א וכל נביא ונביא שהיה מדבר עם ישראל והיה מוכיח אותן שיחזרו בתשובה לא היו רוצין בתובתו של הנביא אלא היו אומרים לו אי אפשרי בנבואתך ואין אנו רוצין בנבואתך. ומנין לך הרע לך שהוא כן שהרי אחאב כלך ישראל שאל את אליהו התשבי ואמר לו כתוב בתורתך (דברים יא) השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה וגו' ואנן עובדים ע"ז ואין הנשמים נעצרים אלא בא וראה כמה מובות בא לידי שנאמר (מלכים א טז) ואחאב בן עמרי מלך על ישראל וגו' ויעש וגו' הרע בעיני ה' וגו' ויקם מזבח לבעל וגו' בימיו בנה חיאל בית האלי את יריחה באבירים בכורו יסדה ובשגוב צעירו הציב דלתיה כדבר ה' אשר דבר ביד [ג] יהושע בן נון. מיד נתמלא אליהו חמה גדולה על אחאב ואמר לו לאחאב ריקה מאסת את מי שברא את כל העולם כולו לכבודו ואת מי שנתן התורה לכבודו חייך שאין אני דן אותך אלא מתוך דברך שנאמר (ס) ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד אל אחאב חי ה' אלהי ישראל אשר עמדת לפניו אם יהיה השנים האלה מל ומטר כי אם לפי דברי. מיד נמל אליהו את המפתח של מטר והלך לו והיה רעב גדול עד שאמר לו הקב"ה לאליהו לך הראה אל אחאב ואתנה מטר ולא עוד אלא עמד הקב"ה ורחפו לאליהו למקום שבקשו אבותיהם של ישראל רחמים על בניהם שנאמר (ס) וישכב וישן תחת רותם אחד והנה זה מלאך נוגע בו ויאמר לו קום אכול ויהנה מראשותיו עונת רצפים וצפת מים ויאכל וישת וישב וישכב וישב מלאך ה' שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה והוא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב ויבא שם אל [ד] המערה וילן שם והנה דבר ה' אליו ויאמר לו מה לך פה אליהו וכשאמר הקב"ה לאליהו מה לך פה אליהו [ה] היה לו לאליהו דומה לפני הקב"ה רבש"ע בניך הם בני [ו] בחניך הם בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם ולא די שלא אמר כן אלא אמר קנא קנאתי לה' אלהי צבאות כי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. מיד התחיל הקב"ה לדבר עם אליהו דברי תנחומין ואמר לו כשנגלית ליהן תורה לישראל לא נגלו עמי אלא מלאכי השרת שהן רוצין בתובתו של ישראל שנאמר (ס) ויאמר צא ועמדת בהר לפני ה' (ג) והנה ה' עובר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני ה' לא ברוח ה' ואחר הרוח רעש לא ברעש ה' ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה וגו'. מה עשה הקב"ה המתין לו לאליהו שלש שעות ועדיין הוא עומד בדבריו הראשונים ואמר עוד פעם שנית קנא קנאתי לה' אלהי צבאות וגו'. באותה שעה אמר הקב"ה לאליהו לך שוב לדרכך מדברה דמשק וגו' ואת יהוא בן נמשי תמשה [ז] למלך וגו' ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשה [ח] לנביא תחתך (ס) ומה שיש בדעתך אין אני אוכל לעשות:

פרק ט בימי עזיהו מלך יהודה נתנבאו [א] ארבעה נביאים זקנים והושע בן בארי היה הזקן שבכולם והקב"ה היה צופה בכולם מי שהוא מבקש רחמים על בניו

טובי חיים

ישועות יעקב

כמו מורת רוח ויש פותרין יורד מאד לשון ירה בים רש"י ועיין בח"ד בש"ר:

פרק ח [א] פירש"י כביכול לא היה רחבת מקום לסבול ויכנים שם צרה שהיה לו בעמל ישראל: [ב] וכן כפודש במקרא יחזקאל ד' ואמר נתתי לך אח שני עולם למספר ימים שלש מאות ותשעים יום וגו': [ג] ואיחא בסנהדרין דף ק"ג שאל אחאב לאליהו אפשר שקללת יהושע נתקיימה וקללת יע"ז וגו' אם יהיה השנים האלה מל ומטר כי אם לפי דברי יע"ז בראש"י במלכים שם: [ד] זה נקרא הצור שעמד בו משה: [ה] ילקוט מלכים דף ל"ג ע"ג: [ו] שבהנהגתם ועמדו בגסיון: [ז] שינקום כעובדי הבעל: [ח] לפי שאליהו קטרג באותה שעה על ישראל לכך

וכפירוש רש"י וכמסרי תשועות חיים ס: (ז) צא מהן עשרים שנה. עיין בזיקוקין המשכון ללחור פסארים שנה לזנין הכית חסאו נשי שלמה בעכו"ם. ועיין סם במק"ח באריכות בענינים אלו: (ג) והנה ה' עובר. זה התגלות מלת סרחמים המתואר בסם ה'. והרעש והאש רומז למדת הדין המקטרג ועומד נגד הרחמים

רבו משה לא נתקיימה בו' מיד ויאמר אליהו וגו' חי ה' וגו' אם יהיה השנים האלה מל ומטר כי אם לפי דברי יע"ז בראש"י במלכים שם: [ד] זה נקרא הצור שעמד בו משה: [ה] ילקוט מלכים דף ל"ג ע"ג: [ו] שבהנהגתם ועמדו בגסיון: [ז] שינקום כעובדי הבעל: [ח] לפי שאליהו קטרג באותה שעה על ישראל לכך

ומי שאינו מבקש רחמים עליהם איך הקב"ה להושיע ראה לישראל מה חסאים הן עושין והיה לו להושיע לומר לפני הקב"ה רבש"ע בניך הם בני בחוניך בני אברהם יצחק ויעקב שעשו רצונך בעולם נלגל עליהם מדת רחמין ורחם עליהם ומחול לעוונותיהם. ורא די שלא אמר הושיע כך אלא אמר לפני הקב"ה רבש"ע כל העולם כולו שלך הוא הביא עם אתר החתיהם שנא' (הושע ה) תחלת דבר ה' בהושיע והלא הרבה נביאים היו מתנבאים לישראל אלא תחלה לארבעה נביאים וקנים שהיו מתנבאים באותו הפרק היה דבר ה' בהושיע בתחלה באותה שעה אמר הקב"ה מה אעשה לאותו ב"ו הזקן אני אומר לו לך קח לך אשת זנונים ויהיו לך בנים זנונים ואח"כ אני אומר לו לך בדול עצמך מסנה אם יוכל להוציאה לגרשה ולשלחה אף אני אשלח את ישראל מעל פני הארמה (סס) ויאמר ה' אל הושע לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים כי זנה תזנה הארץ מאחרי ה' וילך ויקח את נמר בת דבלים דבת [ב] רעה בת דבת רעה ותהר ותלד לו בן ויאמר ה' אליו קרא שמו ירעאל כי עוד מעט ופקרתי את דמי ירעאל על בית יהוא וגו' ותהר עוד ותלד בת ויאמר לו קרא שמה לא רוחמה כי לא אוסיף עוד ארחם את בית ישראל וגו' ותהר ותלד בן ויאמר קרא שמו לא עמי כי אתם לא עמי ואנכי לא אהיה לכם. ולאח"כ שנולדו שני בנים ובת אחת ונגזר על ישראל שלש גזירות בעבורם אמר לו הקב"ה להושיע הושע מפני מה לא למדת מן משה רבך כשדברתי עמו פירש מן האשה כפני מה אתה דר עם האשה בדול עצמך מן האשה אמר לפניו רבש"ע אין אני יכול להוציאה ולא לגרשה שכבר יש לי בנים מסנה א"ל הקב"ה להושיע ומה אתה שנשאת אשת זנונים ובניך הם בני זנונים ואין אתה יודע אם אותן הבנים הם ממך אם הם משל אחרים אתה אומר שאין אתה יכול לא להוציאה ולא לגרשה משום שכבר יש לך בנים מסנה סכ"ש בני ישראל הללו שהם חביבי בני חביבי בני אברהם יצחק ויעקב והם קנין אחד מה קנינים שקניתי לי בעולמי ואלו הן תורה קנין אחד אברהם קנין אחד ביה המקדש קנין אחד שמים וארץ קנין אחד ישראל קנין אחד ואתה אמרת העבירם באומה אחרת האין אוכל לשלחם מעל פני כיון שידע הושע שחמא התחיל לבקש רחמים על עצמו א"ל הקב"ה להושיע הושע עד שאתה מבקש רחמים על עצמך בקשר רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך חזור וסרפא אותם שלש גזירות מישראל. מיד עמד הושע ובקש רחמים עליהם ובמל הגזירות והתחיל לברך את ישראל שנאמר (סס נ) והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא יסד ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד וגו' אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רוחמה וורעתיה לי בארץ ורחמתי את לא רוחמה ואמרת לי לא עמי עמי אתה. (ה) בימי אחז מלך יהודה היו ישראל עושים דברי תורה ומצות עמד אחז [ג] וחתם את התורה וגזר על ישראל שלא יעסקו בתורה ובמצות שנאמר (ישעיה מ) צור תעודה חתום תורה בלסודי עד שא"ל הקב"ה לישעיה לך אמור לו לאחז לאו ב"ו אתה שאל לך אות מעם ה' שנאמר (סס ז) ויוסף ה' דבר אל אחז לאמר שאל לך אות מעם ה' אלהיך העמק שאלה או הגבה למעלה ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה את ה' ויאמר שמעו נא בית דוד המעט מכם הלאות אנשים כי תלאו גם את אלהי. בימי מנשה בן חזקיה מלך יהודה עמדו ישראל ועשו צלם של ארבעה פנים והעמידו לאותו צלם בהיכל כדי שלא יתפלל שום אדם להקב"ה שם עד שא"ל הקב"ה לישעיה לך אמור לו לאותו ב"ו (סס טו) כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי ולא השמים בלבד הם כסאי אלא וילון ורקיע ושחקים וזבול ומעון וערבות כל אלו הם כסאי ואני יושב למעלה מכולם ולכך נאמר אי זה בית אשר הבנו לי וגו'. וכיון שאירע בו אותו [ד] דבר מיד שב בתשובה שנאמר (דה"ב לג) וכהצר לו חלה את פני ה' אלהיו ויכנע מאד מלפני אלהי אבותיו ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא האלהים ועליו ועל כיוצא בו ועל הרוסין לו ועל העושין כמעשיו עליהם הכתוב אומר (מלאכי ג) הונעתם ה' בדבריכם ואמרתם במה הונענו באמרכם כל עושה רע טוב בעיני ה' ובהם הוא חפץ או איה אלהי המשפט:

בימי הושע בן אלה מלך ישראל נלכדה הארץ וגלו עשרת השבטים בימיו וכי מה טובי היים נשתנה

ישועות יעקב

א"ל שימשח נביא אחר שילמד זכות עליהם וסיים בילקוש שם ומה שבדעתך אין אתה יכול לעשות א"ל לעולם אתה סקנא ור"ל מה שבדעתך לכלותם א"א שכבר נשבעתי לאבותם:

פרק ט [א] הושע ישעיה עמוס ומיכה ועיין במסחים דף ס"ז: [ב] דבלים לשון רבים דומה בת דומה כאמה בתה ובגמרא שם מביא עוד פירושים על שם זה ע"ש: [ג] פי' סגר בתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יעסקו בתורה ולכך נקרא אחז שאתה דלתי בתי כנסיות ובתי מדרשות בשביל החינוקות של בית רבן שלא ילמדו תורה כדאיתא בב"ר שאמר אם אין גדיים אין היישים ואין צאן ואין רועה ואגרום לסלק השכינה בו ע"ש: [ד] שנלכד מנשה ביד מלך אשור ועשה לו יסורים קשים כדאיתא במסיקתא ובפרק חלק שהניחוהו בדוד של נדאשת והסיקו באש עיי"ש: ילקוש

פרק ט (ה) בימי אחז, גם זה מביא לראות רכ טוב ה' על בית ישראל. אף שחטאו ריחם

[ה] נשתנה הושע בן אלה מכל מלכי ישראל שהיו מלפניו שנלו ישראל בימי אלא משעמד ירבעם בן נבם עד שבא הושע בן אלה היתה ע"א תלויה ביחד והיה קשה לפני אביהם שבשמים להגלות רבים מישראל בשביל עון היחד אבל משבא הושע בן אלה הוא היה עומד ובמלך כל המשמרות כולן שהיו עומדן על הדרכים בימי ירבעם שלא יעלו ישראל לרגל לירושלים והיה מכריז ואמר כל מי שהוא רוצה לעלות לרגל לירושלים יבא ויעלה ושם הקולר מן צוארו ותלאו בצואר הרבים דבן עליו הכתוב אומר (מלכים ב' י') ויעש הרע בעיני ה' רק לא במלכי ישראל אשר היו לפניו עליו ערה שלמנאמר מלך אשור וגו' ויגר את ישראל אשורה וישוב אותם בחלח ובחבור נהר נזון וערי סדי. מכאן אמרו כל העושה מצוה ואינו [ו] גומרה מתחייב בנפשו ובכל אשר לו וקובר את אשתו ואת בנו. בימי צדקיהו מלך יהודה היה ירמיהו הנביא מתנבא על ישראל מה אם יעשו תשובה יחזרו למוטב ועמדו ישראל עליו להרגו והשליכו את ירמיהו לכור מיט ואח"כ העלוהו מן הבור מיט ונתנו אותו בחצר המטרה פעמים רבות עמדו עליו ישראל על ירמיהו להרגו והיה ירמיהו מקלל ישראל קללות רבות כל אותה קללה וקללה שהיה ירמיהו מקלל את ישראל דקב"ה היה מתאנח כנגדו (ב) שנאמר (ירמיה יב) כי את רגלים רצת וילאוך וגו' (ג) ואז גלו בימי צדקיהו עשרת השבטים וגלו עמהם שבט יהודה ובנימין וגלו עמהם בני ירושלים והיה הקב"ה מבקש לידך עמהן בגלות מיד נתקבצו לפני הקב"ה סלאכי השרת לרצותו ולנחמו ואמרו לפניו רבש"ע כבר יש לך עבדים בעולם ואנו אין לנו לא חקר ולא מספר [ז] אמר להם הקב"ה למלאכי השרת וכי בשר ודם אני שאני צריך לניחומין אני מכיר בראש ואני מכיר בסוף שכן נאמר בי (ישעיה מו) ועד וקנה אני הוא ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט לכך נאמר (סס כב) על כן אמרתי שען מני אמרר בבכי אל תאיצו לנחמני על שוד בת עמי ולמה לא אמר הקב"ה אל המלאכים אל התקבצו לנחמני או אל תאספו לנחמני או אל תבואו לנחמני ולמה אמר דוקא אל תאיצו לנחמני אלא אמר להם הקב"ה למלאכי השרת ניחומין הללו ניאוצין הן לפני אלא לכו ודרו מלפני וראו את עמי ישראל האיך הן הולכין בגולה ומשאות גדולות על כתפיהן מיד ידרו מלאכי השרת מלפני הקב"ה ויצאו כשהן מבוהלין ונמלנו את משאן של ישראל מעל כתפיהן. ומיד יצאה השכינה גם כן עם ישראל בגולה שנאמר (סס מג) כה אמר ה' גואלכם קדוש ישראל למענכם שולחתי בכלה וגו' ואם תאמרו כיון שאדם עבר עבירה ימות מיד [ח] א"כ יתרב העולם כולו. ומנין לך תרע לך שהוא כן צא ולמד מן מנשה בן חוקיה מלך יהודה שלא הגיח ע"ז בעולם שלא עבד אותה וחם עליו הקב"ה ולא הרגו מפני שעשה תשובה ומפני הצדיקים שעתידין לצאת ממנו. מכאן אמרו אפילו הגדיק אדם הרבה עבירות וזו למעלה מזו ואח"כ הוא חוזר בתשובה אמר הקב"ה הריני עמו ברחמים ואני מקבל את תשובתו ואפילו אם עמד אדם ותרף וגדף כלפי מעלה ואח"כ חזר בתשובה אמר הקב"ה הריני עמו ברחמים והריני מוחל לו על כל עונותיו שנא' (יחזקאל יח) החפץ אחפוץ מות רשע נאם ארני ה' הלא בשונו מדרכיו וחייה ואומר (סס לג) אמור אליהם חי אני נאם ה' אלהים אם אחפוץ במות הרשע כי אם בשוב רשע מדרכו וחייה שובו מדרכיכם הרעים ואומר (מלאכי ג) ושבחתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובר [ט] אלהים לא עבדו. וכך אומר הקב"ה

טובי חיים

ישועות יעקב

דיחם עליהם ושלח לאחו שישאל אות (מאורי אש): [ח] ילקוט מלכים דף ל"ז ע"ד: [ו] שהיה לו לבוא את (ב) שנאמר. כי את רגלים רצת וילאוך ואיך ישראל שיעלו לרגל: [ז] כך אמר הקב"ה למלאכים תתהרה את הסוסים. להשיב הקב"ה לירמיה למה אתה מקלל את ישראל משום שהם מבקשים לעשות לך רעה. והא גם קרוביך מבקשים לעשות לך רעה (ויקוקין) כדפרש"י שם ומה קרוביך הכהנים באים להרגך. כ"ס שיקומו להרגך שרי יהודה עכ"ל. ובגמרא (פסח דף ל"ו) פירש הפסוק להשיב הקב"ה לירמיה על שרי' מתמה מדוע דרך רשעים ללחם (כמ"ס בפסוק סס) והשיב לו ומה בשכר ארבע ססיעות שלמתי לנבוכדנצר שרץ אחר כבודי אתה תמי' (שמלך על כל העולם ותרצ את בית המקדש) כשאתי משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים על אחת כמה וכמה עד כאן. והביאו בתרגום יונתן ורש"י שם פירוש זה בשינוי לשון קלח. ולפירוש זה יש לפרש דברי התנ"א דמביא זה הפסוק כאן. להקב"ה הקסיד על ירמיה שהיה מקלל את ישראל דגם לנבוכדנצר שילם שכר הרבה בעד דבר מועט מכ"ס לישראל שיש להם זכות חבות אברהם יצחק ויעקב וגם הם בעלמם עושים מעשים טובים. ואפילו הפחות שבישראל מסריח את עולמו לכבוד השי"ת יותר מנבוכדנצר. ממילא הם ראויים לברכה וכל טוב. וכדאיתא בשיר השירים כפלת הרמון רקתך ופירשו ו"ל דאפילו רקנים שכן מלאים מלוח כרמון. ומה"ס אפילו הפחות שבישראל נקרא טוב מפני שהוא טוב בחייה מעלה כשתדקדק בו. והגדול קלח ממנו יש לו מעלות יותר. והוא טוב יותר. וכן עולים במדרגות חלפים ורבות עד הגדול שבהם. וכן צריך להמליץ עליהם תדיר. יברכם השי"ת בכל מקום שהם. ועיין עוד בספרי דרכי חיים סוף חלק א' וסוף חלק ב' מענינים חל: (ג) ואז גלו בימי צדקיהו. בנוסחא ישנה לא כתב ואז. רק גלו עשרת השבטים וגלו ירושלים עמהם. וזה אחי שפיר ספי לפי הפירוש השני שכתבתי בסמוך. והוא ענין בפני עולמו להודיע אהבת הקב"ה לישראל אף בגלות כדכנסמוך. והקשה בזיקוקין והלא עשרת השבטים גלו כבר בימי הושע בן אלה. ותירץ דעשרת השבטים פורו לארץ ישראל בימי יאשיהו על ידי ירמיה. ואמר

לישראל בואו והכניסו את עצמיכם בד"ת וראו מה שכתבתי לכם לישא את פשעיכם ולמחול את עונותיכם ולהעביר את חטאתיכם מעל פני (ד) ועכשיו לא הרביהם בד"ת (ה) ודברו עמי בד"ת כאדם המדבר עם חבירו שנאמר (הושע יד) שובה ישראל עד ה' אלהיך כי כשלת בעונך (ו) קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל תשא עון וקח טוב ונשלמה פרים שפתינו אשור לא יושיענו וגו' ז

פרק י (א) הא למדת שלא יהא אדם יורד לידי תרעומות על הקב"ה בזמן שהוא רואה בני אדם אחד צדיק וטוב לו ואחר צדיק ורע לו ואחר רשע וטוב לו ואחר רשע ורע לו. ואם הוא יורד לידי תרעומות על הקב"ה הרי זה מתחייב בנפשו שנאמר (קהלת ה) אל תתן את פיך לחסיא את בשרך ואל תאמר לפני המלאך כי שגגה היא למה יקצוף האלהים על קולך וחבל את מעשה ידיך. ושנו חכמים תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם [א] ישב הקב"ה ודרש וחקר וצרף ובחן את כל דברי התורה וקבע אותה בתורתו ואין רמ"ח אברים שבאדם ואח"כ הוציא הקב"ה את כל דברי התורה וקבע אותה בתורתו ואין ד"א ממנה זו ממקומו שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות מהורות כסף צרוף וגו'. וכל דבר ודבר שקבע בתורה אם זו קימעה ממקומו קלקל את העולם כולו וקמעה שעבר אדם הראשון על התורה היה עולה בדעתו של הקב"ה להתריב את כל העולם כולו וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה שלא ליתן [ב] פתחון פה לבהמה חיה ועוף וקמעה שנתן פתחון פה אל הנחש עמד הנחש וקלקל את העולם כולו. וכן בעשרה דורות מאדם ועד נח היה עולה בדעתו של הקב"ה שיפקוד עון אבות על בנים וקמעה שלא היה פקד אלא שהקב"ה היה עושה את כל אחר ואחר כמו מלך על אשתו ועל בניו ובני ביתו מיד עמדו וקלקלו את מעשיהם אוכלין ושותין ובוועטין מתוך הטובה ובקשו להתריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים ומרדו בהקב"ה ואמרו שאין להקב"ה עליהם לא מלכות ולא מדת פורעניות ולא מדת הדין שנאמר (איוב כא) ויאמרו לא סור ממנו ודעת דרכיך לא תפצנו מה שדי כי נעבדנו ומה נועיל כי נפגע בו. וירדו לידי חמס וגזל שנאמר (נחמיה ו) ותמלא הארץ חמס וירדו לידי ע"ז וגילוי עריות שנא' (סס) ותשחת הארץ לפני האלהים וכן נאמר (סס) כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ וירדו לידי שפיכות דמים שנאמר (סס) וירא אלהים את הארץ והנה נשחחה ולא עוד אלא שהיו מפשיטין את בגדיהן והיו מניחין אותן על גבי הקרקע והיו הולכין [ג] ערומים בלי לבוש שנאמר (איוב כד) ערום הלכו בלי לבוש. וכן בעשרה דורות מן נח ועד אברהם היה עולה בדעתו של הקב"ה [ד] שיפקוד עון אבות על בנים וקמעה שלא היה פקד אלא הקב"ה עשה את כולם לשון אחד מיד עמדו וקלקלו את מעשיהם ובקשו להתריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים ומרדו בהקב"ה שנא' (נחמיה יא) ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים וגו'. וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה ליתן את כתר מלכות לדוד ולורעו עד עולם וקמעה שנתנה למלכי ישראל מיד עמדו וקלקלו בה את מעשיהם ובקשו להתריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים וכן היה עולה בדעתו של הקב"ה ליתן התורה [ה] הקדושה לישראל לבד משום שהם קדושים וקמעה שנתנה לבלעם בן בעור מיד עמדו וקלקלו בה את מעשיהם ובקשו להתריב את כל העולם כולו במעשיהם הרעים ולא הניח הקב"ה דבר בעולם שלא היה מגלה לבלעם שהקב"ה מפני היה יודע שעתידין האומות לומר לפני הקב"ה אלו נתת לנו נביא כמו משה היינו מקבלים את תורתך גם כן כמו שקבלו ישראל על ידי משה אלמלא לא היה בלעם בן בעור מעולה בחכמתו כמו משה לפיכך נתן הקב"ה להם לעכו"ם את בלעם בן בעור (ו) שהוא היה מעולה בחכמתו כמו משה אבל (ג) משה [ו] יתר דבר אחד ובלעם חסר דבר אחד ממשות

במשה

טובי חיים

ישועות יעקב

ולא יחטא : [ט] שעשה השוכח :
פרק י (א) ילקוט נח ד' ס"ז ע"ב : [ב] כח הדיבור :
 [ג] עיין ת"ר : [ד] בילקוט גרס לחלקם לשבעים לשון : [ה] בגבולות ורחוק הקודש : [ו] עיין בספר א"ר :
 כן גלו פסם שנית צונו לדיקוהו . כדליתא בגמרא :
 (ד) ועכשיו להרבות עלי בדברי תורה . כן הוא הגירסא בזיקוקין שלפנינו . וכן נראה מהנוסחא יסנה . והפירוש להקב"ה מבקש מישראל עכ"פ מעכשיו אלהן להרבות בדברי תורה : (ה) ודיברו עמי בדברי תורה . כי העוסק בדברי תורה השכינה שרויה כנגדו . נמלא אס הוא מדבר בדברי תורה . אז הוא מדבר עם השכינה כמו אדם המדבר עם חבירו . כמ"ס (איכה ב) קומי רוני כלילה לראש אשמורות שסכי כמים לבך נכח פני ד' . ותרגומו קומי כנישתא לישראל דשריא בגלותא עסקוי במשנה כליליא ארום שכינתא דה' שריא לקבלך כו' (ויקוקין) : (ו) קחו עמכם דברים . שיעסקו בדברי תורה . וזוה תשובו אל ה' . כי עיקר התשובה הוא העוסק בדברי תורה שהיא מביאה את האדם שיחזור למוטב (סס) :
פרק י (א) הא למדת . ממה שנתבאר למעלה רצ טוב הנהגת ה' ופוכו אף על הרשעים . מזה ישפוט האדם שלא יתרעם על מדותיו יתברך . כי הכל כדן וכיושר (מאורי אש) : (ב) שהוא היה מעולה בחכמתו . לא אמר סתם שהי' מעולה בחכמה . אלא בחכמתו דייקא . ר"ל כמה שהי' לו דביקות בחכמה של ס"א (ויקוקין) . ויש לפרש עוד שלא הי' לו רק חכמה לבד ולא מעשים טובים . ואיתא באבות פרק ג' כל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת . אבל משה רבינו ע"ה זכה לחכמתו מלד מעשיו הטובים . ונתקיים בו כל שמעשיו מרובין מחכמתו מתקיימת . ולזה אמר אחר כך משה יתר כו' : (ג) משה יתר . כבר כתבתי למעלה בסדר אליהו רצא פרק כ"ח דכענין זה נראה יותר נוסחא היסנה . וכבר כתב הזיקוקין

במשה כתיב (ויקרא ח) ויקרא אל משה ובבלעם כתיב (נמדנר נג) ויקר אלהים אל בלעם ובדעם יתר דבר אחד כמשה חסר דבר אחד מבלעם כתיב (שס כד) ויודע דעת עליו ובמשה כתיב (שמות לג) הודיעני נא את דרכך אבל לא נמצא בעולם לא דרך טובה ולא דרך צדקה שהיה בא בעולם ע"י בלעם אלא הוא בא לידו לשון הרע ובקש להחריב את כל העולם כולו באותה שעה נשבע הקב"ה לעמו ישראל שלא ישרה את שכינתו עוד על עכו"ם רק בישראל לבד ושלא ישנה את ישראל (ד) בעם אחר ולא יחליפם באומה אחרת שנאמר (הושע יא) לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא איש :

פרק יא אין יסורין באין על ישראל אלא לטובתן ואין יסורין באין אלא לאהבתן של ישראל משל דמה"ד למלך שהיה לו עבד ועלתה לו מכה ברגלו וצוה לרופא דרפאותו ולהכניסו לפניו כשהוא שלם שנאמר (משלי ג) מוסר ה' בני אדם תמאס ואל תקוץ בתוכחתו מה כתיב בתריה כי את אשר יאהב ה' יוכיח וכאב את בן ירצה אלו הן היסורין של אהבה אלו תלמידי חכמים הצדיקים שמתים להם בניהם שבהם בקטנותן וכפפר להן על עונותיהן בעוה"ז ואח"כ הן באין במהרה לחיי העולם הבא ואע"פ שאמר הכתוב (ירמיה נ) גם בכנפיך נמצאו דם [א] נפשות אביונים נקיים וגו'. מכל מקום (ח) חזר הכתוב ומרצה בניהם כמו שנאמר (משלי ג) [ב] וכאב את בן ירצה מכאן אמרו הצדיקים תחלתן מריבה וסופן שמחה והרשעים תחלתן שמחה וסופן מריבה. פרעה מלך מצרים היתה לו שמחה בילדותו וסופו מריבה בילדותו מה הוא אומר (יחזקאל כט) לי יאורי ואני עשיתני ובסופו מה הוא אומר (שמות עו) מרכבות פרעה וחילו ירה בים. וכן שנחרב היה לו שמחה בילדותו וסופו מריבה בילדותו מהו אומר (מלכים ב יא) מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה' את ירושלים מידי ובסופו מה הוא אומר (שס יט) ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וגו' וישב שנחרב מלך אשור וישב בנינוה ויהי הוא משתחוה בית נסרוך אלהיו ואדרמלך ושראצר בניו הכוהו בחרב וגו'. וכן נבוכדנאצר מלך בבל היתה לו שמחה בילדותו וסופו מריבה בילדותו מה הוא אומר (ישעיה יד) אעלה על במתי עב אדמה לעליון ובסופו מהו אומר (שס) אך אל שאל תורד אל ירכתי בור וכן שאר כל רשעי עכו"ם תחלתן שמחה ובסופן ירדו לשאול. ומנין לך לומר כך שרשעי עכו"ם ירדו לשאול תרע לך שכן הוא צא ולמד מיום שנברא העולם עד שיצאו ישראל ממצרים ובאו להר סיני לקבל את התורה חזר הקב"ה על כל אומה ולשון ואמר להם שיקבלו את התורה ולא קיבלו אותה ובכל דור ודור היו באים עדים ומעידים אותן ואלו הן אליפז התימני ובלדד השוחי וצופר הצעמתי ואליהוא בן ברכאל הבווי ואיוב מארץ עוץ ובעור ובלעם בן בעור והוא היה האחרון שבכולם וכלום במה נכתבה התורה הוי אומר שלא נכתבה התורה אלא בימין של הקב"ה שנאמר (דברים לג) מימינו אש דת דמו אף מימין של הקב"ה תצא אש לעכו"ם שירדו לשאול שנאמר (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים אלו אמר הכתוב ישובו רשעים לשאולה ושחק הייתי אומר רשעי ישראל ורשעי עכו"ם אבל כיון שהוא אומר אח"כ כל גוים שכחי אלהים

ישועות יעקב

טובי חיים

פרק יא [א] פירוש מכאן משמע שהקב"ה מתרעם על מיחב בניס : [ב] ר"ל בדמיה מידי מאותם אנשים שעושים עבירות חסודות ובניהם מתים בעונם כש"כ בח"ה וצדיקים שמסתמא אינם עושים עבירות

הזיקוקין בהקדמה דלריך ליישב טסחא הישנה בכל מה דאפשר. ובפרט צענין זה דנכונה יותר מפני כבוד משה רבינו ע"ה. וזה לשון טסחא הישנה כחלן. אבל משה יתר דבר אחד ובלעם חסר דבר אחד. במשה כתיב ויקרא אל משה ובבלעם כתיב ויקר אלהים אל

בלעם. במשה כתיב הודיעני נא את דרכך ובבלעם כתיב ויודע דעת עליון. ולא נמצא דרך טובה כו' עד כאן. וכל זה להודיע מעלת משה רבינו ע"ה. במשה כתיב ויקרא אל משה. כדפרש"י ריש פרשת ויקרא לכל דברות קדמה קריאה לשון חיבה כו'. אבל לגביא ח"ה לבלעם נגלה כלשון פראי וטומאה כו' וכדפרש"י ג"כ בפרשת בלק וכמ"ס בישועות יעקב לעיל פרק כ"ח. ואחר כך אמר במשה כתיב הודיעני נא את דרכיך. פירוש שהי' פניו ומקטין את עצמו וביקש מהקב"ה להודיע לו מדת עוזו כמו שפרש"י פרשת תשא שם הודיעני נא את דרכיך מה שזכר אתה טתן כו'. אבל בלעם הוי' מתגאה ומתפאר ויודע דעת עליון. ובאמת קאמר בנמרצו דאפילו דעת בהמתו לא הוה ידע. אלא מאי ויודע דעת עליון שהי' יודע לכיון אותה שעה שהקב"ה כועס בה כמו שהבאתי לעיל פרק כ"ח. ועל זה נאמר חכמים המה להרע. ונשאר חללו רק הניחות כמ"ס באבות פרק ה' עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה תלמידיו של בלעם הרשע. ופירש בברעטרה שם ורוח גבוהה דאמר נאם שומע אמרי אל ויודע דעת עליון. ונתקיים בו מאמר המשנה באבות פ"ג כל שחמתו מרובה ממעשיו דומה לחילן שענפו מרובין ושרשו מועטין והרוח בא ועוקרתו והופכתו על פניו ומכ"ס בלעם שהי' הכל מלד הס"א ר"ל. כמ"ס בישועות יעקב שם. אבל משה רבינו ע"ה שהי' הכל מלד הקדושה וזה במעשיו הטובים ובקדושתו וחמתו לכל טוב. וזכותו יק עליו חמן : (ד) בעם אחר. ר"ל שלא יכלה את ישראל מן העולם ליקח עם אחר במקומם. ואפילו להחליפם באומה אחרת שישראל יהיו ג"כ קיימים בעולם לא יעשה (זיקוקין) :

פרק יא (ח) חזר הכתוב ומרצה ביניהם. ר"ל בין הקב"ה ובין הצדיק שמתו בניו בשביל יסורין של אהבה על דקדוקי מצות קלות. כמ"ס וכאב את בן ירצה. וידוע כי האב המכה את בנו הוא עושה הכל בשביל אהבה בנו (זיקוקין). כדי שיחזור למוטב. כמו כן אם מקבל היסורין בלאהבה וחזר בתשובה

נתהפך

ם

אלהים אין דך אלא אותן רשעים שהם שכחי אלהים אלו הן רשעי העכו"ם הנזכרים למעלה בלבר. ומנין שהצדיקים תחלתן מריבה ובסופן שמחה אברהם היתה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה בילדותו מהו אומר (נרמזית יג) ויהי ריב בין רועי מקנה אברם ובין רועי מקנה לוט ובסופו מהו אומר (סס כד) ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל. וכן יצחק היתה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה בילדותו מהו אומר (סס כו) וידיבו רועי נרר עם רועי יצחק ונרר ובסופו מהו אומר (סס) ויעש להם משתה. וכן יעקב היתה לו מריבה בילדותו ובסופו שמחה בילדותו מהו אומר (מיכה ו) [ג] ועף ה' אשא כי חמאתי לו עד אשר יריב ריבי ועשה משפטי וציאתי לאור אראה בצדקתו ואומר (ישעיה יב) אורך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני ובסופו מהו אומר (סס) הנה אל ישועתי אבטח ולא אפחד כי עזי וחזקת יי ה' ויהי לי לישועה:

פרק יב אם תאמר מפני מה ברא הקדוש ב"ה את היצר הרע והלא כבר יש לו תשע

[א] מאות ותשעים ותשעה אלפים רבבות של מלאכי השרת שהן מקדשין לשמו הגדול בכל יום מיציאת החמה עד שקיעת החמה הן אומרים ק' ק' ק' ה' צבאות מלא כל הארץ כבודו ומשקיעת החמה ועד יציאת החמה הן אומרים ברוך כבוד ה' ממקומו וכשנגלת הקדוש ברוך הוא על הר סיני ליתן את התורה לעמו ישראל לא נגלה (ה) אלא במאתים וארבעים ושמונה אלפים מלאכים שהן משרתים תמיד לפני הקב"ה שנאמר (תהלים סח) רכב אלהים רבותים אלפי שנאן אדני בם סיני בקדש אלא לא ברא הקב"ה את היצר הרע אלא רק בשביל בשר ודם שהוא אוכל ושותה כבהמה והוא מוציא רעי כבהמה ובא לעבוד להקדוש ברוך הוא. משלו משל למלך שהיו לו עבדים והיו יושבין מעבר לחומה של * ברזל והיה המלך מכריז עליהם ואומר כל מי שירא אותי והוא אוהב אותי יעלה על החומה של ברזל ויבא אצלי וכל מי שהוא עולה על החומה של ברזל בודאי הוא ירא את המלך והוא אוהב את המלך וכל מי שאינו עולה בודאי הוא אינו ירא את המלך והוא אינו אוהב את המלך. מאותן שעלו על החומה לאותן שלא עלו איזה מהן חביב הוי אומר אותן שעלו על החומה. ומה שברן של העולין על החומה ראה מה נאמר בהן (שמות כד) ומראה [ב] כבוד ה' כאש אוכלת בראש ההר לעיני בני ישראל (כ) אבל אצל הצדיקים מה נאמר בהם (ישעיה כ) ואיהביו כצאת השמש בגבורתו (ג) מה [ג] שאין בן במלאכי השרת (ד) מה יפה כחו של בעל הבית (ה) שהוא מייפה כתר עבדיו כמו כתר. ואם תאמר מי שקרא הרבה ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קמעא יהיה מאור פניהם שוין כאחד במאור פנים לעוה"ב. אינו כן. ברוך המקום ברוך הוא שאין לפניו משוא פנים. ומנין לך תדע לך שכן הוא צא ולמד ממשה ואהרן נדב ואביהוא וע' מוקני ישראל שהיו כולם בפרק אחד ומאור פניהם שוין כאחד וכיון שעלה משה למרום וקרא ושנה הרבה ד"ת יותר מכולם ובה שהיה מאור פניו נרזל כל כך עד שלא היו בני אדם יכולין להסתכל בו שכן נאמר במקום אחר יתר מרעהו צדיק (משלי יב). זאת היא השאלה ששאל בו חבקוק הנביא לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לפני רבונו של עולם מי שקרא ושנה הרבה ומי שקרא ושנה קמעא יהיה מאור פניהם שוין כאחד במאור פנים לעולם הבא ואמר לו הקדוש ברוך הוא לאו אלא כל אחד ואחד לפי דרכו ועל שער חבקוק ודבר דברים [ר] יתרים הראה לו הקדוש ברוך הוא כל המדות שנאמרו לו [ה] למשה אבי החכמה ואבי הנביאים והראה לו מאוני [ו] צדק ואבני צדק ואיפת צדק והן צדק (ו) שנאמר (חבקוק ג) ברוגו [ז] רחם תוכור אף ברוגו שיש לו להקב"ה רחמים יכור וכן יהיה השמש

טובי חיים

ישועות יעקב

נתהפך הכל לסוכה. כדפרש"י וכאז את בן ירמיה. שרצה בכו להטיב לו ויפייסוהו לאחר שמכא בשכר בן תערב לך הסוכה אחר המכה עכ"ל. וכן אנו רואין בחוס. וזה שאמר התד"ה מכלן אמרו כ"ז:

פרק יב (א) אלא במאתים בר. פין

בויקוקין העטם למספר זה ולמספר דלעיל. ואיך מוכיח כלן מהפסוק: (כ) אבל אצל הצדיקים. לסתם יראי שמים ואוהבי הש"ת יתירו רק כוזה הרקיע. אבל הצדיקים הנגמורים יאירו כללית השמש בגבורתו לעתיד לבוא שבעתים כאור שבעת הימים כו' (ויקוקין): (ג) מה שאין בן במלאכי השרת. דהמלאכים אינם מקבלים שום שכר על פגודתם לפי שאין להם יצר. והם מוכרחים לעבוד להקב"ה

(ד) מה יפה כחו של בעל הבית. זה הקב"ה. שהוא בעל הבית של כל העולמים. יפה לשכחו ולקלטו מאלו. (ה) שהוא מייפה. כי הקב"ה נקרא שמש. כמ"ש כי שמש ומנן ה' אלהים. (תהלים פד). וכן נקרא הקב"ה בשם שמים כמורגל בדברי רז"ל ירא שמים. לשם שמים. והוא סוד נעלם שהקב"ה נקרא בשם שמש ושמים. והצדיקים יאירו נ"כ כעטם השמים לפיכך וכללית השמש בגבורתו כנ"ל (סס): (ו) שנאמר ברוגו רחם תוכור. זה תשובה על השאלה למה לדיק ורע לו. כי רוגו של הקב"ה על הצדיק שהרע לו והו' רחמנות

עבודת כ"כ רק כבן החומה לפני אביו וע"ז נאמר וכאב את בן ירמיה: [ג] שברך ספני עשו ולבן:

פרק יב (א) וספר א"ר אמר הצ"ו אלפים רבבות ועיין לקמן: * רוממא ומשל על היצר הרע

שהוא מונע לאדם סתורת ומעשים טובים: [ב] ואיתא בספרי שעדיין לא פשטו ידיהם לעבירה ראו מראה כבוד ה' ולא היו יראין אבל משפשו ידיו לעבירה בחיב וירא אהרן וכל בני ישראל את משה כו' ויראו מגשת אליו וכן איתא בפסיקתא: [ג] לפי שאין בהם יצר הרע: [ד] שהוסיף לשאול מפני מה יש צדיק ורע לו רשע וטוב לו והשיב דברים בלפי מעלה ע"ש: [ה] שגם משרע"ה שאל ואמר הודיעני נא את דרכך: [ו] ר"ל שהראה לו הקב"ה שהכל בצדק ובמשפט אמת: [ז] וגו' כל

(ד) מה יפה כחו של בעל הבית. זה הקב"ה. שהוא בעל הבית של כל העולמים. יפה לשכחו ולקלטו מאלו. (ה) שהוא מייפה. כי הקב"ה נקרא שמש. כמ"ש כי שמש ומנן ה' אלהים. (תהלים פד). וכן נקרא הקב"ה בשם שמים כמורגל בדברי רז"ל ירא שמים. לשם שמים. והוא סוד נעלם שהקב"ה נקרא בשם שמש ושמים. והצדיקים יאירו נ"כ כעטם השמים לפיכך וכללית השמש בגבורתו כנ"ל (סס): (ו) שנאמר ברוגו רחם תוכור. זה תשובה על השאלה למה לדיק ורע לו. כי רוגו של הקב"ה על הצדיק שהרע לו והו' רחמנות

השמש נחת רוח ותענוג גדול לצדיקים לימות בן דוד ולעולם הבא. אבל רשעי עמי הארץ יהיו גרונין בה בשמש ויהיו [ח] במלים בה שנאמר (מלאכי ג) ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלהים לאשר לא עבדו כי הנה היום בא בוער כתנור והיו כל ודים וכל עשה רשעה קש ולחם אותם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזוב להם שרש וענף וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה וגו' ועסותם רשעים כי יהי אפר תחת כפות רגליכם וגו'. אבל רשעי עכו"ם נידונין המיד לדורי דורות שנאמר (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים כי תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה והיו דראון לכל בשר. אבל חסדי עמי הארץ אעפ"י שלא קראו ולא שנו הואיל והקראו והשנו את בניהם ואין בהם עובדי ע"ז ואין בהם חסם וגזל ואין בהם ג"ע ושיר והיו מהנהיין תלמידי חכמים מנכסיהן הקב"ה מביא אותם ומושיבין אצל הצדיקים ויהיו נהנים מן השמש שזרח לצדיקים לימות בן דוד ולעולם הבא שנאמר (סס יט) ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ ואני יודע מקרא זה מהו. כשהוא אומר אחר כך בסמוך אשר ברכו ה' צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל כך הוא אומר הפסוק ברוך עמי מצרים אלו בניי שיצאו ממצרים ומעשה ידי אשור אלו בניי שגדלו לאשור ונחלתי ישראל אלו עמי הארץ שהקראו והשנו את בניהן תורה בניהן מצילין את אביהן מאותה בושה וחרפה ומאותה כלימה ומדינה של גיהנם שנאמר (סס כט) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם (י) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו וגו' [ט] לא עתה יבוש יעקב (ח) מאביו יצחק ולא עתה פניו יחורו [י] מאביו אברהם:

פרק יג פושעיהן של ישראל מהו סופן אלא לפי שבאותה שעה כשהן עוברין עבירות הן רוצים בחרבנו של עולם וכאלו הן דוחקין את רגלי השכינה כביכול כענין שנאמר (ישעיה ז) מלא כל הארץ כבוד לכן כשם שהם רוצים בחרבנו של עולם כך הקב"ה מגלה אותם מבתיהם ומארץ מגוריהם ואין מחזירין אותם לארצם ומוציאין אותם למקום החורבן שנאמר (יחזקאל כ) וברותי מכם המורדים והפושעים ביומי. (א) וכי מה בין מי שקורא ושונה למי שאין קורא ושונה אלא משלו משל למה"ד לסלך בשר ודם שהיו לו בנים הרבה והיה אוהבן אהבה גמורה ושיגורן למקרא ולמשנה ולסמך דרך ארץ והיה מצפה להם ואמר אימתי יבואו לביתי ואראם וכיון שהוא רואה שאין בניו באים (כ) בא הוא והולך אצלם ועמד עליהם ומצא אותן כשהן קורין ושונין ועוסקין בדרך ארץ מיד הוא מושיב אותם בין ברכיו והיה מנפנף ומנשקן ומחבקן והביא אותן לעירו קצת מהן הוא לוקח על כתפיו ומהן על זרועותיו ומהן לפניו ומהן לאחוריו וכך עשה הקב"ה שנא' (ישעיה מ) כרועה עדו ידעה בורועו יקבץ מלאים ובחיקו ישא עלות ינהל. ואם תאמר הואיל והשפיל את עצמו כמו רועה שסא קמן הוא והלא ראה מה בתיב בתריה מיד (סס) מי מרד בשעלו מים ושמים בורת חבן וכל בשלש עפר הארץ ושקל בפלס הרים וגבעות במאונים מי תבן את רוח ה' ואיש עצמו יודיענו הא לא יעשה הקב"ה כך אלא לפי שרחמי מרחבין בעולם. ומנין שהקב"ה היה מוצאן שהיו קורין ושונין ועוסקין בד"א שנאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה. ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים ואין ים אלא ד"ת (ג) שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא ואומר (הושע יא) יחרדו כצפור ממצרים וכינה מארץ אשור (ד) והושבתים על בתיהם נאם ה'. ולא יאמר אדם לעצמו והלא כבר קריתי ושניתי עד היום הזה במוב שוב אני צריך (ג) לאחריים

טובי חיים

ישועות יעקב

ט. כדי להטיבו בעוה"ז. ולפרע ממנו חסם שנותחו בעולם הזה. ולהיפוך ברשע ופזל לו (סס). וכיון שסעם הסוג של הצדיק הוא כדי להטיבו באחריתו. ולא מתחת נקמה. מתילא אפילו כשעת הסוג מתנה הקב"ה עמו ברחמים. דהיינו חסם פוגש בלופן שיוכל לטבול ולטבול את השי"ת. וזה שאמר התנ"ך אף גרוננו שים לו להקב"ה הוא רחמים יזכור: (ו) לא עתה יבוש יעקב. בחינת יעקב יכונה בחינה פתחה מבינה כימי ישראל. ואעפ"כ לא יבוש, כי אפילו פ"ה הגל יזכו לתחיית המתים במהרה בימינו תמן (מארי חס): (ח) מאביו יצחק. ולא עתה פניו יחורו מאביו חביו. שאין נמצא פסול במסתו ומסתו שלימה (רש"י). ומיפא דקרא כי נראהו ילדיו מפשה ידי בקרבו יקדישו שמי וגו'. ש"ת דבנים לדיקים מצילין את אביהם מן הבושה (ויקוקין):

פרק

פרק יג (א) וכי מה בין כו'. והלא לא המדרש עיקר אלא המעשה כמאמר חז"ל (בבבז פ"ק ג') חס כן חס הוא בעל מפשים טובים ואינו חוטא מה איכפת בזה חס אינו קרא ושונה. ומתוך דאס אינו קרא ושונה כו' אי אפשר שלא יבא במצירה. שהרי חס אינו קרא ושונה אינו יודע כפי מלות ופצירות שיוכל לזהר בהם. ואמרו רז"ל לא פס הארץ חסיד (ויקוקין). וכדמסיים בסוף הפרק דברי תורה היא מגדלת את לומדיה כו' ומאירין את פיניו: (ב) בא הוא והולך אצלם. כך אע"פ שאין שנים בתשובה שלימה כל כך. כיון שטוסקין בתורה ש"פ. השי"ת מקרבם אללו ושמח בהם: (ג) שנאמר כל הנחלים, כדאיתא במדש קהלת רבה כל הנחלים הולכים אל הים כל התורה שאדם לומד אינו אלא בלג. והים אינו מלא והלב אינו מלא לא שפשה האפס לעולם כו' (ויקוקין): (ד) והושבתים על בתיהם. שמש מינה דמסוס שקראו

אבל יאמר אדם בעצמו כו') ללמוד אחד כך לא יאמר כך אלא כך יאמר אדם בעצמו שלאחר שעה מיתה וישא את עיניו ויסתכל אל השמים ויאמר מי ברא אלה שמים וארץ חסה ולבנה כוכבים ומזלות שהן משכימין ומעריבין לעשות רצון בוראם בכל יום ויום תמיד כך השכים ותעריב לר"ה לעשות רצון בוראך בכל יום ויום תמיד שנאמר (שסו) וגדעה נדרפה לדעת את ה' כשחר נכון מוצאו. ויסתכל אדם בעצמו וידע שר"ה הן משולים במים ובלחם וכי מה ענין תורה אצל לחם ומים אלא ללמדך שבשם שאי אפשר לו לאדם להיות בלא תורה אמרו שעה אחת שנאמר (יהושע א) לא ימוש ספר התורה הזה מפך והגית בו יחסם ולילה למען תשמור לעשות ככל דבתוב בו כי אז תצליח את דרכיך ואז תשכיל והלא הדברים הם ק"ו ומה יהושע בן נון שהיה עוסק בתורה מקמנותו ועד זקנותו אפילו הכי כהיב בו לא ימוש ספר התורה וגו' שאר בני אדם עאב"ז. ויסתכל האדם בעצמו וידע שר"ה נמשלו ביין ובחלב שנאמר (נראשית מט) הכלילי עינים מין ולבן שנים מחלב אמר הפסוק שיותר מוב יין לבן [א] שנים יותר מן החלב לתינוק מה חלב זה מגדל את התינוק והיין הוא נותן קורת רוח אל הוקנים ומשמת את לבו ומשיב את נפשו ומאיר את עיניו אף כך ד"ה היא (ה) מגדלת את לומדיה ונותנת קורת רוח למי שעמל בהן ומשמת את לבו (נ"י ומשיבין את נפשו) ומאירין את עיניו שנא' (תהלים יט) תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחכימת פתי פקודי ה' ישרים משמחי לב מצות ה' ברה מאירת עינים וגו'.

פרק יד פעם אחת [א] הייתי מהלך מסקים למקום ומצאני אדם אחד שלא היה בו לא סקרא ולא משנה והיה מתלוצץ ומלעג בדברים ובא כנגדי ואמרתי לו בני מה אתה משיב לאביך שבשמים ליום הרין ואמר לי רבי יש לי דברים שאני משיבו בינה ודעת לא נתנו לי מן השמים שאקרא ואשנה ואמרתי לו בני מה מלאכהך ואמר לי ציד אני ואמרתי לו בני מי למדך ואמר לך שתביא פשתן ותארנהו מצודות ותשליכהו לים ותעלה הדגים מן הים. ואמר לי רבי כזה נתנו לי בינה ודעת מן השמים ואמרתי לו ומה להביא פשתן ולארונ מצודות ולהשליך לים ולהעלות דגים מן הים נתנו לך בינה ודעת מן השמים [א] ולרברי תורה שכתוב בה (דברים ל) כי קרוב אליך הדבר מאד בפך ובלבבך לעשותו לא נתנו לך בינה ודעת מן השמים. מיד היה מרים קולו ובוכה ומתאנח ואמרתי לו בני אל ידע לך אלא כל שאר בני אדם באי עולם הן משיבין תשובה זו על אותו ענין שהן עוסקין בו אבל מעשיהן מוכיחין עליהן ועליהן ועל כיוצא בהן ועל העושים במעשיהן מהו אומר הכתוב עליהן (ישעיה יט) וכושו עובדי פשתים שריקת וארנים חודי ראשית ואחרית הדברים כולן יראת שמים ומעשים טובים. ולא יהא אדם קורא ושונה ויראת שמים אין לו שנאמר (תהלים קיא) ראשית חכמה יראת ה' שכר מוב לכל עושיהם וגו' ואומר (קהלת יב) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואה מצותיו שמור כי זה כל האדם מי מוריש [ב] את עצמו מי שהוא מרבה באבילה ובשתיה ובשינה שנאמר (משלי כג) בי סובא וזולל יורש וקרעים תלביש נוסה ואומר (שסז) אל תאהב שנה פן תורש פקח עיניך ושבע לחם ואין לחם ויין אלא ד"ה שנאמר (שס) לכו לחמו בלחמי ושמו ביין מסבתי ואומר (ישעיה ג) ה' אלהים (ה) נתן לי לשון למורים לרעת לעות את יעף דבר יעיר בבקר בבקר יעיר לי און לשמוע כלמורים. הא למדת שאין דברי חז"ל נבלעים בלב האדם אלא במי שהוא עיף להם. וכך היתה רוח הקודש מבשרת את התלמידי חכמים ואומרת להם בני אף על פי שנתתי לכם הרבה מובה בעוה"ז ואצל דימות בן דוד ולעוה"ב שיהיה לכם שכר גדול וכפול ומכופל אל תזלזלו כד"ה ואל תרבו באכילה ובשתיה ובשינה (כ) שנאמר (זכריה ט) שובו לבצרון אמירי התקוה גם היום [ג] מגיד משנה אשיב לך ואומר (יאל כ) ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הילק והחמיל והגום

מובי חיים

ישועות יעקב

ושנו בלחץ מלרים ואשור חזרו לארצם ולנחיהם (שס): (ה) מגדלת את לומדיה. לפי שהתורה מחכים את האדם. וכל חכם עולה לגדולה בשכיל חכמתו (שס): **פרק יד (ה)** נתן לי לשון למורים. ה' שלחני ונתן לי לשון הראוי ללמד. כדי לדעת ולקבוע עתים את העייפים ולמאוס לשמוע את דברי הקב"ה. יעיר לי און. מעורר את חושי ברוח קדשו. לשמוע

פרק יג [א] אדרש לבן שינים כמו שדרשו רז"ל א"ת לבן שינים אלא לבן שינים ר"ל וקן שהוא בן שינים חרבה כדאיתא בכחובות פ"ג ופרק הרואה דף ג"ז: **פרק יד [א]** ילקוט סוף נצבים: [ב] שנעשה רש ועני גד"ה: [ג] דרש לבצרון ל' בצורת רעב ד"ל שלא ידבו באכילה ושתיה אף שאשיב לכם מגיד

כלמודים כמשפט הלמודים האמת והנכונה (רש"י): (כ) שנאמר שובו לבצרון אמירי התקוה. נראה דרש"י אתם הח"ח שמקוים לתורה ולעבודה והם אסורים ביד הינה"ר. הפנה לזה שיכנו את עצמו וימעט באכילה ובשתיה ויתר התענוגים. ועל ידי זה גם היום מגיד משנה אשיב לך. שאתוק אה"ך בתורה ובמעשים טובים בפלגים. וכן הפסוק שמביא אח"כ ושלמתי לכם את השנים אשר אכל וגו'. מכ"ש שאשלים לכם בעד שעניתם את עצמכם לתורה ולעבודה. וכן הפסוק שמביא אחר כך תחת בשמכם וגו' משנה יירשו מורה על זה. וכמ"ס בספר זכרון זאת אם תרצה להיות תפלותיך ותורתך כראוי. תראה לזכות יעקב. וכמה. להתגבר עליו אפילו צהיתר לזוהר ממותרות עכ"ל:

והגם חילי הגדיל אשר שרתי בכם ואכלתם אכול ושבעו והללתם את שם ה' אלהיכם אשר עשה עמכם להפליא ולא יבושו עמי לעולם ואומר (ישעיה סא) תחת בשתכם משנה וכלסם יחנו חלקם לכן בארצם משנה יירשו שמת עולם תהיה להם. הא למדנו שיאכלו ישראל לימות בן דוד כפלים ואפילו אם יחד שבישראל יהא עדיו בסופו של עולם ויחולף כמה נהרות לפניו הקב"ה יהא בוקע את כל אותן נהרות ומביא לאותו ישראל אצלו שנאמר (ירמיה כג) לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדרתים שם וישבו על אדמתם. (ג) ומנין לך לומר כך תדע לך שכן הוא שהרי אין ישראל נגאלין לא מתוך הצער ולא מתוך השעבוד ולא מתוך המלחמה ולא מתוך המצור ולא מתוך הדוחק ולא מתוך שאין להם מזונות אלא מתוך (ד) עשרה בני אדם שהן יושבין זה אצל זה ויהיה כל אחד מהם קורא ושונה עם חבירו וקולם נשמע שנאמר (עובדיא א) ובהר ציון תהיה פליטה והיה [ד] קרש. וכן מצינו באבותינו הראשונים שלא נגאלו ממצרים אלא מתוך דברי תורה אע"פ שלא הגיעו עדיין לארבעים יום של קבלת התורה ולא באו עדיין לידי אותה השעה (ה) אלא עשו תורה כל ימיהם לכך נאמר בהם (שמות ו) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אותם (ו) ואזכור את בריתי לכן אמור לבני ישראל אני ה' הוצאתי אתכם וגו' וכמו שנאמר ישראל ממצרים בזכות (ו) שהיו פרים ורבים כמו כן יגאל לעתיד בזכות שהן פרים ורבים ומנין לך תדע לך שהוא כן שאין ישראל נגאלין אלא אם כן הם [ה] פרים ורבים ויחי מלא כל העולם שנאמר (ישעיה נד) כי ימין ושמאל תפרוצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושיבו:

פרק טו [א] אמר אבא אליהו זכרו למובה ולברכה מעיר אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים ותוא אוכל משלו ונהנה משלו ואינו נהנה משל צבור עליו הכתוב ואומר (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך ושוב לך ואומר (ס"ז ו) מה יפית [ב] ומה נעמת אהבה בתענוגים. לעולם יהא אדם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו ועם רבו ואשתו ועם בניו ועם בני ביתו ושכניו ועם קרובים ורחוקים ואפילו עם עבד"ם בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות וממלא את ימיו וישנותיו בשם טוב כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים או אשתו [ג] מתייראה ממנו וכן בני ביתו ושכניו וקרוביו ואפילו העבד"ם מתייראין ממנו שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו סגך (ה) וכן לא [ד] יראה אדם את הרבים שהם שריון בצער ויאמר אלך ואוכל ואשתה ושלוש עלי נפשי ואם הוא עושה כך עליו הכתוב ואומר (ישעיה כג) והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחום צאן אכול בשר ושהות יין אכול ושתה כי סתר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן עד כאן מדת בינונים אבל במדת הרשעים מה הוא אומר (שם נ) אתיו אקחה יין וגסבאה שקר והיה כזה יום סתר גדול יתר מאד ואחריו מה כתיב (שם נו) הצדיק אבר ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. כי בזמן שהרבים הם שריונים בצער והיחיד פורש מהם שני מלאכי השרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש

משועות יעקב

טובי חיים

כל מה שהאדם זוכה ילכו חפילו שעה קלה חפילו בדברים המותרים לגמרי ומכוין לאכפיה לסט"א (פירוש להכניע היל"ר). כגון שחפץ לאכול ומאחר שעתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה בלחות שפה. וכן אם בולס פיו מלדבר דברים שלבו מתאווה מאד לדברים מעיני העולם וכן בהרהורי מחשבתו חפילו כמעט מוטיר דאחכסיה ס"א לתת אסתליק יקרא דקוב"ה וקדושתו לעילא הרבה. ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם לחסה לסייעו סיוע רב ועלום לעבודתו יתברך. לכן מה שמקיים מצות עשה של תורה והתקדשתם וגו' כשמקדש עצמו כמות לו (לקוטי אמרים פרק כ"ז): (ג) ומנין לך לומר כך. מנין שאין התכלית מאומה מאכילה ושתייה. ואין התכלית שיגאלו וישתו רק לימוד התורה (מאורי אש): (ד) עשרת בני אדם. כדאיתא בלכות פרק ג' עשרה שושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם. וגורמין לשכינה שתשרה בישראל. ופ"י זה יבוא הגאולה: (ה) אלא עשו תורה. כי עסקו בעבודת ה' ואחלותו ואמונתו חיכוך המדות הטובות. וכמה מצות הגאולה גם כן נעשה (שם): (ו) ואזכור את בריתי. זה ברית התורה. ולכן אמר להם שבזכות זה יגאלו (שם): (ז) שהיו פרים ורבים. אף שגזר על כניהם שיסעצו במים מכל מקום קיימו מצות הכורח יתברך. וכן נגלה ככה (שם):

פרק טז [א] אמר אבא אליהו זכרו למובה ולברכה מעיר אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים ותוא אוכל משלו ונהנה משלו ואינו נהנה משל צבור עליו הכתוב ואומר (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך ושוב לך ואומר (ס"ז ו) מה יפית [ב] ומה נעמת אהבה בתענוגים. לעולם יהא אדם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו ועם רבו ואשתו ועם בניו ועם בני ביתו ושכניו ועם קרובים ורחוקים ואפילו עם עבד"ם בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות וממלא את ימיו וישנותיו בשם טוב כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים או אשתו [ג] מתייראה ממנו וכן בני ביתו ושכניו וקרוביו ואפילו העבד"ם מתייראין ממנו שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו סגך (ה) וכן לא [ד] יראה אדם את הרבים שהם שריון בצער ויאמר אלך ואוכל ואשתה ושלוש עלי נפשי ואם הוא עושה כך עליו הכתוב ואומר (ישעיה כג) והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחום צאן אכול בשר ושהות יין אכול ושתה כי סתר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן עד כאן מדת בינונים אבל במדת הרשעים מה הוא אומר (שם נ) אתיו אקחה יין וגסבאה שקר והיה כזה יום סתר גדול יתר מאד ואחריו מה כתיב (שם נו) הצדיק אבר ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. כי בזמן שהרבים הם שריונים בצער והיחיד פורש מהם שני מלאכי השרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש

פרק טז [א] אמר אבא אליהו זכרו למובה ולברכה מעיר אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה לשם שמים ותוא אוכל משלו ונהנה משלו ואינו נהנה משל צבור עליו הכתוב ואומר (תהלים קכח) אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו יגיע כפיך כי תאכל אשריך ושוב לך ואומר (ס"ז ו) מה יפית [ב] ומה נעמת אהבה בתענוגים. לעולם יהא אדם עניו בתורה ובמעשים טובים וביראת שמים עם אביו ואמו ועם רבו ואשתו ועם בניו ועם בני ביתו ושכניו ועם קרובים ורחוקים ואפילו עם עבד"ם בשוק כדי שיהא אהוב למעלה ונחמד למטה ומתקבל על הבריות וממלא את ימיו וישנותיו בשם טוב כי בזמן שהאדם הוא עניו בתורה ובמעשים טובים או אשתו [ג] מתייראה ממנו וכן בני ביתו ושכניו וקרוביו ואפילו העבד"ם מתייראין ממנו שנאמר (דברים כח) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו סגך (ה) וכן לא [ד] יראה אדם את הרבים שהם שריון בצער ויאמר אלך ואוכל ואשתה ושלוש עלי נפשי ואם הוא עושה כך עליו הכתוב ואומר (ישעיה כג) והנה ששון ושמחה הרג בקר ושחום צאן אכול בשר ושהות יין אכול ושתה כי סתר נמות מה כתיב בתריה ונגלה באזני ה' צבאות אם יכופר העון הזה לכם עד תמותן עד כאן מדת בינונים אבל במדת הרשעים מה הוא אומר (שם נ) אתיו אקחה יין וגסבאה שקר והיה כזה יום סתר גדול יתר מאד ואחריו מה כתיב (שם נו) הצדיק אבר ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. כי בזמן שהרבים הם שריונים בצער והיחיד פורש מהם שני מלאכי השרת ההולכים עמו מבית הכנסת ומבית המדרש

אלי

המדרש עד ביתו אומרים עליו אותו האיש הפורש מן הצבור אל יוכה לראות כנחמח צבור.
 בוא וראה ולמד מדרכיו של מרע"ה שנאמר (שמות יז) וירי משה כבדים ויקחו אבן וישטפו
 תחתיו וישב עליה וגו'. וכי לא היה לו למשה רבינו בר וכמה שישב עליה אלא אמר משה
 בדעתו הואיל וישראל שרויין בצער אף אני אהיה עמהם בצער. מבאן אמרו אשרי למי שהוא
 מצער את עצמו עם הצבור שנותנין לו שכר הרבה מן השמים בשביל כך אשרי למי שעם
 א"ע בשור העול ובחמור למשא וכפרה החורשת בשדה שנאמר (ישעיה לג) אשריכם וזרעי על
 כל מים מהו על כל מים זו דברי תורה המשולה למים ואם קרא אדם תורה יקרא גם נביאים
 ואם קרא נביאים גם כתובים אם קרא כתובים ישנה גם משנה הלכות מדרש ואגדות
 וידבה בשיבה וימעט בסחורה או מיד שורה עליו רוח הקודש ודרי הוא בן העולם הבא
 שנאמר (שמואל ב כג) רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני באותה שעה א"ל הקב"ה העולם הזה
 והעוה"ב (ב) שלי ושלך הם (ג) בית המקדש שלי ושלך הוא [ה] וכו'. לכך כתיב מיד בתריה
 (ס) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים. אמר דוד
 המלך אני אגיד גדולתו ונבחרתו ומלכותו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שבכל יום ויום אדם
 נוצר ובכל יום אדם נולד ובכל יום אדם חי ובכל יום אדם מת ובכל יום ויום רוח
 שר אדם ניטלת ממנו ונתנה לבעל הפקדון ובכל יום ויום מכלכלין את האדם בתינוק היחנק
 משדי אמו (ד) ודבל כפרי מעשיו:

מעם

שובי חיים

ישועות יעקב

פירוש: [ד] עיין לעיל בסא"ר ח"ר ס"ב: [ח] לפי (כ) שלי ושלך הם. דהקב"ה נוצר נזירה של
 שזה העולם. והלדיק העוסק בתורה מבטל הנזירה
 (ויקוקין) כדלעיל פרק ב' בסדר ח"ר: (ג) בית המקדש שלי ושלך הוא. כי הבית המקדש הוא של הקב"ה
 והלדיק העוסק בתורה כאלו בונה בית המקדש ומקריב עליו קרבנות כמאמר רבותינו ז"ל כל העוסק
 בתורת עולה כאלו הקריב עולה כו' (ויקוקין): (ד) והכל כפרי מעשיו. ולכן לא יסריד מחשבתו
 בעניני עולם הזה רק מה שמזכיר לפי שעה הנריכה לו. או בעסק שמזכיר לראות את הגולד. אבל שאר
 עניני עתידות יניח הכל להשי"ת יעשה מה שטוב בעיניו. ויעמיק דעתו ומחשבתו בתורה ותפלה. כי מי יוכל
 לידע העתידות חוץ מהשי"ת לבדו שהוא צופה ומביט עד סוף כל הדורות. אבל שום נברא אינו יכול לזירס
 כלל. כי הכל תלוי במעשיו. אם יוכה חרי טוב. ואם לאו ח"ו הרי יתהפך העכס לרע ח"ו. כמו שאנו רואים
 בחוש שהעכס מתהפך תמיד לטוב ולרע ולטוב. ועניני שניהם נראה הכל דרך הטבע. ובאמת הוא הכל מהשי"ת
 בהשגחה פרטית וכמ"ס כאן דככל יום משתנים הענינים כפרי מעשה האדם. וכמו שכתבתי בספרי אמרי חיים
 פרשת שופטים בשם הרמב"ן ז"ל. עיין שם עוד מענינים אלו:

ואיתא בסנהדרין דף כ"ו עמוד ב' אמר עולא מחשבה מועלת אפילו לדברי תורה. ופרש"י בפירוש הב'
 מחשבות שאלם מחשב כך וכך אעשה כך וכך תעלה בידי מועלת להשגית הדבר שאין מחשבתו
 מתקיימת. אפילו לדבר תורה. כגון האומר עד יום פלוני אסיים כך וכך מסכתות בגירסא עכ"ל. גם
 בתוספת שם כתבו יש מפרשים מועלת משקרת ולא תצלה כלומר אם אדם חושב הן להעשיר הן גם לדברי תורה
 לא יספיק אלא כשעשה לשמה כדמסיק עכ"ל. וכמו שאנו רואים בחוש בכל עניני העולם המתחדשים הן טובות הן
 רעות ר"ל באין לאדם פתאום שלא עלתה על דעתו בעת ובשעה ההוא שיבוא לו דבר זה כלל. ולהיפוך אם יסכים
 כדעתו על איזה דבר טובה שאינה בידו שיהי' לו בזמן שאחר כך או ירא מאיזה רעה שיהי' לו אחר כך הרי
 כשיגיע זמן ההוא לא יהי' הדבר כמו שהסכים בדעתו. וכדאיתא כעין זה בבבא מציעא דף מ"ב אין הברכה
 מנויה אלא בדבר הפסוק מן העין. ובסוף ספרי לקוסי שושנים כתבתי בעוה"י דיש לומר דהשי"ת מנהיג העולם
 כן כדי שלא נחקור אחר העתידות רק נהי' תמים עם השי"ת ונעטוד אותו ונלפס לישועותו תמיד כמו שכתוב
 בפרשת שופטים ובפרש"י שם. ועיין שם בספרי לקוסי שושנים דברים נפלאים בזה:

ואיתא בסנהדרין שם אמר רבה אם עסוקין לשמה אינה מועלת שנאמר רבות מחשבות בלב איש ופלת ה'
 היא תקום. ענה שיש בה דבר ה' היא תקום לעולם עד כאן. ממילא כיון דאנו מצוים שלא להטריד
 המחשבה בעניני עולם הזה כשעת עסקינו בתורה ותפלה. רק להעמיק מחשבתו בתיבות התפלה ודברי תורה
 שעוסקים. הרי מי שחושב אז בעניני עולם הזה מחשבה זו מועלת ומקלקל את הדבר שלא יתקיים שהרי אינה
 עלת ה'. כיון דרצון השי"ת הוא שלא לחשוב אז בעניני עולם הזה כלל. וכשיקבע זה בלבו יסיח דעתו מן
 המחשבות זרות כשעת התפלה ות"ת. כי למה לו לירש חרתי גיהנם ח"ו שאינו מכין בתפלתו מחמה המחשבות
 זרות. ומפסיד כוונת התפלה שזהו עיקר גדול כידוע. וגם מקלקל ומפסיד העסקים מהנות שחושב בהם כשפס
 שאין רצון השי"ת לחשוב אותם. וזהו לא עלו בידו. ולכן נריך לזכר שלא להרהר בעסקיו בעת התפלה
 וברכות. כדי שלא יקלקל את העסק על ידי המחשבה שחושב עתה כדלעיל ואם נפל לו במחשבתו פתאום איזה
 פלה חדשה לענין עסקיו שדומה לו שנחלה לו אזי יתן לה מקום על אח"כ. שיחשוב בזה אח"כ בשעת אכילה
 וכדומה. ועתה אין הזמן גרמא לזה כדלעיל. ומכ"ס שנירך לזכר שלא להרהר בשעת התפלה וברכות במחשבות
 בעילות לבטל כוונת התפלה בחנם עיין בספרי תוספת חיים מומור ק"ג גודל פגם דבר זה:

וכתב בספר מגיד מישרים של רבינו בית יוסף זלה"ה דיוהר מלחשוב בשעת תפלה בשום מחשבה
 אפילו של תורה ומצוות. כי אם בתיבות התפלה עצמם עכ"ל:

ולכן נריך לגמור בלבו קודם התפלה שיזהר בשעת התפלה לדחות כל המחשבות זרות וכל עניני עולם
 הזה מלבו בכל מה דאפשר. ויעשה בזה נחת רוח גדול להבורא יתברך. בזה רצונו יתברך באמת תאמת

ומה לו בעתן בהש"ת שיפור לו ככל פנינים אלו
 על כל היותר טוב כאלו יחשוב בהם פתח. כמו שכתוב
 בזהלים (לו) בעת בה' וטעם טוב וגו'. גל על ה'
 דרך ונפתח עליו והוא יעשה. ופרש"י גלגל עליו כל
 לרכיך. ובמזמור (ג"ה) השלך על ה' ירכך והוא יכלכלך
 וגו'. ופרש"י ירכך משאך, והוא יכלכלך יסכול משאך
 עכ"ל. ור"ל משאך דברי העולם כפינו כלכול האדם בני
 ביתו ופרנסתו ומקחו ששליכם על ה' שבידו לחקן הכל.
 וכל אלו דברים יכלכלו אל האדם מחשבתו. וזה אמר
 גול אל ה' משאך ובו יכונו מחשבותיך. וכאשר יתחזק
 האדם בעתן בו יתברך תהי' סיבה גדולה לטהרת
 המחשבה. כי כיון שמשליך כל דבריו על ה', אין לו
 מחשבה אחרת אלא אותו הדבר שהוא עוסק בו תפלה
 או תורה או מצות. הכל הוא לעבודת אלהים בלי שום
 פניה (ראשית חכמה שער הקדושה):

וכן ינהוג באמירת הברכות וברכות המזון ובאמירת
 כל דברים שבקדושה להסיח דעתו מכל פניני
 פולם הזה ככל מה דאפשר ולהשיס כל מחשבתו וכוונתו
 בכח התיבות שהוא מדבר. וכוונתו שכתבו בספרים
 הקדושים. וכוונתו שכתבתי לעיל בסוף פרק ו' סק"ג.
 וכתב בכ"ס נשם הריב"ש ז"ל וזה לשונו. והן בסדר
 הלימוד. הן בתפלה אם הוא מבין פירוש המלות בתפלה
 ומבין פשט ההלכה בלימודו או מקצר ספירת מלכות
 שהוא דיבור אל ספירת הבינה שהוא מחשבה. אבל
 הלומד ואינו מבין או מחסלל ואינו מבין פירוש. הוא
 בענינת המל' לבדה. משא"כ במבין מקצר (ספירת)
 מלכות בבינה עכ"ל. וכתב בספר שערי אורה שער
 ט' דנהתאחד שתי הספירות הללו זו עם זו או נמצא
 הפולם בתקון ומילוי ובשלימות בו. והברכה משתלחת
 בו עכ"ל. ועין שם באריכות מזה:

ובזה ירוח בכפלים. כי התפלה והתורה וברכות
 יהיו לרצון ולנחת רוח לפני השם יתברך. וגם
 בעניני פולם הזה ימלא הש"ת כל משאלותיו ויפורר לו
 ככל העסקים על כל היותר טוב יותר ויותר ממה
 שפולה בדעתו. כי כל הסובות בלשם בהיסח הדעת
 כנ"ל. וכיון שתולה בעמלנו בהש"ת ומפיה דעתו מעניני
 פולם הזה בשעת אמירת הדברים שבקדושה כדי לקיים
 רצונו יתברך. בזכות זה יפורר לו הש"ת ככל הענינים
 לסוכה כנ"ל:

וכן לסנין שבת איתא בגמרא (שבת דף ק"ח עמוד
 ב') אמר רב יהודה אמר רב כל המסוגל את השבת
 מחנין לו משאלות לבו שנאמר והחטט על ה' ויתן לך
 משאלות לבך. ואיתא באורח חיים סימן ש"ו דמשום
 פונג שבת מלוא שלא יתשוב בשבת בעסקיו כלל. ויהא
 צניניו כאלו כל מלאכתו עשוי. ואין לך פונג גדול
 מזה. ממילא מי שמקיים זה הוא מרווח בכפלים. כי
 יתענג השבת כמלואו. וגם יהי' לבו פנוי בריוח לתורה
 ולעבודה. וגם בעניני פולם הזה יפורר לו הש"ת וימלא
 כל משאלות לבו לעבודה כדברי הגמרא דלעיל. ועין בספרי
 לקוטי שושנים חלק ו' ס"ק י"ג ויד' ובסוף ספרי ישועות
 חיים כמה פנות טובות לטהר המחשבה לתורה ולעבודה.
 ויעזור הש"ת ויטהר מחשבותיו ולביט לעבדו באמת
 ובשמחה תמיד:

ובזה שכתבו למעלה דבכל יום משתנים הענינים
 כפי מעשה האדם נראה לתרץ מה דקשה
 לכאורה בענין הכתוב ביציאת מצרים שאמר הש"ת
 (שמות ג') ערתי אליי וגו' נלכה נא דרך שלשת

ימים במדבר וגו'. וגם משה רבינו פ"ה ביקש תפלתו
 (שמות ה') נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר וגו'.
 והרי רצון הש"ת היה שילכו לגמרי ממצרים לארץ
 ישראל ולא יחזרו עוד כמו שכתוב שם (שמות ג') תפלה
 אחכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני וגו'. וכוונתו
 שהכריח לפרעה לשלחם על ג' ימים היה יכול להכריחם
 לשלחם לגמרי. וגם ליתן להם כסף וזהב. ולא בדרך
 שאלה. וכבר פתח בזה בספר אור החיים שם. ומה
 דחידן שם דנחמין להטעותם כדי שירדפו אחריהם
 להכבד כפרעה וכל חילו. תקשי עדיין דכוננו הי'
 יכול הש"ת לחק לבו באופן אחר כגון מה שאיה להם
 שישובו ויחזו וגו' כמ"ש בפרשת בשלח. ועוד אופנים שלא
 יהיה כפיין ערמה וגיבנת דעת. ומה שחידן שם לבטוף
 שהיה מדה כנגד מדה על ששיעבדו בישראל בתחלה
 כפה רך בו ומדד להם בתחלה כפה רך נלכה ג' ימים.
 ולשאל מהם הכלים ושמות כו' עדיין קשה קצת
 דבשלמא הם ששיעבדו בישראל שלא כדין היו צריכים
 לנהוג עם ישראל בתחלה כפה רך כדי שיסמכו להם.
 אבל ביציאת ישראל מתחת ידם. תקשי וכי קט את
 ישראל לשלם שיטרכו ללכת בגיבנת דעת. גם הכלים
 ששאלו מהם הוא הי' לפרוש השכר מה ששיעבדו המצרים
 בהם הרבה שנים כמ"ש בגמרא ובאור החיים שם. ואם
 כן הי' יכול לכופם לשלם להם:

ונראה לתרץ בעוה"י על פי הידוע כי השם יתברך
 הוא משפט ולא הי' לישראל עדיין זכיה
 שילאו לגמרי ולכופ להמצרים לשלם להם שכר העבודה
 הקודמת. והגם שהי' להם חיוה וכוונתם כמבואר לעיל
 בתנא"ר פרק כ"ג כ"ד פ"ה מכל מקום הי' עוד מקום
 למדת הדין לקטרג עליהם במסרון מצות. וכוונתו שכתב
 ברש"י פרשת בא (י"ב פסוק ו') דלא היה בידם מצות
 בו. ונתן להם שתי מצות דם פסח ודם מילה כו'
 משכו ידיכם בו. והבחינה ביד האדם. ממילא היה
 מוכרח לע"ס לומר כן לילך רק על ג' ימים. ולשאל
 הכלים. הכל מפני מדת הדין המקפד חדיר. עד
 אשר קיימו המצות כליל פסח. וילאו באמונה גדולה
 כמו שכתוב בפרשת בא (י"ב פסוק ל"ט) וגם לידה לא
 טעו להם עיין שם בפרש"י. וגם אמר כל זה כחם
 ברש"י פרשת בשלח (י"ד פסוק י"ט) שהיו ישראל וחזון
 בדין בו. עד אשר קפץ שכרו של בנימין וידד לים.
 וא נחשון בן עמינדב לדעת רבי יהודה כדליתא בגמרא
 (סוטה דף ל"ז) וקידשו השם. וכו' לכל סוג צדקניות
 ובגשמיות. והרי אחת רואה שכל פת מחנה האדם
 כפרי מעשיו. והגם שאלו זכו לאחר גדול הרבה יותר
 מכפי מעשיהם. עכ"ס קצת התעוררתי ללכתא היה
 צריך. מכ"ס עתה בסתם אדם:

וכתב בספר חסידים סימן י"ג דבשעה שהקב"ס
 רוצה לעשות טובה לאדם בא השטן שהוא מדח
 הדין (פירוש השטן מקטרג ועל ידי זה משורר מדח
 הדין) לפני הקב"ה ואומר רבונו של עולם לא יתכן
 לעשות לו טובה עד שימזוד בנסיון עכ"ד. ולכן צריך
 לידע בשעה שבה לידי נסיון שיתחזק בעבודת הש"ת.
 ויהי' לו בעתון שיפורר לו הש"ת אח"כ בכל טוב:
וכן להיפוך בענין מעשה הרע כתיב בפרשת בא ויאמר
 משה בה אמר ה' בחלות הלילה וגו'. ופרש"י
 בעמדו לפני פרעה באמרה לו נבואה זו. ואיתא בתנא"ר
 רבה (פרשה יח) וברמב"ן ז"ל דכיוכל נכנס בפלסין של
 פרעה בשביל משה שאמר לפרעה לא אופיף עוד ראות
 פניך

היחזר מוב כשיצית דעתו מהם ולא יתשוב בהם כלל
בשעה התפלה:

ומזה שכתבנו למעלה דבכל עת נעשה חדשות כפי
מעשה האדם. יצא לנו דמוסל של האדם מעת
קצתו בבוקר עד הערב לנפשות לפשות חיות מזה כדי
שיזכה שידעו אותו לכל טוב. וגם לזרז מאוד משום
חסד אפילו חסד קל. כי עבירה נוררת עבירה חז'
וכמו שכתב בראשית חרמה בשם הילקוט דלא יל'
אדם על עבירות שפשה בשיגג אלא שנפתח לו פתח שיחזר
אפי' במויד עכ"ל. וכמו שכתבתי בספרי תשובות חיי'
פרשת בא באריכות מזה. וצריך לירא שלא ידעו אות
לרע חז' ולא יתחדש הוון בפגעים רעים חז'. ולב
יראה לברות תמיד מן העבירות כמסחור קשת. רק
יפסוק בתורה ומצות בכל מה דאפשר. וימנע בדיבור
רשות ומכל הדברים שאפשר להיות בלעדם. וידבק
מחשבתו בתורה ותפלה תדיר בכל היכולת. ובתפלה
העיקר להוציא יפה כל חיבה מסיו במתינות. ולדבק
מחשבתו היטב בכוננת כל חיבה. ואז יראה נפלאות
וחיות חלקות בעזה"י. וממילא יתחדש עליו טובות
ישובות ונחמות בכל עת ובכל שעה:

ועוד יש ללמוד דרך לעבודת השי"ת מענין יציאת
מזרים דלעיל שינהוג האדם כמו שכתב בספר
הישר לרבינו חס. וזה לשונו אם יראה כי התאווה
תתקפהו צריך להרגיל בנפשו לפרוש ממנה מעט מעט
מוסיף בכל יום ובכל שבוע כו'. וזה המעט אשר יחזיק
בו אל ירף ממנו עכ"ל. וזה למדנו מכאן דיראו ישראל
מפני מדת הדין לומר שרוצים לזאת לגמרי ממזרים
מחמת שלא היה עדין בידם מצות כל כך לזכות לזה
כנוכר לעיל. ולכן ביקשו עכ"ס להניח להם לזאת על
שלה ימים מן הספ"א להקדושה. ובתוך כך קימו מצות
פסח ומילה וסאתונה על הים וזכו לזאת לגמרי כדלעיל:
וזה כלל גדול בעבודת השי"ת בענין עבירות המדות
רעות שיהיה פול מהם לע"ע עכ"ס וכמו שכתב
בהנהגות דהרב הגדול רבינו שמואל שמעלקא ולה"ה
מניקלשפארג דלכל דבר חיצוני יהיה על מאוד ואז
תלך לבטח דרכך עכ"ל. ומרומם גם כן לעיל כתב
דבי אליהו רבא סוף פרק ס'. ובספר חסידים סימן
ס"ג כתב כן לענין הכעס וזה לשונו אל תבהל ברוחך
לכעוס. ותלין כעסך לילה אחת. ועזור ברוחך שלא
תדבר כלל בשעת הכעס עכ"ל:

וכן בכל המדות רעות ישמיע עכ"ס הפת שמואל בן
מלחשוב אז לפשותם. וממילא יעזור לו השם
יתברך שיפסוק היצה"ר לגמרי. וכמ"ס בסוף ספרי
חשובות חיים באריכות מזה עיין שם. וזה נלמד גם כן
מכאן דביקשו עכ"ס לזאת מהספ"א על ג' ימים. וממילא
רווחא שמעתא שנפסרו לגמרי כנ"ל:

וכן בעניני עשה טוב יראה לדחוק את עצמו ולעשות
עכ"ס כל מה שיוכל. ורחמנא לבא בעי. ויעזור
לו השם יתברך לגמור הכל בטוב. וכמו שאנו רואים
בחוש. בעת שקשה ללמוד תורה מחמת סירדות מחשבתו
בעסקי העולם. אם הוא מכריח את עצמו ללמוד מעט
עכ"ס. ולפנות מחשבתו מעניני עולם הזה לעסק
התורה. אזי מסייע לו הקדוש ברוך הוא ויתעורר על
ידי זה ללמוד יותר עד שנשכח ממנו הפרדות. ויוכל
ללמוד הרבה בעת ההוא. וכמו שביקשו בבאן על ג'
ימים ונסתייע שיצאו לגמרי כנ"ל. וכן יעזור לנו השם
יתברך לחזור בתשובה בקצת התפרותא דלחחא עכ"ס.
ועל

ענין כו'. ואחרי מונח שלא דיבר הקב"ה עם משה
בביתו אל פרעה אלא אחרי שעה. מנין שנאמר
ללחית את הפיר אפרוש את כפי אל ה'. ועכשיו כו'.
בה אמר ה' כחצות הלילה. יפה אמרת אל תוסף ראות
עני. אני איני עוד בא אלך אלא אתה בא אלני כו' וכל
י' פלסין כו'. וכוננת משה רבינו ע"ה היה שלא יוסיף
לראות אותו בהיכלו כדרכו אלא שהיה יבוא אלנו (עין
יוסף). ומכל מקום קשה זה תינתן שלא עיכבו עוד יום
אחד בנבואה זו כדי שלא יעטרך לבוא עוד אל פרעה.
מכל מקום היה יכול לומר לו נבואה זו איזה ימים קודם
כדי שלא יעטרך להתגלות עליו בביתו של פרעה כמ"ס
ברש"י אח"כ (י"ב פסוק ח') בארץ מזרים חון לכרך
כו'. והרי הקב"ה יודע כל עתיד. אלא ודאי משום
דלא נתמלא סאתו של פרעה עדין למכות בכורות
בפרשות כל הדברים עד עתה שאמר למשה השמר לך
אל תוסף ראות פני וגו' ובייש למשה. וזוה רמז הפסוק
מה דכתב אחר כך ויצא מעם פרעה בחרי אף. ולכאורה
מה קמשמע לן בתיבות אלו. ויש לומר דקמשמע לן
דכזה החרי אף של משה וביום שלו נתמלא סאתו של
פרעה להענישו מדה כנגד מדה שיהיה מכה גדולה כל
כך שילך הוא אל משה:

וכן כתבתי בספרי תשובות חיים פרשת תבא שהעלים
שם הכתוב מה שיפסרו הירדן בתרבה ויוכלו
להקים חבנים בתוך הירדן. מפני שהבחירה
בידיהם. ואולי יחשבו ולא יזכו לכקישת הירדן. עיין
שם באריכות:

ומכר זה אתה רואה דבכל עת נעשה חדשות כפי
מעשה האדם. וכדברי התנא דבי אליהו
דלעיל דבכל יום מכלכלין את האדם כו' והכל כפרי
מעשיו. וכדאיתא בגמרא ראש השנה (דף פ"ז) רבי
יוסי אומר אדם נידון בכל יום. ועיין שם בתוספת.
וממילא אין לזייר הפתירות כלל. ובפרט בעת התפלה
דרצון השי"ת שלא לחשוב אז בשום ענין. אפילו של תורה
ומצות רק בתיבות התפלה כמו שכתבנו למעלה. ממילא
מי שחושב אז באיזה ענין ועסק הוא מקלקל את העסק
על ידי המחשבות שחושב עתה וכמו שהוכחנו למעלה
באריכות עיין שם. ואדרבה צריך שיהי' לו בעתון על
השי"ת דכשיסית דעתו בשעת התפלה מכל עסקיו
יעזור לו השי"ת אחר התפלה לעשות הכל על נכון
בהלכה גדולה:

וכמו שכתב בספר פליית אליהו סימן נ"ז שאמר
הגר"א ו"ל פסם אחת הראוני מן השמים גודל
ענין התפלה. כי ינעתי יגישות רבות על הכנת מאמר
אחד בענינא דר"ח י"ב שבועים ולא עלה בידי לפרשו
לחמיתו. והנה ביום ר"ח מדי עמדי בתפלה בשמונה
עשרה בשחרית נפל במחשבתי באותו מאמר לפרשו על
שבע אופנים. ושהייתי כמו רבע מיטע וסדרתי במחשבתי
ואז חזרתי תיכף לגמור תפלתי. ואחרי גמרי תפלתי
התבוננתי על המראה לחזור עליהם ומאומה אין בידי.
כי נשכחו ממני לגמרי. וגעערתתי על זה הרבה ושהייתי
כמו חזי שעה להפית דעתי מזערי ולקרות הלל.
וכעמדי להתפלל מוסף והנה נקבצו באו עוד הפעם כל
השבעה אופנים במחשבתי בראשונה. שוב לא פניתי
מחשבתי מתפלתי כלום ולא נתתי דעתי עליהם להרהר
בהם כלל. וכסיימי תפלתי נמצאו ערוכים גמורים לפני
כל ה' פירושים לאמיתתם. ומתוקים מדבש כו' עכ"ל.
ומכ"ס בעניני עסקי העולם שיעזור לו השי"ת על נד

(ס) פעם א' היו רבותינו יושבים בבהמ"ד ואומרים אליו מהיכן בא יש מהם היו אומרים שהוא בא מזרעה של רחל ויש מהן היו אומרים שהוא בא מזרעה של לאה וער שהם היו יושבין ועוסקים בכך. בא אליהו זכרוננו לטובה ולברכה ועמד לפניהם ואמר להם רבותינו מפני מה אתם מצטערים על זה אין אני בא אלא מזרעה [ו] של רחל. אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בכרך גדול של המדינה (ו) וראיתי (נ"י קיסר שהוא רוכב וכו') את הראש שהוא רוכב על סוס חשוב מאד והיו עמו כל גדולי אותו המקום וראה הראש תינוקת א' בת ישראל מוכת שחין ומושלכת באשפה כיון שראה אותה הראש מיד ירד הראש מן הסוס והשתחוה לה מיד כעסו עליו כל השרים הגדולים ואמרו לו לזאת הבויה אתה משתחוה מיד אמר להם אל ירע לכם בעיניכם שכל גדולי מלכות של עכוס עתידין להשתחוה להם שנאמר (ישעיה מט) כה אמר ה' גואל ישראל קדוש לבוה נפש למתעב גוי לעבר מושלים מלכים יראו וקמו שרים וישתחוו למען ה' אשר נאמן קדוש ישראל ויבחרך ואומר (סס סא) ונודע בגוים זרעם וצאצאיהם בתוך העמים כל רואיהם יכירום כי הם זרע ברך ה' :

פרק מז ר"ש בן יוחאי אומר מאי דכתיב (קהלת ו) החכמה תעז לחכם מעשרה שלימים אשר היו בעיר וכי עשרה שלימים הם בעיר והלא אין בעיר אלא שליט אחד ומה ת"ל מעשרה שלימים אלא כל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה ועוסק בתורה לשם שמים ועושה תשובה ומעשים טובים הוא ניצול מן עשרה דברים קשים המחייבים את האדם ואלו הן שתי עינים שתי אזנים שתי ידיים שתי רגלים ופיו [א] וגופו. עיניו שהוא רואה בהם ממון שאינו שלו שכך שנו חכמים במשנה אל תתן עיניך בממון שאינו שלך (א) שהן שוקעות בארץ אפי' אם הם בשערי רקיע. שתי אזנים שהוא שומע בהן דברים בטלים (נ"י שכך שנו חכמים במשנה אל תשמיע לאזניך דברים בטלים) מפני שהן [ב] נכוין תחלה קודם לשאר אברים. שתי ידיים ושתי רגלים שהוא הולך וגונב וגוזל וחומס בהן שכך שנו חכמים לעולם יתא אדם הולך אל בית המדרש ויהא קורא ושונה ויעשה בידו צדקות כל ימיו ויהיה מאכיל לרעבים ויהיה משקה הצמאים ויהיה מלביש ערומים וילך ויפדה שכנים ואפי' אם אדם עושה כל זאת אינו מספיק להביל היוצא מפיו אפילו שעה אחת שנאמר (קהלת ו) כל עמל האדם לפיהו. ופיו וגופו שהוא חוטא בהם. ועוד דבר אחר אמר רבי שמעון בן יוחאי כל הנותן דברי תורה על לבו מעבירין ממנו עוד עשרה דברים קשים א' הרהורי עבירה ב' הרהורי [ג] תרב [ד] ג' הרהורי מלכות ד' הרהורי שמות ה' הרהורי יצר הרע ו' הרהורי זנות ו' הרהורי אשה רעה ח' הרהורי ע"ז ט' הרהורי עול [ה] בשר ודם י' הרהורי דברים בטלים שנאמר (דברים כח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועבדת את אויביך (נ"י תחת אשר לא עבדתני באהבה תעבדני באיבה תחת אשר לא עבדתני בשמחה מרוב כל תעבדני ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ברעב כיצד וכו') אשר ישלחנו ה' כך ברעב ובצמא ובעירום ובחוסר כל ונתן עול ברזל על צוארך עד השמידו אותך. ברעב כיצד בזמן שאדם עני מבקש מן העשיר טיפה של שכר לשתות או מבקש ממנו טיפה של חומץ ואין העשיר מוציא אל העני ונותן לו או העכורס באים אחר כך עליו ומבקשים ממנו (כ) יין המשובח שבמדינות. בעירום ובחוסר כל כיצד בזמן שאדם עני מבקש מן העשיר חלוק של פשתן או של צמר ללבוש ואין העשיר מוציא אל העני ונותן לו או העכו"ם באים אח"כ עליו ומבקשים ממנו (ג) [ח] השירים המופלאים מכאן אמרו כל מי שמבקשים ממנו מלח או חומץ ואומר שאין לו מלח או חומץ בתוך ביתו ויש לו קללה זו (ד) מקללין אותו בני אדם. ד"א בחוסר כל בלא סיכה בשמן הטוב בלא נר שנאמר (איכה ג) ותונח משלום נפשי נשיתי מוכה ותונח משלום נפשי רבי אליעזר בן [ט] יעקב אומר ה' הדלקת הנר בשבת נשיתי מוכה רבי יהושע

אומר

ישועות יעקב

טובי חיים

ופל ידי זה נוכח לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן :
(ה) פעם אחת היו כו'. מה שהביא זה המעשה כאן יש לומר דקאי חלעיל אשרי למי ששם את עצמו כשור לעול כו' וירבה בשינה כו'. ולזה הודיע כאן מעלת התי"ח. שהיו רבותיו מתוכחים על חליהו ז"ל מהיכן הוא בא. ובא חליהו ז"ל בכבודו ובעצמו ואמר להם שלא יצטערו. והודיע להם. וזכה לנו רואים גודל מעלת לימוד תורה לשמה. ולפיל בסדר חליהו רבא פרק י"ח מביא גם כן זה המעשה עיין סס : (ו) וראיתי את הראש. קאי חלעיל כמה שהביא הפסוק וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. וכדמסיים יראו וקמו וגו' (ויקוקין) :

שזה נזכר בחלק ראשון פ"ב בארוכה קצר כאן וכתב וכו' : [ו] בילקוט גרם לאה :
פרק מז [א] נ"א ורבו : [ב] שהן רבות ודקות ליכנות טבולם כו' רש"י במ"ק דכתובות :
[ג] לא יראג שם י"הג ע"י חרב : [ד] שינצל שהמלכות לא יעליל עליו א"כ לא ירהר כלבו עול מלכות חפץ הפורק ממנו עול תורה שנותנים עליו עול מלכות והם מיני סם וארנוניות : [ה] ר"ל עול דרך ארץ : [ח] בגדים ומחורות של מיני משי היקרים : [ט] בפ"ב דשבת גרסי' רבי אבא פירש' שם שלא היה

פרק מז (א) שהן שוקעות בארץ. שהממון נאבד מן העולם (ויקוקין) : (ב) יין המשובח שבמדינות. והוא לריך ליתן להם עד שנעשה עני ורעב ומא (סס) : (ג) השירים המופלאים. והוא לריך ליתן להם עד שנעשה עני בעירום ובחוסר כל (סס) : (ד) מקללין אותו. שיצאו עליו אויבים ויכיה לריך ליתן להם חכילה ושהי'

[י] אומר וזו בית המרחץ רבי יוחנן אומר זו רחיצת ידים ורגלים בחמין בערב שבת אומר רב יהודה אומר רב כך היה מנהגו של רבי יהודה ברבי אלעאי בערב שבת היו מביאין עריבה מלאה חמין ורוחץ פניו ידיו ורגליו ומתעמף ויושב בסדינין הסצויצין ודומה למלאך ה' צבאות רבי יצחק נפחא אומר זו מטה מוצעת ואשה מקושמת לתלמיד חכם ריע אומר זו אשה נאה ודירה נאה וכלים נאים רבי נתניה אומר זו פת נקיה ורבי יהודה אומר זו כל צרכו של אדם רבי אומר מאן דלא משי [יא] רגלי דרבא משי רגלי דסוסיא ומאן דלא משמש כלפי רבוותא משמש כלפי בירא. ובמה קונה אדם את אביו שבשמים רבי אליעזר בן יעקב אומר קונחו בת"ת ומעשים טובים והקב"ה מקנהו לאדם העוה"ו והעוה"ב ובמה הקב"ה קונה את האדם מתוך האהבה ומתוך היראה ומתוך ענוה ומתוך שפלות רוח ומתוך [יב] רחמים ומתוך שלום ומתוך מרבה בישיבה ומתוך דיבוק חברים ומתוך פלפול התלמידים ומתוך דאון לאו ומתוך דין הן ומתוך עמל בתורה ומתוך דרך ארץ. תלמיד חכם ומלך [יג] ת"ח קודם למלך לפי שאם המלך מת כל ישראל ראויין למלכות ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הן אבל ת"ח שמת ולא הגיח תמורתו ראוי לכל ישראל להתאנח עליו לעולם ולעולמי עולמים מכאן אמרו אם ראית ת"ח [יד] (נ"א אפי') חגרהו על מתניך ואם ראית ע"ה חסיד (ה) אל תדור (ו) בשכונתו שכן כתיב (ישעיה סו) שמעו דבר ה' החרדים אל דברו אמרו אחיכם שונאים מנדיכם למען שמי יכבד ה' ונראה בשמתתכם והם יבושו. מכאן אמרו גדולת השנאה ששונאים עמי הארץ את התלמידי חכמים יותר מהשנאה ששונאים העכרים את ישראל שנאמר החרדים אל דברו (ו) [טז] הבוים את דברו לא נאמר אלא החרדים אך דברו אלו התלמידי חכמים אמרו אחיכם שונאים (ח) מנדיכם אלו עמי הארץ. ד"א אחיכם (ט) אלו בעלי קקרא (י) שונאים אלו בעלי משנה שהן שונאים לבעלי התלמוד [טז] מנדיכם אלו בעלי התלמוד [יז] המלמדים עם התינוקות. דבר אחר מנדיכם אלו עמי הארץ שאינן קורין ואינן שונים ואם הם קורין ושונים אין [יח] בהם דעת ואסור [יט] לכבדן והמכבדן מוריש את הגיהנם לעצמו: לעולם הוי דן את כל האדם (יא) לכף זכות ואל תכריעו לכף חובה ואם למדת מן האדם שנים ושלושה פרקים (יב) התיירא מסנו כאיש שהוא מתיירא מן השמים. לעולם יקנה אדם חבר לעצמו ויאכל עמו כדי שיקרא עמו וישנה עמו ויגלה לו סתרי תורה וסתרי דרך ארץ שנאמר (נחמדנר כז) ויאמר ה' אל משה קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו. קח לך איש נברתן וענוותן כמך. מאי קח לך אלא ללמדך שאין חבר נקבה אלא

טובי חיים

ישועות יעקב

ומתי המשוכח עד שיהא נעשה עני ר"ל (סס): (ה) אל תדור בשכונתו. פרש"י בשבת (דף ס"ג) שאינו יודע בדקדוקי מלות ואין חסידותו שלם. וסופך ללמוד ממנו פכ"ל. וטעם זה שיך גם כן כמי שלומד לספמים. רק שאינו למד הדינים כפ"ע וסופקים לידע הדינים הנלרכים לו תמיד שאין שאלים אותם לחכם המורה שבעיר. וכתב מהר"ש הלכות תלמוד תורה פרק ב' דהלכות הנריכות לכל אדם לזהר מליכשל באיסורים ח"ו. והם דברים שאי אפשר לשאול תמיד לחכם המורה שבעיר יש להם דין קדימה בלימוד על שאר כל ההלכות שא"ל למעשה כל כך פכ"ל. ומהר"ש א' בחידושי אגדות כתב כגמרא שס' חס' הארץ חסיד אל תדור בשכונתו. דכבר שנינו ולא עס הארץ חסיד. ואם תראה ממנו חסידות אל תאמין לו פכ"ל. ועיין בספרי תוספת חיים מומור ל"ו עד מענינים אלו: (ו) בשכונתו. אפילו תלמיד חכם שיודע דיני המלות ולא ילמוד מן עס הארץ. אף על פי כן לא ידור בשכונתו של עס הארץ. לפי שאף על פי שהוא חסיד. מכל מקום מאחר שהוא עס הארץ הוא שונא לתלמידי חכמים. כמו שמבאר והולך (ויקוקין): (ז) הבוים את דברו לא נאמר. דאלו נאמר הבוים את דברו היה משמע שמדבר הנציח עס עס הארץ דלעיל שאינו לומד דיני המלות. שהוא בזיון להתורה שאינו רוצה ללמדה. והשתח' לכתב החרדים אל דברו כוונתו לת"ח. וכדפרש"י שם הצדיקים הממהרים בחרדה להתקרב אל דבריו פכ"ל. אלו ת"ח הלומדים דיני המלות והמוסר בספרים הקדושים וחרדים תמיד לקיים הכל: (ח) מנדיכם. האומרים אל הצדיקים קרב אליך ממד בעלמך. ואל תגש בי. כי קדשתך. כי קדשתי וטהרתי יותר ממך (רש"י שם ס"ה ס"ו) ובגמרא בבא מיעאל דף ל"ג ע"כ פרש"י מנדיכם אלו עמי הארץ. שת"ח שאלת מתושבין להן כנדה פכ"ל: (ט) אלו בעלי מקרא. שאינם יודעים דינים והוראות כי חס על פי בעלי גמרא (תוספת שם): (י) שונאים אלו בעלי משנה. ששונאין בעלי גמרא. לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם. לפי שמורים הלכה מתוך משנתם. (רש"י שם): (יא) לכף זכות. קאי אדלעיל דאפ"ס שאסור לכבד לע"ה מכל מקום ידן אות לכוף זכות. כי שונא יש במעשיו כוונתו לסובה. ורחמנא לבא בפ"י. כמו שמביא המעשה דכסמך (ויקוקין): (יב) דתיירא ממנו. לפי שנקרא רבו. כמאמר רז"ל ומורא רבך כמורה

היה להם מטה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום שהוא הולך ונכשל כל: [י] שם גרסי' רבי ירמיה: [יא] פירוש כי שלא רוצה לרחוק רגל רבו הוא צריך לרהוק רגלי שומר המוסים ומי שלא שמש בגד השר ואדון שמש כלפי בירא הוא עבד בזוי ושפיל וקאי על ס"ש מקודם חתם אשר לא עבדה את ה' וגו': [יב] שיהא מרחם על הכל: [יג] עיין הוריות פ"ג: [יד] סי' תדבק בו ותתחבר עמו: [טז] שהיה ששם שדבר הנביא עם ע"ה הנזכר שאחיהם חת"ח שונאים אחתם ואומרים למען שמי יכבד ה' אבל השתא דכתיב החרדים אלו ת"ח הצדיקים הממהרים בחרדה להתקרב אל דברו יתברך בפירש"י שם: [טז] לפי שבעלי התלמוד אומרים עליהם שהם סכלי עולם כדאמרינן בסופה רש"י בב"מ פ"ב וע"ש בתוס': [יז] ששונאים לת"ח ג"כ שמתקנאים שרואים שכבוד הת"ח גדול סבוכים: [יח] להבין על בוריו וללמוד לשמח: [יט] לפי שאין לאדם לכבד אלא לת"ח העוסקין בתורה לשמה

ידור בשכונתו של עס הארץ. לפי שאף על פי שהוא חסיד. כמו שמבאר והולך (ויקוקין): (ז) הבוים את דברו לא נאמר. דאלו נאמר הבוים את דברו היה משמע שמדבר הנציח עס עס הארץ דלעיל שאינו לומד דיני המלות. שהוא בזיון להתורה שאינו רוצה ללמדה. והשתח' לכתב החרדים אל דברו כוונתו לת"ח. וכדפרש"י שם הצדיקים הממהרים בחרדה להתקרב אל דבריו פכ"ל. אלו ת"ח הלומדים דיני המלות והמוסר בספרים הקדושים וחרדים תמיד לקיים הכל: (ח) מנדיכם. האומרים אל הצדיקים קרב אליך ממד בעלמך. ואל תגש בי. כי קדשתך. כי קדשתי וטהרתי יותר ממך (רש"י שם ס"ה ס"ו) ובגמרא בבא מיעאל דף ל"ג ע"כ פרש"י מנדיכם אלו עמי הארץ. שת"ח שאלת מתושבין להן כנדה פכ"ל: (ט) אלו בעלי מקרא. שאינם יודעים דינים והוראות כי חס על פי בעלי גמרא (תוספת שם): (י) שונאים אלו בעלי משנה. ששונאין בעלי גמרא. לפי שבעלי גמרא אומרים על בעלי משנה שהן מבלי עולם. לפי שמורים הלכה מתוך משנתם. (רש"י שם): (יא) לכף זכות. קאי אדלעיל דאפ"ס שאסור לכבד לע"ה מכל מקום ידן אות לכוף זכות. כי שונא יש במעשיו כוונתו לסובה. ורחמנא לבא בפ"י. כמו שמביא המעשה דכסמך (ויקוקין): (יב) דתיירא ממנו. לפי שנקרא רבו. כמאמר רז"ל ומורא רבך כמורה

[כ] אלא בלקיחה ואין חבר נקנה אלא ברמים והרן את חבריו לכף זכות גם מן השמים דנין אותו לזכות. מעשה בארם אחד שירד מגליל עליון לעשות מלאכה אצל בעל הבית אתר בדרום אצרו עליו על אותו בעל הבית שאע"פ שלא קרא ולא שנה ס"ס היה אחד מאנשי מעשים טובים והיה מספל אותו האיש א"ע עם אותו בעה"ב ועשה אצלו מלאכה כל ימות השנה עד שהגיע ערב יום הכפורים כיון שהגיע ערב יחזיב א"ל אותו האיש לבעל הבית שלו תן לי שכר שאלך לביתי ואפרנס את בני ביתי א"ל אין לי מעות שאתן לך והיה רואה תבואה בתוך ביתו וא"ל תן לי תבואה א"ל אין לי תבואה והיה רואה בהמה בתוך ביתו וא"ל תן לי בהמה ואמר לו אין לי בהמה מה עשה אותו הפועל נמל את כליו והפסיל לאתרוזי והלך לביתו [כא] בפחי נפש ולא נמל כלום. כיון שעבר יוה"כ ושמונה ימי החג עמד אותו בעל הבית ומען עמו שלשה חמורים אחד של מאכל ואחד של משקה ואחר של תבואה והלך וסבב מעיר לעיר עד שהגיע לביתו של אותו הפועל הניח לפניו ואכלו ושתו יחד ולאחר שאכלו ושאו נמל שכרו והגיתו בירו. א"ל בבקשה ממך אמור לי כשבקשת שכרך וראית מעות בידי ואמרתי לך אין לי מעות במה חשדתי א"ל אמרתי בלבי שטא שדות וכרמים נודמנו לך ליקח בהן וא"ל כשבקשת ממני בהמה ואמרתי אין לי בהמה וראית בהמות בביתי במה חשדתי א"ל אמרתי שטא אינן מעושרות הן א"ל כשבקשת ממני תבואה ואמרתי לך אין לי תבואה וראית תבואה בביתי במה חשדתי א"ל אמרתי שטא הקדשת כל נכסך לשמים. א"ל העבודה כך היה שנדרתי כל נכסי לשמים מפני הורקנוס בני כרי שיעסוק בתורה עד שבאתי אל החכמים והתירו לי את נדרי (יג) שכל המאחר נדרו יותר מג' רגלים שוב אין [כב] נוקקין לו לפי שהוא נוחג בהן כדרך שהוא נוהג בהיתר דברי ר"א אמר ר' יוסי בר"א בנדר מרחבה אבל בנדר מצומצם דין [כג] ל' יום. מעשה ברבי יהושע שהיה מהלך בשוק של בבל וחיו תלמידיו הולכין אחריו וראה למפרוניתא סלק את תפיליו ינתנן להם לתלמידיו ונכנס עם המפרונית לתוך ביתה ונעל הדלת בפניהם וכשיצא רחץ והניח תפיליו ואמר לתלמידיו בני כשתלכתי אחר המפרונית הוואת לביתה ונעלתי הדלת בפניהם במה חשדתי אמרו לו אמרנו שטא דבר מלכות יש בינו לבינה. א"ל כשסלקתי את התפילין ונתתי אותם לכם במה חשדתי אמרו לו אמרנו שטא סבר רבי דברי קדושה אין נכנסין למקום המינופת. ואמר להם כשיצאתי ורחצתי את גופי במה חשדתי אמרו לו אמרנו שטא רוק (תפל) [כד] ניתו מפיה ונפל על [כה] בגדי רבי. אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות כך הקב"ה ידין אתכם לכף זכות. מעשה בחסיד אחד שפדה ריבה אתת בת ישראל וכמלון השכיבה תחת מרגלותיו למחר ירד ומכל ושנה לתלמידיו אמר להם לתלמידיו בשעה שהשכבתיה תחת מרגלותי במה חשדתי אמרו לו אמרנו שטא יש בנו תלמיד שאינו [כו] בחזק לרבי. אמר להם בשעת שידרתי ומכלתי במה חשדתי אמרו לו אמרנו שטא מפני פורח הדרך אירע קרי לרבי אמר להם העבודה כך היה וכשם שדנתוני לכף זכות המקום ידין אתכם לכף זכות. חנא ר"א בן יעקב [כז] מיום שחרב בית חמדנו שחי [כח] חבימא למהוי כספריא וספריא בדורשיא וחדשיא בתלמידיא ותלמידיא [כט] כעסא דארעא ועסא דארעא אוזו [ל] ומנוולו ואין דורש ואין מבקש ועל מי לנו להשען על אבינו שבשמים. ר' ישמעאל בן אלישע אומר מה שיוכל האדם ללמוד בעשרה שנים יכול הוא לשכתה בשתי שנים הא כיצד אם אדם יושב ששה חדשים במד ואינו שונה הוא אומר על המהוד מסא ועל המסא מהור ואם הוא יושב י"ב חדשים במד ואינו שונה הוא מחליף את דברי חכמים של זה בזה ואם הוא יושב י"ח חודש במד ואינו שונה הוא משכח ראשי [לא] הפרקים ואם הוא יושב כ"ד חודש במד ואינו שונה מאבד ומשכח אפילו ראשי מסכתותיו ולבסוף הוא יושב ודומם. ומתוך שהוא אומר על מהור מסא ועל מסא מהור ומחליף דברי חכמים של זה בזה ומשכח ראשי הפרקים ומאבד ראשי המסכתות עליו אמר שלמה (משלי כד) על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה בלדו קמשונים כסופניו תרולים וגדר אבניו נחרפה. על שדה איש עצל עברתי והו שיושב במד ואינו שונה ועל כרם אדם חסר לב זהו שדעתו [לב] גסה עליו במשנתו והנה עלה בלדו קמשונים כוף שהוא מבקש רבר ממשנתו [לג] ואינו מוצא כמו פניו תרולים כוף שהוא מתבייש וגדר אבניו נחרפה כוף [לד] שאינו רואה סימן ברכה לעולם. וכל תלמיד חכם שהו קורא ושונה ואינו נושא וגותן באמונה עליו היה ר' יהושע שונה [לה] חסיד

שונה

ישועות יעקב

טובי חיים

כמנא נתיים (ס) : (יג) שכל המאחר נדרו כו'. חנל : [כ] שיקח את החבר בדברים טובים : כנור טעם כו'. עין בגדרים דף כ' וצירה דעה [כא] מדאנא ובדאבן נפש : [כב] אין ב"ד נוקקין להתיר לו נדרו : [כג] ואם עבר שלשים יום ולא קיים נדרו שוב אין סתירין לו נדרו : [כד] ל"ג תפל : [כה] וחכמים גזרו על העכו"ם שיחיו כזבן רכל דבריהם וחק חוב סממא. רש"י : [כו] שאינו מכיר במדותיו לשבך עליו. רש"י בסופה גרסי' ר' יהושע : [כח] התחילו החכמים לחזק כמו מלמדי חינוקת שרם קבנים מן תחבמים. רש"י שם : [כט] כעסי האיץ. רש"י : [ל] חולכים ודלים והחזילים. רש"י : [לא] שאינו יודע האין מתחילין ראשי הפרקים : [לב] לפי שאחזל חפתגאח אם ת"ח הוא חכמו סתלקת מאו כו' : [לג] וזה הוא מצער כאלו קמשונים וחזים עוקצים אותו : [לד] כמו כרם הנפיק

שומה ורשע ערום ואשה [לז] פרושה ומכות [לז] פרושים והתנאין דרי אלו מבלי עולם והלא התנאין אינן אלא [יד] מיישבי העולם הן אלא כל הכורה הלכה מתוך משנתו והו מבלי עולם הגרע [לח] והבלן [לס] והבורסקי אין מעמידין מהם לא מלך ולא נשיא ולא כ"ג ואין מוסרין להם דבר שיש בו שורה לרבים ואין מעמידין מהן אפומרופסין ליתומים ר' יוסי אומר פסולין לעדות הם רשביג אומר אין נושאין מהם נשים לכהונה:

ארבע פרושות [מ] אין בהם סימן ברכה לעולם ואלו הן שכר [מא] כותבין. שבו [מב] מהורגמין. והמעות הבאות ממדינת [מג] הים. והנושא אשה לשם מקום. יש שנושא אשה לשם שמים ויש שנושא אשה לשם זנות ויש שנושא אשה לשם גרולה ויש שנושא אשה לשם ממין. הנושא אשה לשם מסון עליו הכתוב אומר (הושע ה) כה' בנרו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם חרש את חלקיהם חורש נכנס וחורש יוצא והמסון כלה. והנושא אשה לשם זנות עליו הכתוב אומר (סס ד) ואכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרצו כי את ה' עזבו לשמור. [מד] והנושא אשה לשם גרולה לסוף מעמידין עליו מאותה המשפחה למעט זרעו אחריו. והנושא אשה לשם שמים עליו הכתוב אומר (דנריס כה) ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה ברוך [מה] פרי במנך ופרי אדמתך ופרי בהמתך שגר אלפיך ועשתרות צאנך ברוך מנאך ומשאריתך ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך ולא עוד אלא שמוציאין ממנו בנים זכרים שמרבין תורה ומצות בישראל ומושיעין את ישראל בעת צרתם. רבי אליעזר אומר [מו] ממ"ז באב ולהלן תשש [מז] כחה של חמה וגברה כחה של לבנה ואין כורתין עצים למערכה מפני שאינם יבשים ומאן [מח] דמוסיף באורייתא מוסיפין לו חיים ומאן דלא מוסיף תקבריה אמיה. רבי אליעזר אומר [מט] בזמן שהחמה לוקה הוא סימן רע לעכו"ם ובזמן שהלבנה לוקה הוא סימן רע לשונאיהם של ישראל מפני שישראל מונין ללבנה והעכו"ם מונין לחמה ואם לקתה החמה [נ] במזרח סימן רע ליושבי מזרח ואם לקתה [נא] במערב סימן רע ליושבי מערב ואם לקתה [נב] באמצע הרקיע סימן רע לכל העולם כולו ואם פניה של חמה דומה לדם חרב בא לעולם ואם דומה [נג] לשק רעב [נד] בא לעולם ואם דומה לזה ולזה חצי חרב וחצי רעב משתלחין על העולם ואם לקתה החמה בכניסתה [נה] פורעניות שוהה לבא ואם לקתה ביציאתה [נו] פורעניות ממהרת לבא וי"א [נז] חילוף הדברים ואין לך כל אומה ואומה שהיא לוקה שאין אליה לוקה עמה שנאמר (שמות יז) והביתי כל בבור בארץ מצרים וגו' ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום אינן מתייראין מכל אלו שנאמר (ירמיה י) כה אמר ה' אל דרך הגוים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו כי יחתו הגוים מהמה גוים יחתו אבל ישראל לא יחתו ועוד אמר ר"א בן פרטא אם לקתה החמה בחצי [נח] חורש או הרנים פרים ורבים בים והפירות מתחדשין באילנות ואם לקתה הלבנה בחצי חורש מרחשוון או חרב ורעב ודבר בא לעולם וצרות רבות וגזירות רעות מתחדשין. אמרו חכמים שבוע [נח] שבן דוד בא בו שנה תראשנה מתקיים המקרא זה (עמוס ד) והמטרת על עיר אחת ועל עיר אחת לא אממיר חלקה אחת [ס] תמסר וחלקה אישר לא תממיר עליה חיבש. שנה שנית חצי [סא] רעב משתלחין. שלישית רעב גדול ומתים

אנשים

מובי חיים

ישועות יעקב

סימן ר"ה טיקה אחרת כזה. ואפשר דלריך להיות סנוסמא ככלן כמ"ס שס: (יד) מיישבי העולם הן. שנאמר הליכות עולם לו. אלא שמורין הלכה מתוך משנתן (סוספ דף כ"ב) ולזה קאמר שמכלין עולם כהוראות טעות רש"י

הנפרץ גדרו שאין בו סימן ברכה ואין עושה פירות שאוכלין אותם תבהסות: [לח] סוסה פ"ג ועי"ש ח"ד הטיד שוסה ורשע ערום: [לז] אמרו שם שזו אשה מכשפה ע"ש: [לז] מפרש בגמ' פירוש נקפי פירוש קוואי פירש"י נקפי שסהלך בשפלות עקב בצד אגודל ומתוך כך סנקף רגליו כו' ואין בזה שום אלא לדמאות

ב"א פירוש קוואי זה המקור דם בכחלים פירוש רש"י ז"ל עושה עצמו כעצם עיניו מרחסתבד בגשים ומתקן כך סכה ראשו בכחל והדם יוצא ע"ש כמח פרושים שאינם לש"ש: [לח] קידושין דף פ"ב גרע הוא אומן תסקין דם והבלן מחמם מרחצאות. רש"י: [לס] מעבד עורות. וכולם ידעו אומנותיהם: [ס] פסחים פ' מקום שנרגו: [מא] שאם יתעשרו אין כותבין גמ' ועיין פירש"י: [מב] דמחוי כשבר שבת. גמרא: [כג] דלאו כל יומא מתרחיש גיסא גמרא ושם גרסי' אף סעות יתומים: [כד] עיין לעיל פ"ג באריכות: [סה] דדול' מקיש פרי במנך למרי האדמת מה פרי האדמה צריך עישר אף פרי בסן צריך עישר וזהו מילה שנומלן בסנו הערלה: [סז] תענית פירק בתרא וב"ב פ' י"ג: [סז] שמה"ל היום לתקצר וחלילה מתחלת לחתאדך ואין העצים מתייבשים יפת ויש בהם לחלוחית ומעלים עשן ומגדלים תולעת ופסולים למערכה: [מח] שמוסיף מן הלילה על היום לעסוק בדברי תורה: [סס] סוכה פ' הישן: [נ] בבואך שהחמה במזרח. רש"י: [נא] כשהחמה גומה לצד מערב: [נב] בחצות היום שהחמה עומדת בראש כל אדם. רש"י: [נג] שק פנויה של עוים דומה לשתור. רש"י: [נד] משחירין פנים מפני הרעב כשק שחור. רש"י: [נה] פירש"י בשקיעתו פורעניות שוהה כדרך ששוהה חסין לתראות עד כלות היום: [נז] בדירתה ההיפוך של הרישא: [נו] בכניסתו ערבית סמור הפורעניות בשם שאין לו שוהה לשמש ביום מסוס שסמוך לשקיעתו: כו' אין לפורעניות שוהה אבל ביציאתו שחרית פורעניות שוהה לבא בשם שיש לחמה עוד שעות ביום. רש"י: [נח] כתב. הויקוקין שצ"ל חצי חורש ואמר ע"פ סורות השמים ומשטריהם: [נח] סנהדרין פ' חלק זרש"י שמימח שבן דוד בא: [ס] יהיה סעם סמור ויהיה רעב במקום זה ושובע במקום זה: [סא] רעב סעם ולא יהיה שובע בשום מקום. רש"י:

מתוך

אֵד יהודה מהו דכתיב (תהלים פט) אשר חרפו איביך ה' אשר חרפו (טו) עקבות משיחך . דור שבן דור בא בו בית [סו] הושר יהיה לזנות ובבבול וברב יבבול [תה] ויחזקת

ואנשי [סמ] גולן יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו וחכמת הסופרים תסרח ויראי חסא ימאמן
ופני הדור כפני [ע] הכלב והאמת תהא נעדרת שנאמר (ישעיה נט) ותהי האמת נעדרת וסר
מרע משתולל מאי ותהי האמת נעדרת אמר ר' ינאי [עא] סלמד שנעשית עדרים [עב] עדרים
והולכת לה. ומאי וסר מרע משתולל אמרו רבי רב שילא כל מי שסר מרע [עג] משתולל
על הבריות. א"ר יוחנן דוד שכן דוד בא בו תלמידי חכמים מתמעטין והשאר בריות עיניהם
כלות בינון ואנחה וצרות רבות וגזירות קשות מתחדשות עד שהראשונה פקודה [עד] השניה
מסותרת לבא. רבי נהוראי אומר דוד שכן דוד בא בו הנערים [עה] ילבינו את הזקנים והזקנים
יעמדו לפני [עו] הנערים [עז] ובת קמה באמה וכלה בחמותה ופני הדור כפני הכלב ואין
חבן מתבייש מאביו. רבי נחמיה אומר דוד שכן דוד בא בו עניות [עח] תרבה והיוקר יעות
[עט] הגפן יתן פרו [פ] והיין ביוקר וכל העכו"ם כולן יתהפכו למינות [פא] ואין תוכחות
אמר רבא מאי קרא שנאמר (ויקרא יג) טלו הפך לבן [פב] טהור הוא. א"ר יוחנן אין בן דוד
בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב בדור שכולו זכאי מנא לן שנאמר (ישעיה ס)
ועמך כלם צדיקים לעולם [פג] יירשו ארץ בדור שכולו חייב מנא לן שנאמר (שם נט) וירא
כי אין [פד] איש וישתומם כי אין מפגיע ותושע לו זרתו וצדקתו היא סמכתהו וכתוב (שם
מח) למעני למעני אעשה כי איך יחל וכבודי לאחר לא אחז. ר"א בן יעקב [פה] אומר יושבי
כפרים כיושבי קברים וחייהם אינם חיים וממונם אינם ממון ונשיהם [פז] ובניהם אינם שלהם
ועל בנותיהן חתוב אומר (דברים כו) ארור שוכב עם כל בהמה ר"י בן קסמא אומר טב

יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב

(רש"י עיין שם): (טו) עקבות משיחך. פירוש
עקבות לשון סוף על דרך שנינו בסוף סוטה בעקבות
משיחא חולפא יסגא. דפירושו בסוף הגלות לסגי ביאת
משיח (רש"י שם ובסנהדרין דף ל"ו ובתהלים פ"ט).
וכל אלו הדברים דלקמן הודיעו לנו רז"ל שלא להשגיח
על מנהג הדור הזה. רק להתנהג על פי התורה.
מה שטבע הדור הוא כך הוא מטעם שכתוב בספר הכוונות
מהאריז"ל בדבור האחרון כל הנשמות היוצאות הם
בחינת נשמות דרגלי אדם הראשון כו'. וכאשר הנילולוג
מחלק הרגלים יעלו ויבררו אז יבא המשיח במהרה
בימינו. והעשייה הוא סוד הרגלים כו'. ממילא ביון
דהנשמות שבעקבות משיחא הם ממקום נמוך טבעם
להיות כן. וזה רמזו רז"ל במ"ש בעקבות משיחא חולפא
יסגא כו' פני הדור כפני הכלב ולא באו לדבר בגנותן
של ישראל ח"ו. רק כוונתם על דרך דאיתא בלקוטי תורה
מרבנו מהרמ"ז ו"ל דכלבים אינם אלא מסוד פשי".
וזה שאומרים שירה נברכה לפני ה' עושינו עכ"ל. והוא
כעין שכתבנו למעלה. ומ"מ אין להם ערך ודמיון
להנשמות כי הנשמות הם מלך הקדושה בידוע. ולכן יש
לומר דמטעם זה הכלבים הם חלופים. דכל שהוא ממקום
נמוך

מסנו איש (במדבר ל"א) רש"י: [עז] לשון רש"י יחרמו ויבישו אותם: [עו] פירש"י יעמדו בפניהם לכבודם: [עז] לשון רש"י לחרפה ולבישה: [עח] בגמ' גרסין עזות תרבה: [עט] המכבוד שבהן יהא עזותן ורמאי מ"ר לא יכבדו זה לזה רש"י. ובסופו גרסין והיוקר יאמיר ומפרש בחי'ט שהכבוד יהי נאהב מאד לרדוף אתיו מלשון האמרת היום ובשם הר"ר ר' נתן פלאצקר מפרש שהיוקר יגדל עד למעלה שיהיה יקרות גדול ע"ש: [פ] משום שלא יהיה ברכה בפרי עצמו ל"א שיהיו כולן רודפין אחר היין ויתיוקר היין מרוב השותים ומשהכרים. רש"י: [פא] שאין מי יוכל להתנוכת עמהם להוציא המינות מרובם: [פב] כמשפט הנגע בכל העוד כך כשנהמכה כל העכו"ם למינות חבא הגאולה. רש"י: [פג] פירש"י מדכתוב יי' וישו ארץ היינו הגאולה: [פד] כי אין איש צדיק לעמוד בפרץ כו' רש"י ע"ש: [פה] בגמרא גרסין א"ר יהודה אמר רב בעירובין ס' כיצד מעברין ושם גרסין יושבי צדיסין ומהלכי מדבריות (פירש"י וגשיהם עמהם) כיוצא בזה פירש"י במתים לפי שמתוסרים הנאה כו' ע"ש: [פו] מפרש בגמרא מפני שאין להם מרחק ומפירש"י שהילכין למקום רחוק וגשותיהם נזקקת למנאפים ר"י אומר מפני שמרגישין זה לזה במכילה ופירש"י שאין להם

[פח] לינקתא דאולה ולא מהדרת. [צ] שמואל הקטן אומר (תלמי
 כד) כנפור אויבך אל השטח ובכשלו אל יגל לכך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אמו
 הוא היה אומר לא תחל עם דלא [צא] דחל לא תבכה עם דלא בכי ולא [צב] תכזי עם
 דלא בצי ולא [צג] תבהית עם דלא בהיה ולא תנחך עם דלא נחך [צד] שמא תחשב שומה
 ותמצא שאתה הבאת את עצמך לדידי שמות יוחנן בן פנחס אומר הכא אמרי [צה] תבליתא
 דבבל שוניא ושרצונא ואקח אבל סלא ושירצא תבליתא דחבלא ימא ר'ע אומר אף [צו] אקרוקיא
 כל עיר שאין בה עשרה דברים אין תלמידי חכמים רשאים לישב בתוכה ואלו הן. א' בית
 הכנסת. ב' בית הכסא. ג' בית המרחץ. ד' בית מלמדי תינוקות. ה' בית דין מכל וועונשין.
 ו' קופה [צז] של צדקה. ז' קופה [צח] של בשמים. ח' קופה של [צט] תמתי. ט' כל מיני
 ירק. י' פירות. ר'ע מוסיף אף כל מיני פירות שכל מיני פירות מאירין את העינים. כשנכנסו
 רבותינו [ק] לחרם ביבנה אמרו עתידה תורה שתשתכח מישראל (ג"י יבא שיבקש דבר מקרא
 ולא ימצא דבר מצוה ולא ימצא שנאמר ישומטו וכו') שנאמר הנה ימים באים נאם ארני ה'
 והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע את דבר ה' ונעו מים
 עד ים ומצפון ועד מזרח ישומטו לבקש דבר ה' ולא ימצאו דבר ה' וזו הלכה דבר ה' זה
 [קא] הקץ דבר ה' זו הנבואה. ומאי ישומטו לבקש את דבר ה' אמרו עתידה אשה שתמול
 כבר של תרומה שנגע בה שרץ בידיה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות לידע אם נמארה היא
 ואם מהורה היא ואין מבין והא כתיב ביה בהדיה (ויקרא יא) וזה לכם הטמא בשרץ השורץ
 על הארץ וגו' כל הגוע בהם וגו' סכר האוכל אשר יאכל אשר יבא עליו מים יטמא אלא
 לידע אם ראשונה היא אם שניה היא ואין מבין הא נמי מתניתין היא השרץ שנמצא בתנור
 הפת שבתוכו שניה שהתנור הוא [קב] תחלה אלא משום שהתנור הוא תחלה מספקא להו
 מאי דאמר רב אדא בר אבהו לרבא ו' לחזיה לתנורא כמאן [קג] דמליא מימאה ותהוי הבכר
 ראשונה וא"ל לא אמרין הכא לחזיה וכו' דתניא יכול יהיו כל הכלים מיטמאין מאויר כלי
 [קד] חרס ת"ל (ס) וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא מכל
 האוכל אשר יאכל אוכלין ומשקין מיטמאין מאויר כלי חרס [קה] ואין כל הכלים מיטמאין
 מאויר כלי חרס. רשבי אומר ח"ו שתשתבתה תורה מישראל שנאמר (דברים לא) כי לא תשכח

מפי

טובי חיים

ישועות יעקב

נמוך יותר הוא חלוק יותר דכן סכס הס"א. וסכס
 הקדושה הוא להיפוך דכל שהוא מקורב להקדושה הוא
 פניו וסכס רוח ציור. כדליתא בקידושין (דף פ"א)
 עמוד ב') וזל בחר שתיקוחא כי האי דנדקי בני
 מערכא כי מילגו כי תרי נהדי הדדו הווי מנייהו דקדים
 ושתיק אחרי האי מיוחס ספי. וכמ"ס בלחן העזר סימן
 כ' חס רחית משפחה שהוא בעלי מלה ומריבה תמיד
 לו רחית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועו פנים
 ציור חוששין להס ורחוי להתרחק מהם עכ"ל. גס"ר ראי'
 לענין זה ממה שכתב ציורה דעה סימן נ"ו דכלב חק לו
 דריסה כלל רק בקוץ בעלמא. ולשאר החיות יש דריסה
 לכל אחד כדיו. עיין שם בביאור דברים אלו.
 ואעפ"כ הוא חלוק מכל החיות שמנכה תדיר יותר מהם
 והכל מסעס שרות שלו הוא ממקום נמוך כללעל.
 וזה יש לומר הסעס ג"כ שאין טעם לקפון על עגלה
 מסעס שאין להם עלי' והכל הולך אחר השורש. וזה
 רמז רז"ל כמה שאמרו פני הדור כפני הכלב. וח"ו
 חין להם דמיון רק לרמז בעלמא. והודיעו לנו דנעקבות
 המסית יהיו הנשמות כמוכים כנ"ל וממילא גס הדעת
 חלושה. ועל ידי זה באים כל המדות רעות. כמו
 שפירשו ברש"י והמפורשים:

ולכן

מקומות אלו שוניא ושרצונא ואקח אבל סלא ושירצא פי' בני של שני המקומות אלו הם חפסולים של יושבי
 חבל הים ופי' תבליהא כמו חבל הוא שהוא לשון תערובות פסול אר"ע אף אקרוקיא פי' שם מקום גס
 מקום זה פסולי משפחה ונסמך ענין זה לענין שאמר לעיל יושבי כפרים כו' : [צו] לחלק מסן לענין העיר
 וחוצה : [צח] לחלק בשמים לבנות עניים להתקשט ולהתבשם בהם : [צט] לחלק מיני אכילה לעניים :
 [ק] ע"ש שהיו יושבין בבהמ"ד שורות שורות כמו כרם רש"י בשבת פ' חולין : [קא] פי' התוספות דכתיב
 בגאולת שבעים של כבל למלאות דבר ה' בפי ירמיה : [קב] שגטמא מן האויר דכתיב אל תוכו והוא חוזר
 ומטמא את האוכלין שבתוכו מן האויר : [קג] פי' כשנפל השרץ באוירו דהא בלא נגיעה טטמא והלכך
 כמאן דמליא מוטמא דמי : [קד] פי' שאם היה כלי אחר בתוכו יטמא מחמת השרץ שבאויר החיצון או
 מחמת שיטמאנו אויר כלי החיצון שהוא פסא : [קת] ש"ס תרתי חדא דלא אמרין כמאן דמליא

מוטמא

מפי ורעו אלא מה אני מקיים ישומטו לבקש וגו' אלא שלא ימצאו הלכה [קו] ברורה ומשנה
ברורה במקום אחד אלא איש פלוני ואמר פלוני איש פלוני סממא ואיש פלוני
סממא ר"א [קו] אומר כופין ללויה ששכר לויה אין לה שיעור שנאמר (סופטים ה) ויראו
השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר ועשינו עמך חסד ויראם
את מבוא העיר ויכו את העיר לפי חרב ואת האיש ואת כל משפחתו שלחו ומה שכר
נפל אותו האיש מה דכתיב בתריה וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לו הוא
שמה עד היום הזה היא לו שצובעין בה תבלת לכל ישראל ולא עוד אלא שעלה עליה
מנחם ולא בלבלה ונבוכדנצר [קח] ולא החריבה ואפילו המלאך המות אין לו רשות לעבור
בתוכה אלא הזקנים והזקנות שבה בזמן שדעתן קצה עליהן מוציאת אותן חוץ לחומה והן
סתין. והלא הדברים ק"ו ומה אדם זה שלא הלך ברגליו ולא דבר בפיו אלא רק באצבעו
[קט] הראה להם גרם לו ולורעו ולכל משפחתו [קי] הצלה עד סוף כל הדורות המלוה ת"ח
בעיר לעיר ומכרך לכרך וממדינה למדינה ומהלך ברגליו ומדבר בפיו על אחת כמה וכמה
שישיר שברו מלפני הקב"ה. אמר רבי יהושע בן לוי כל המהלך בדרך ואין לו לויה יעסוק
בתורה שנאמר (מלאי ה) כי לוית חן הם לראשך וגו'. ואמר ריב"ל בשביל ארבע אמות שלוח
[קי] פרעה לאברהם נשתעבר בבניו ארבע מאות שנה א"ר יהודה אמר רב כל המלוה את
חבירו אפילו ארבע אמות שוב אינו [קיב] ניוק. רבינא אלוי רבה בר יצחק ארבע אמות
בעיר מטא היוקא לידו וניצל. הרב תלמיד עד (טו) עיבורה [קיג] של עיר חבר לחבר עד
תחום שבת תלמיד רב אין לו שיעור וכמה אמר רב ששה עד פרסה ולא אמרן אלא לרבו
שאינו מובהק אבל לרבו מובהק עד שלש פרסאות:

פרק יז רבי אליעזר [א] אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד
אלא שכל העולם כולו כדאי הוא לו נקרא ריע אהוב אוהב את המקום אוהב
את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות ומלבשתו ענוה ויראה ומכשרתו להיות
צדיק וחסיד וישר ונאמן ומרחקתו מן החמא ומביאתו לידי זכות ונהנין סמני עצה ותושיה
בינה וגבורה שנאמר (מלאי ה) לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה ונותנת לו מלכות וממשלה
וחקור דין ומגלין לו סודות מן השמים ורזי תורה ונעשה כמעין המתגבר והולך וכנהר שאינו
פוסק והוא צנוע וארך רוח ומוחל על עלבונו ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. אריב"ל
בכל יום ויום (ה) בת קול יוצאת מדר חורב ומכרות ואומרת אוי להן לבריות מעלבונה של
תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה הרי זה נקרא נוף שנאמר (שם יא) נזם זהב באף תויר אשת
יפה וסרת מעם ואומר (שמות לג) והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא
חיות על הלחות אל תקרות חרות אלא חירות שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה וכל מי
שעוסק בתורה הרי זה מתעלה שנאמר (נמלצר כה) ומסדבר מתנה ומסתנה נחליאל ומנחליאל
במזל. הלומד מחבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו אות
אחת הוא צריך לנהוג בו כבוד שכן מצינו בדור סלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני
דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו שנאמר (תהלים נה) ואתה אנוש בערכי אלופי ומיודעי
והלא הדברים קל וחומר (כ) ומה דוד סלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים

טובי חיים

ישיעות יעקב בלבר

פוסאח דא"כ אסכלי ששף הוא הפנימי שמטמא סגבו
יחא פסא דהא נגע בפוסאח אלא ש"ס לא אמרין
כסאן דמליא פוסאח ואוכלין ומשקין שבחיצון הוא
דסממאי סממא חכלי שחכלי ראשון ורם שניים אבל
כלי לא דחואיל וחטוסאח באת סממא חכלי אשמעינן
חצי קרא שאין כלי שאינו אב הפוסאח פסאח כלי
אחר: [קו] ברורה בפעמים שלא יתיה בה סחלוקת:
[קו] בסומא פרק עגלה ערופה גרסינן רש"א וספ'
רש"י כופין את מי שאינו רוצה ללנות את חבירו שיהא
מלוחו בעל כרחו: [קח] לפי שארזיל ביוסא פרק
הוציאו לו כ"ט שנאמר עד היום הזה אין לו הפסק
לעולם: [קט] דלא כתיב אלא ויראם. רש"י:
[קי] כראסדינן שאין מדה"ס שולס שש. רש"י:
[קי] כמשה יצא עליו פרעה אנשים ושלחו אותו:
[קיב] אותו היוצא לדרך אינו ניוק. לשון רש"י:
[קיג] שהוא יוצא מסנה וחוא בית החיצון שבתוך
שבעים אמה ושירים לבתי העיר:

פרק יז [א] בפרק ששי ראבות ושם גרסינן רש"א
ועיין פ"י כל הסאמר הזה ברש"י ורשב"ם
ובסדרש שסאל בשם כמה ספרשים ז"ל:
אין

ויבן מי שהוא ירא שמים ורוצה לילך בדרכי התורה
ולעבוד את הסי'ת באמת. לא יקה רא"י
מהמהג שהוא נגד התורה. רק ילמד עליהם זכות טעמים
להיות כך ואינם יודעים שריוכים לשנות את טעם.
או טעם עליהם מאוד לשנות את טעם כידוע שריוך
לעמול כמה שנים עד שיעזור הסי'ת לשנות את טעמו
הדע. ולפוס לערף אגרא כמ"ש בספר חסידים סי' ו'
דכל דבר טעם לו לאדם ועושהו שכרו הרבה מאוד.
אבל לעשות לעצמו לא יקה רא"י משום מנהג שהוא נגד
התורה. דזה אחד מ"ג עקרים שאנו אומרים בכל
יום אני מאמין באמונה שלימה שזאת התורה לא תהא
מואלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך
שמו. ולכן מתייב להתנהג בכל דבר על פי הגמרא
ובעלי השלחן ערוך ודיוקים האמתיים. עד ירחס עלינו
פ' יתברך ברוך רחמיו וחסדיו. וישלח לנו מורה לדרך
ויגאלנו במהרה בימינו אמן: (טו) עיבורה של
עיר. עיין בספרי מקנרת השלחן סימן ל"ה:

פרק יז (ה) בת קול יוצאת. הקשה הנפשי
זלז"ה ממ"כ אם אי אפשר לשום אדם
לשמע הכרוז הזה למה יולא בת קול כלל. ואם אפשר שישמע מאי קעמא לא נשמע. וביאר כי זה קאי על
פולס

בלבד קראו רבו אלו ומוידעו הלוטר מתבירו פרק אחד או הלכה אחת או פסוק אחד או דיבור אחד או אפילו אות אחת עאכו"כ שהוא צריך לנהוג בו כבוד. ואין כבוד [ב] אלא תורה שנא' (משלי ג) (ג) כבוד חכמים ינחלו ואומר (שם נה) וחכמים ינחלו טוב ואין טוב אלא תורה שנאמר (שם ד) כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו. כך היא דרכה של תורה (ד) פת במלח

מזבי חיים

ישועות יעקב

[ב] אין לך אדם רואה לתת לו כבוד אלא לסי שהוא עולם המחשבה. אם כן מה שמגיע לאדם מהרהורי בעל תורה וכו' אם לסד עמו. רש"י וע"ש תשובה הוא מן הכרח הגל. ולכך אין רשע שאין לו ברש"א (* הרהורים טובים ככל יום מכה הכרו הגל, וכנח הרהורים טובים מפנה ומעבירן מלכו ומפנה לכו לבסלה וכו' ודאי מתחייב בגפשו שניתן לו חולר טוב והוא בורח (כש"ס). ולכן צריך לזהר בשעה שכל לאדם הרהור תשובה וזאת על מפסיו הרעים או על מדותיו הרעות. אזי לא יסח דעתו לדבר אחר. רק יחזיק עצמו בזה ויתוודה על העבר. ויראה לגדור עצמו בלי נדר בכל מה לאפשר על להבא שלא ישוב עוד לחטא. ויעסוק בתורה תיכף או יעשה איזה מלוא במחשבה דיבור ומעשה כל מה לאפשר. ולא יניח על אחר כך. כמו שכתבתי בסוף ספרי יסופות חיים ובספרי חשופות חיים פרשת חיי. עין שם ובסוף הספר שפירשתי המאמר דלעיל וזכה לדברים הרבה: (ג) ומה דוד ב' או דיבור אחד ב' והקשה הבט"ט דהוי ל' למימר דיו לבא מן הדן להיות כדון. ומגן חפילו דיבור אחד. ופירש דכשאלם לומד מרב הגון התורה היא פרה ורבה אללו כדוד. וכשלומד מרשע אזי אינו פרה ורבה אלא כשאר כפסוקו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר מה דוד שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד. דאחיתופל יי' רשע. ולא הי' פרה ורבה רק כשאר ב' דברים לבד כמו שלמד ממנו. ואפילו הכי קראו רבו אלו ומוידעו. הלומד מחבירו דהיינו שניהם לדיקים דאז התורה פרה ורבה. פרק אחד ב' או דיבור אחד ב'. על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד (כש"ס). ועין במדרש שמואל ובמפרשים עוד תירוטים על זה: (ג) כבוד חכמים ינחלו. ואיזה סכמים. תמימים הגוחלים טוב. דהיינו תורה. אבל חכמים כשאר אומות לא (רש"י במדרש שמואל): (ד) פת במלח תאכל

הנהות מהרב המופלג והמפורסם המאה"ג כש"ת מו"ה אברהם יוסף שלימ"א
האבד"ק אהפיעלין. עם איזה הוספות מהרב המחבר שלימ"א.

(*) הרהורים טובים ככל יום. בזה נראה לפרש מה דתיקנו רז"ר בגומח אחבה רבה וחד לבבנו לאהבה וליראה את שםך למען לא נבוש ולא נכלם ולא נכשל לעולם ועד ב' כו'. ולכאורה יש להקשות הלא אצרו רז"ל (אבות פרק א') אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על סנה לקבל פנים ב' כו'. ומהר"ש בסידור לא גרים תיבת למען. אכן לגומח הדיבורים קשה בגל. תראה ליישב על פי חידושי מהר"ל רז"ל כי השם יתברך מקיים כל התורה. וגם זאת ידוע אם יש איזה ויכוח בין ב' בעלי דינים מצוה לבצוע כדי לקיים לעשות הישר והטוב:

והנה יש איזה ויכוח בין השי"ת כביכול ובין ישראל. השי"ת שומר (מלוכי ג') שובו אלי ואשובה אליכם. ופרש"י (יומא דף פ"ו) ואשובה אליכם לאחר תשובה. וישראל אומרים השיבנו ה' אליך ונשובה. וכתב בספר דברי אמת האריך ותיקנו תרומהו. כי הם דוח הקדש. ותיקן בספר דברי אמת שם דנה קשה ג"כ הלא הקדש ב"ה חפץ חסד הוא. יחזיר אותנו בעצמו בתשובה. כמו שאנו אומרים השיבנו ה' אליך. וההידוך הוא. כי כתיב אשה כי תזרע וילדה זכר. כן גם כאן אם יבא בתחילה סאתנו יהיה יותר טוב לגאולה שלימה כפרהסיא כרחמים. על כן אומר יתברך שובו אלי. ובקשתנו השיבנו ה' אליך בהצנע להיות ונשובה. שהלא ארצה חבל יכול שתחיה מלמעלה ותהיה נקרא מלמטה. בדרך ששל יתן סיוע להמסייעים לבוא ליפנה וכן לצדיקים של כל דור לפעול נסים ונפלאות וכיוצא בזה כדי שיתקדשו כנסת ישראל לה' יתברך. וזה השיבנו ה' אליך תשובה עכ"ל:

ואיתא בקידושין דף ס"ט ע"ב ובאבן העזר סימן ל"ח דהמקדש את האשה על מנת שאני צריך אפילו הוא רשע גמור וזו מן מקדשת ספק שם אחר תשובה בלבו. ועין שם בחלקה מהוקק ובבית שמואל. הרי חזינו דאפילו עשה תשובה רק במחשבה לבד מועיל. והנה ידוע בענין הבח קוד שיוצאת בכל יום שפירשו ר"ל דזה קאי על הרהורי תשובה שבא לאדם בכל יום. ואפילו הוא רשע ח"ו בגל. ואולם אין המחשבה זו של תשובה בכלל ישראל ברגע אחת. כי אם היו בא לכוון ברגע אחת אפשר היו מעוררין זה לזה בתשובה והיו נגאלין תיכף. כדלעיל במקדש את האשה שגעשה צדיק ברגע אחת של תורה תשובה:

והנה ידוע כי ביציאת מצרים היו ישראל משוקעין בדיוטא תחתונה ר"ל. והאיר השי"ת אור גדול ברגע אחת של חצות ליל פסח ובא למצרים בגיור אור גדול כידוע בספרים הקדושים. ונגאלו תיכף. וזאת הן המוכות כיון רק השי"ת בעצמו שחיה יודע עתיו ורגעיו אבד בחצות כדפרש"י פרשת בא (י"א פסוק ד) וכרמתי ויהי בחצי הלילה ונאמר (שם יב פסוק כ"ט) שהי' הגילוי אור ברגע של חצי הלילה מסע ובזה נגאלו תיכף:

וזה שתיקנו רז"ל וחד לבבנו לאהבה וליראה את שםך ר"ל שתיחד לבבנו שהרהור תשובה שבא בכל יום תיחד לבבנו בכלל ישראל ברגע אחת. ותסייע לנו לחזור בתשובה בכלל כל ישראל בגל בשם דברי אמת. למען לא נבוש כו' מהויכוח שיש בינינו זה כטה שנים. וזה יהיה תפירה של תענית הישר והטוב. כדלעיל. וממילא נגילה ונשמחה בישועתך שהישועה יהיה לכולנו כראייתא והשיב לא נאמר כי אם ושב ותי' וכפ"ש ברש"י פרשת נצבים ויהי' נשלם השם ותכנס אח"כ וכל זה יהיה סחמת שתיחד לבבנו ויבוא הוצאת תשובה לכולנו ברגע אחד בגל. וממילא יהיה תיכף תגאולה שלימה במהרה בימינו אמן:

תאכל. אפילו אין לאדם אלא פת במלח כר ואין לו כר ובסת ליסן אלא על הארץ אל תמנע מלפסוק בה דסופך ללמוד אותה מעושר (שם). ואם הוא פשיר כל שכן שיעסוק בתורה וסוב לו כדי שינחל שני פולמים כדאיתא בהוריות אטו לדיקי כי אכלו תרי עלמא מי סנו להו (רש"י בדרך חיים). והקשה בדרך חיים דלפי זה מפני מה אמר כך היא דרכה של תורה. דלאן זה משמע דכך הוא דרכה וכך ראוי. ותירץ באריכות עיין שם. ובמדרש שמואל כתב דאפשר שפיקר אזהרה זו היא גם לעשיר אשר יש סיפוק בידו להתענג בתענוגי העולם שלא ירגיל עצמו בהם כי לא יוכל ללמוד כפי הראוי מהתענג ומרוך. ועוד שאם ירגיל עצמו בהם יוכרח לבטל עצמו מהלימוד כדי להרויח ממון לטורח הוצאתו כי רבה היא. על כן הזהיר בדרך כלל לעשירים ולדלים ואמר פת במלח תאכל עכ"ל. והביאו בזיקוקין:

ומכל מקום קשה לפי זה. התינוח פנינו אכילה. אבל מפני מה אמר ומים במשורה תשתה שהיא מדה קטנה מאוד אחד משלשים וששה בלוג כדלקמן. וידוע שאי אפשר להספיק להאדם כלל שתיה זו מהמים. והלא ברוב המדינות מלויים לשתות מים בחנם. ואם כן טוב יותר לכאורה שיתנה מים כל לרכו ויוכל ללמוד תורה בריות משיטתה במדה קטנה הג"ל וינחל כל היום. ולא ידע מה קאמרי רבנן. ומה בלע להתורה בזה שינחלם ולא ישתה מהמים די לרכו. ותו קשה מה שאמר ועל הארץ תישן אם קאי גם על העשיר מה בלע להתורה שיניח המטה פנוי וישן על הארץ. ויהי' עיף ויגע אח"כ ולא יוכל ללמוד. ולכאורה יותר טוב שינח שעות אלו במטה על כרים וכסתות. וישנים כברי' חדשה ללמוד תורה בדעת גלולה כידוע. ותו קשה מה שאמר וחיי נער תחי' מה בא לרבות עוד. הלא כבר פרס פנינו אכילה ושתיה ושינה ואם בא לרבות שיסגף עצמו עוד בפנינו קשים. תקשי הלא לא יוכל ללמוד כלל כשירבה בפנינו קשים כידוע. ומה בלע להתורה בזה:

ונראה לפרש בעזה"י. דבאמת פשטות המאמר מורה כדברי המפרשים הג"ל. וכמו שאמרו רז"ל בגמרא (שבת דף פ"ג ע"ב) אמר ריש לקיש אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל. וכמ"ש ביורה דעה אין דברי תורה מתקיימים במי שמרפה עצמו עליהם. ולא באלו שלומדים מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה אלא במי שממית עצמו עליה ומלער גופו תמיד. ולא יתן שנה לטינו ותנומה לעפעפיו (ש"ע יו"ד סי' רנ"ז) ומהר"ם הלכות תלמוד תורה. אכן מה דליירו סה הענין בלשון זה דוקא. ועל לשון זה קשה כל הקשיות הג"ל. ותו קשה דהא חזינן לרבנן קשיאאי דלא עבדו הכי. היינו דלא אכלו פת חריבה. ולא שכבו על הארץ רק במטה. ומפני מה לא שמו על לבם לקיים דברי המשנה הג"ל. אכן נראה להעמיס בדברי המשנה הג"ל עוד ענין פנימי בדרך דרוש ולפרש כל הדברים באר היסב. וממילא יחורץ כל הקשיות הג"ל:

ודנה ידוע דמי שרואה לקבל עליו עול תורה ועול מלכות שמים בשלימות צריך ראשית הכל לקבל על עצמו שמירת הברית מהרהורים רעים ומראי' ויתר הדברים בזה בכל מה דאפשר. ובאם לאו כל חורתו וכל מעשיו אינם נחשבים. כמו שכתב באור החיים פרשת אחרי דטומאת חטא זה משרה טומאה על כל

חיברי האדם וכוחותיו וכיון שכן כל הלאוין לא ימנע מהן. כי בכל חבר עומתו ט. וכן מלות פשה כר אין חפץ לה' אלא במנהג הגשיות בקדושה פכ"ל. וכמ"ש בספרים הקדושים. ולזה קאמר יהנא כך היא דרכה של תורה. דמי שרואה לקבל עליו עול תורה ומלות צריך ראשית הכל לשמור את עצמו מפגם הברית בכל היכולת. ולא די שישמור את עצמו מהרהורים רעים. אלא גם במעשה. דהיינו שיאכל מאכלים שמכילים התאוה. והוא פת במלח. וכל מאכל קרוי לחם כדפרש"י סוף וינח וידוע שהמלה מבטל התאוה וממעט הורע כדאיתא בגיטין דף ע' ובספר חסידים סימן ט"ז. ומי שיכול לסבול בעצמו הרבה מלח בוודאי טוב שינהוג כן בכל המאכלים. כמו שראינו ללדיקים שנהגו כן. ומי שאינו יכול לסבול מחמת חולשת גופו. עכ"פ יש לנהוג בלי נדר בכל מאכל למלות מעט בשפת האכילה. ויאמר תיבות אלו. להתקדש בקדושתו של השי"ת. ואחד המרבה ואחד הממעיט וכלכד שיבין אדם את דעתו לשמים. ויש ענין פנימי דזה מסייע שלא יזיק לו המאכל לשמירת הברית. אם לא ימלא בטנו ביותר. וגם יתקדש בזה כידוע. ואמר דייקא במלח. ולא בשאר דברים חריפים ובשמים כי הם קשים לשמירת הברית. כמו שכתבתי בספרי ברכת חיים פרק ד' עיין שם:

ומים במשורה תשתה. הרמו בזה דלא מבטיח שצריך למעט בשתיית משקה המשכר. דזה פוגם הנפש מאוד. כדאיתא לעיל בתנא דבי אליהו רבא סוף ספר ט"ו שהפליג מאוד בגנות שתיית משקה המשכר. וזה פוגם ג"כ לשמירת הברית כמו שכתבתי בספרי דרכי חיים בכמה פרקים דלשם בשם ספרים הקדושים. וגרמו בגמרא (יומא דף ע"ה) כל הנותן פינו בכוסו כל העריות כולן דומות עליו כמישור. גם דרשו רז"ל בויקרא רבה אל תרא יין כי יתאדם כי יתאוה לדם נדה ולדם זבה כו'. יתהלך במישורים סוף שאשתו אומרת לו כששנה אדומה ראיתי ואינו פורש. גם בתנא דבי אליהו רבא שם כתב מתוך שהוא אוכל ושותה נותן פניו על כל העבירות שעכ"פ טושים אותן ועושה גם הוא כו'. ולכן צריך להרחיק מזה בכל היכולת:

ואפילו בשתיית משקה שאינו משכר כגון טייל וקאווע שהוא בבחינת מים צריך למעט. ולשתות רק מה שידוע שצריך לבריאת גופו. כמו המים שאין אדם שותה אלא לזמנו. כן בשתיית משקה טייל וקאווע לא ישתה לתענוג בעלמא רק מה שצריך לבריאת גופו. וזה הפירוש ומים ר"ל המשקה שאינו משכר שהוא בבחינת מים. במשורה תשתה. כדאיתא בגמרא (בבא בתרא דף פ"ט ע"ב) דמשורה היא אחד משלשים ושי"ט בלוג. וידוע דלוג של תורה הוא פחות הרבה מלוג שלנו. ממילא מדת משורה מחזיק רק קטליסיקיל קטן. ואי אפשר לומר דרז"ל כווננו רק לפשוטו דכשישתה מים לזמנו ישתה רק כלי קטן בזה. כי מה בלע להתורה בזה כשינחל כל היום. אלא רמוז גם כן דכשישתה משקה חמין שהוא בבחינת מים ישתה רק מה שצריך לבריאת גופו. וגם ישתה דרך עראי כמו אדם ששותה במשורה שהוא כלי קטן מאוד כג"ל אינו שותה בשתייתו. כמו כן לא יקבע עצמו עם חבורת אנשים לשהות הרבה בשתיית סמין הג"ל. כי יוכל לבוא על ידי זה לדברים בטלים ולשון הרע כמו שאנו רואים בחוש

במלח תאכל ומים במשורה תשתה (ה) ועל הארץ תישן (ו) וחיי צער תזיה (ז) ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך (ח) אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב. אל הבקש גדולה לעצמך ואל תחמוד [ג] כבוד יותר [ד] מלמודך עשה ואל תתאוה לשלחנם של סלבים ששלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול מכתרם ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך. גדולה תורה יותר מן הבהונה וסן המלכות שהמלכות נקנית [ה] בשלשים מעלות והבהונה בעשרים וארבעה והתורה נקנית (ט) בארבעים ושמונה דברים ואלו הן. א' בתלמוד. ב' בשמיעת האוזן. ג' בעריכת שפתים. ד' בבינת הלב. ה' בשכלת הלב. ו' באימה וביראה. ז' בענוה. ח' בשמחה. ט' בשימוש חכמים. י' בדבוק חכמים. י"א בפלפול התלמידים. י"ב [ז] בישיבה. י"ג במקרא ובמשנה. י"ד (י) במיעוט דרך ארץ. ט"ו במיעוט שינה. ט"ז במיעוט שיחה ושחוק. י"ז במיעוט תענוג ודרך ארץ. י"ח בארץ אפים. י"ט בלב טוב. כ' באמונה חכמים. כ"א בקבלת היסורין. כ"ב המכיר את מקומו. כ"ג השמח בחלקו. כ"ד העושה [ז] סייג לרבריו. כ"ה ואינו [ח] מחויק טובה לעצמו. כ"ז אהוב. כ"ז אהב את המקום אוהב את הבריות. כ"ח משמח את [ט] המקום משמח את הבריות. כ"ט אוהב את הצדקות. ל' אוהב את התוכחות. ל"א אוהב את המישרים. ל"ב ומהרחק מן הכבוד. ל"ג ואינו רודף אחר הכבוד. ל"ד ואינו מגים [י] לבו בלמודו. ל"ה ואינו

ישועות יעקב

טובי חיים

בהוש. וידוע כי דיבורים אסורים מביא לידי פגם הברית כמ"ס בספרי דרכי חיים פרק ד'. ושמידת הברית הוא עיקר ההכנה לתורה כדלעיל. אלכן יזהר לשחות רק לצורכי בריאת נפש דרך פראי כמו שכתבאר, והמעיין כח יראה שהוא רק הרגל. ומי שאינו מרגיל את פלמו בזה אינו צריך לזה כל כך. וזה יש לומר פירוש הפסוק (שמות כ"ג) ועבדתם את ה' אלהיכם. היינו כשחרגלו עזמכם רק לעסוק בתורה ועבודה ולא לנלות כוונת בעתית חמין מרובה ובאכילה מרובה. וכרך את לחמך ואת מיתך והסירותי מחלה מקרבך. פירוש שיהיה המאכל המעט והשתיה מועטה מבורך במעיו. ונא יגיע לו שם נוק וחולי ח"ו, ממילא לא יצטרך לשחיית חמין כל כך. ומכ"ס שלא יצטרך לעסוק ברפואות. ויכול לנלות ימיו בתורה ובעבודת השי"ת. ויזכה לחיים הנצחיים:

ברש"א: [ג] לחתכבר בשביל תורתך דא"כ אתה נראה כלוכד שלא רשמה: [ד] שיהיו מעשיך מרובין מתכסחך. רש"י וע"ש וברש"א: [ה] ע"ש בת"כ שמנה אותם וברש"י: [ו] רש"י גרס בישוב ור"ל בישוב הדעת: [ז] שומר פיו ולשונו ואינו מדבר רק על צד ההכרח. רש"א: [ח] בכל מה שלומד אינו מתפאר בלבו אלא אוסר בלבו שהדבר מוטל עליו חובה ובעשיו (ומעכשיו) אין די לו בכל מה שעוסק. רש"י: [ט] שהקב"ה משמח בו וסתפאר בו בפסליא של מעלה שיש לו בארץ איש צדיק וחסיד בהנהגה ובמעשים ועליו נאמר ישראל אשר בך אתפאר ומשמח את הבריות שיש ברור שלהם איש צדיק וחסיד בתורה ובמעשים שיגין זכותו עליהם. הריב"ז: [י] סלבר שהוא מתרחק מן הכבוד אלא אפי' בלבו בקרבו אינו מתגאה

(ה) ועל הארץ תישן. אם רוצ' כוונתו רק לפשוט קשה דהא מצינו כמה גדולים וקדושים שינו במטה. וגם מה בנע להתורה בזה שיהי' אח"כ עיף ויגע ולא יוכל ללמוד. אלא דרו"ל רמזו גם כן שלא ילך לישן אלא אם כן יצטרך מאוד. כמו מי שאין לו מקום לישן רק על הארץ, בודאי אינו כדאי לו לילך לישן עד אשר צריך מאוד לשינה, וגם בהקיצו משנתו קם תיכף. כי מה לו ליפסק בחנם על הארץ, כמו כן חנהג בשינתך שיהי' בבהינת על הארץ תישן דלא תשכב לישן כל זמן שתוכל לעסוק בתורה. אח"כ יש לו חיוה טעם לקום כלילה ז"ל הנה. אז אח"כ כידוע שזה ענין גדול. אז ילך לישן. רק שיהי' כשיפטר משנתו יתגבר כארי ויקום תיכף כמ"ס באורה חיים סימן א' ובספרים הקדושים. והוא ענין גדול שלא ליפסק במטה בחנם שמביא לידי הרהורים רעים ח"ו. רק יקום תיכף כמו כשהיה ישן על הארץ: (ו) וחיי צער תזיה. יש לומר דבא לרמז על מלחמת הינה"ר. וכוונת שכתב הכעש"ט בשם ר' סעדיה גאון ז"ל דעיקר בריאת האדם בעולם הזה לשגר מדות הרעות העצמיות שלו. וכוונת שהבאתי בסוף ספרי תשובות חיים בשם כמה ספרים הקדושים. עין שם באריכות לזה אמר וחיי צער תזיה. כי האדם יש לו צער לשכר את העפע ולהחזיר עולמו למוטב בכל המחשבות וכל המעשים. אבל זה עיקר גדול להתורה ומצותיה, כמו שכתב רבינו מהר"ז ז"ל בספר שערי הקדושה חלק א'. כי היסודות של קיום המצות הן על ידי מדות הטובות וכן בהפכן. כי בהיות מדות הרעות קבועות באדם נמנע הוא מלקיים התורה והמצוות, וגם אם יקיימם יהיו שלא לשם שמים ובקורת גדול בו וכאשר יתגבר על יצרו ויסיר מעליו מדותיו הרעות על ידי עזרה ויקיים התורה והמצוות יקרא צדיק עכ"ל: (ז) ובתורה אתה עמל. הגם שאמרתי לך שזו היא דרכה של תורה. לא תחשוב שטעם זה הסדר יבא הלימוד בנקל מבלי עמל ויגיעה. לזה אמר ובתורה אתה עמל. דעם כל זה צריך שתהי' עמל בתורה ביגיעה רבה (מדרש שמואל וויקאין): (ח) אשריך בעולם הזה. כי אע"פ שאינו רואה הטוב בעולם הזה. שהרי מענה את פלמו, ומייגע את פלמו בתורה חסיד, ועוסק תמיד במלחמות הינה"ר בשכירת מדות הרעות כדלעיל. אעפ"כ נאמר עליו אשריך בעולם הזה. כי השם יתברך יסיר ממנו כל החולאים וכל המניעות ויסייע לו חסיד על הכל. כמו שאמרו רז"ל (ע"ז דף י"ע ע"ב) כל העוסק בתורה נכסיו מנליהן לו. ויהיו הכל אומרים עליו אשרי לאיש הזה. כמ"ס בתהלים אשרי האיש אשר לא הלך וגו'. כי אם בתורת ה' השנו וגו' וכל אשר יעשה יצליח. וטוב לך לעולם הבא. כי שם נפסק מלחמת הינה"ר. ותראה צעניך הטוב אשר עין לא ראתה. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. כדאיתא באבות פרק ד': (ט) בארבעים ושמונה דברים. עין בספרי ברכת חיים פרק ז' דפרשתי שם ארבעים ושמונה דברים אלו באריכות. מהרבה ספרים הקדושים. בדברים נפלאים הנחוצים לכל אדם לשמור ולעשות: (י) במיעוט דרך ארץ. בנוסחא ישנה גרים כאן בדרך ארץ

ואינו שמח בהוראה. לוי הנושא [יא] בעול עם חבירו. לוי ומכרעו [יב] לכף זכות. דח מעמידו על האמת. ל"מ ומעמידו על השלום. ס' ומתיישב לבו בתלמודו. ס"א שואל כהונן. מ"ב ומשיב כהלכה. ס"ג שומע ומוסיף. ס"ד והלומד ע"מ ללמד. ס"ה הלומד ע"מ לעשות. ס"ו והמחכים את רבו. ס"ז והמכוין את שמועתו. ס"ח האומר דבר בשם אומרו הא לסדת שכל האומר דבר בשם אומרו מביא נאולה לעולם שנאמר (אסתר ז) ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי. גדולה התורה שהיא נותנת חיים לעושה ולשומריה בעוה"ז ובעוה"ב ולימות בן דוד שנאמר (משלי ד) כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא ואומר (סס ג) רפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך ואומר (סס) עץ חיים היא למחויקים בה והומכיה מאושר ואומר (סס) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ואומר (סס ח) כי לוית חן הם לראשך וענקים דגירותיך ואומר (סס ד) התן לראשך לוית חן עמרת תפארת תמננך ואומר (סס ס) כי בי ירבו ימך ויוסיפו לך שנות חיים ואומר (סס ג) כי אורך ימים ושנות חיים ושלוש יוסיפו לך:

רבי שמעון בן יהודה משום ר"ש בן יוחאי אומר משום רבי מאיר [יג] הנני והכח והעושר והחכמה והתפארת (נ"י והכבוד) והשיבה והבנים נאה לצדיקים ונאה [יד] לעולם שנאמר (סס עו) עמרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא ואומר (סס יז) עמרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם ואומר (סס כ) תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה ואומר (ישעיה כד) וחפרה הלכנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים ונגד זקניו כבוד. ר"ש בן מנסיא אומר אלו שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים כולן נתקיימו ברבי ובבניו. (יא) ה' קנינים קנה הקב"ה בעולמו ואלו הן א' תורה קנין אחד. ב' אברהם קנין אחד. ג' ישראל קנין אחד. ד' בית המקדש קנין אחד. ה' שמים וארץ קנין אחד. תורה קנין אחד. מנין שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז. שמים וארץ קנין אחד מנין שנא' (ישעיה סו) בה אמר ה' השמים כסאי והארץ הרום רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מגורתי ואומר (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניניך. אברהם [סו] קנין אחד מנין שנאמר (בראשית יד) ברוך אברהם לאר עליון קונה שמים וארץ. ישראל קנין אחד מנין שנאמר (שמות סו) עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו [סו] קניית ואומר (תהלים סז) לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם. בית המקדש קנין אחד מנין שנא' (שמות עו) מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידך ואומר (תהלים פח) ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו. (יכ) וכולם לא ברא אותם אלא לכבודו שנא' (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (יג) ואומר (שמות סו) ה' ימלוך לעולם ועד. יחגן בן בג אומר הפוך בה [יז] והפוך בה דכולה בה ובה תחוי וסיב [יח] ובלה בה ומנה לא תווע שאין לך מדה מוכה הימנה. בן הא הא אומר לפום [יט] צערא אנרא. רבי חגיגא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך [כ] הרבה להם תורה ומצות שנאמר (ויקרא כב) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה' ואומר (ישעיה מג) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר. אמר רבי אלעזר בן עזריה א"ר חגיגא תלמידי חכמים מרבים [כא] שלום בעולם

שובי חיים

ישועות יעקב

סתגאח בלמודו ארמא לעולם סחויק עצמו כקמ שבתכמים. תרש"א: [יא] אם בא חבירו לדיי איה צרה וסשא ועל צריך למרח עמו עד שינצל מן הצרה והעול. הריב"ז: [יב] במקום שיש להפנות הדבר לזכות ולחובה יכריעו לזכות שמתוך כך הכל אוהבים אותו. רש"י: [יג] פירש"י דיו קלסתר פנים שנראה כסלאך ודבריו המה נשמעים. והכח לחורת ולמצות כו': [יד] נאה לדור שיש בהם אנשים כאלה: [טו] כתב רש"י ו'ל בן איתא במחזורים וכן מצאתי בתד"א אברהם הוא אחד מחמשה קנינים שקנה הקב"ה כו' וכן פתרון המקרא ברוך אברהם לאל עליון הקונה אותו בדרך שקנה שמים וארץ כו' ע"ש: [סו] והעולם מחקים על ידם משום שעומקים בתורה ובמצות שנאמר לקדושים אשר בארץ המה ואדירי כל חפצי בם שהם עיקר דירה של הארץ וכו' ע"ש רש"י: [יז] כמו מלסלח ותרוסמך שבכל שעה תמצא בה חרושים ופעמים. דכדא בה שכל מה שתרצה תמצא בה ובה תחוי חריר. רש"י: [יח] כלומר תתקמך בה עד עת חזקנה וגם אז רא חסד מסנה. הרשב"ם: [יט] לפי הצער שבה יחא שכר. ועין רש"א בשם המפרשים: [כ] לפי שיש כמה מצות שנפשו של אדם קץ בהם כגון דם ושרצים ולא היה צריך לצוהם אלא כדי להרבות שכר לישראל

ארוז וכן גרים בדרך חיים ופירוש בדרך ארץ הם המדות הטובות כשאל"ל אם אין דרך ארץ אין תורה עכ"ל. ויתר המפרשים גרסו כאלן כמיטע סחורה וכן נראה מדברי הויקוקין. ועין בספרי ברכת חיים שם פירוש הכל באריכו'. אכן מדברי התד"א בכל הספר שכתב כמה פעמים ללמוד דרך ארץ. נראה כנוסחא הישנה שהנחת לעיל: (יא) חמשה קנינים קנה הקב"ה. כיוצא הקנינים האלה להודיע גודל חשיבותם ומעלתם בעיני ה'. ולזה קראם קנינים. לפי שכל דבר אשר קונה האדם ונותן מעותיו בו. אם לא היה חשוב בעיניו לא היה נותן מעותיו בו ולכן המשיל אלו הדברים לקנינים. כאלו ה' קנאם לו בדמים. להודיע חיבתם לפני המקום (מדרש שמואל): (יכ) וכולם לא ברא אותם אלא לכבודו. כל אלו החמשה דברים הנקראים קנין להקב"ה. והם מעולים מכל הדברים שבעולם. לא ברא הקב"ה אלא לכבודו. שיתכבד בהם בעולם וימליכוהו עליהם. מוכ"ס שאר כל הדברים שבעולם שברא הקב"ה אותם לכבודו ובסוף פרקי חבות גרם נהדיא כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו (ויקוקין): (יג) ואומר ה' ימלוך לעולם ועד. ואף אם עתה רבו המתפרדים למרות עיני כבודו. מס כל זה לעתיד לבא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ולזה אמר ה' ימלוך

לפולס ועד ואז יהיה כל הפולס כאחד לקרוא כולם בשם

שנאמר (טס נד) וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך אל תקרא בניך אלא [כב] בוניך :
מעשה בתינוק אחד שלמדו אביו ספר בראשית פעם אחת עלה הקיסר לאותה מדינה
 ונשבה אותו התינוק וספרו עמו וחבשוהו בבית האסורים וספרו עמו והכניסו לספר
 לגנוי הקיסר. פעם אחת נסרפה דעתו של הקיסר אמר להם הביאו לי ספר הזכרונות הלכו לגנוי הקיסר
 ומצאו הם בראשית ובאו כל גדולי המלכות לקרות בו ולא היו יודעין לקרות בו ואמרו לו זה הספר
 מן ספרי ישראל הוא ויש כאן תינוק אחד מהם שהוא תבוש בבית האסורין שלך. מיד הלכו
 וקראו לאותו תינוק כיון שהיה רואה את ספרו מיד חבכו ונשקו וקראו לפני הקיסר ומפרש
 אותו מן בראשית עד ויכלו כיון ששמע המלך שבחו של הקב"ה האריך ברא את עולמו מיד
 עמד מן כסאו ונשקו לאותו תינוק על ראשו ואמר לו יודע אני שלא הרגיש הקדוש ב"ה את
 עולמו אלא בשבילך כדי להתירך מבית האסורין מיד נתן לו הקיסר הרבה כסף וזהב ואבנים
 טובות ומרגליות ועבדים ושפחות ושיגרו בכבוד גדול אצל אביו. והלא הרברים ק"ו ומה
 התינוק הזה שלא למד אלא ספר בראשית בלבד עלתה לו כך הדומד כל התורה כולה על
 אחת כמה וכמה. אמר רבי שמעון בן לקיש כל המצער את עצמו בעוה"ז על התורה ועוסק
 בתורה בלילה הקב"ה מושך עליו חוט של [כג] חסד שנאמר (תהלים מז) יומם יצוה ה' חסדו
 ובלילה [כד] שירה עמי מ"ט יומם יצוה ה' חסדו משום דבליילה שירה עמי. והתורה מגינה
 עליו כל אותן השנים שהוא [כה] מוטל בעפר שנאמר (משלי ו) בהתהלךך הנחה אותך בשכבך
 תשמור עליך והקיצות היא תשיחך בהתהלךך תנחה אותך בעוה"ז בשכבך תשמור עליך וז'
 שעת מיתה בקבר והקיצות היא תשיחך זה העוה"ב. א"ר יוחנן למדתי כל התורה כולה ולא
 למדתי שני הדברים הללו עד עכשיו מתן שכר [כו] מן הזקנה יראת חסא מן הבחולה. מתן שכר
 מן הזקנה כיצד פעם אחת מצאתי זקנה אחת בבית הבנסת שבאת מעיר לעיר להתפלל
 ואמרתי לה בתי וכי לא היה בית הבנסת בעירך ואמרה לי רבי לכך הלכתי מעיר לעיר
 להתפלל כדי לקבל שכר פסיעות ואתה אמרת לי כך הא למדנו מתן שכר מן הזקנה. יראת
 חסא מן הבחולה כיצד פעם אחת נכנסתי בבית הבנסת ומצאתי בתולה אחת שהיתה עומדת
 בתפלה ואמרה גיהנם אני טובה ממך אם רצוני שיבאו אצלי עשרה בני אדם ויאכלו וישתו
 עמי ואח"כ יעשו דבר ומה אני והם נכנסים לגיהנם אצלך אלא אני טובה ממך שאני כושפת
 את יצרי וממלטת את עצמי ממך הא למדנו יראת חסא מן הבחולה. אמר רבי יוחנן בן
 זכאי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ומצאתי אדם אחד [כז] שהוא היה מלקט עצים ודברתי
 עמו ולא החזיר לי דבר ואחר כך היה בא אלי אמר לי רבי מה אתה עושה ואמרתי לו אם
 אתה עושה הללו למה לך ואמר לי רבי האוין לי מה שאומר לך דבר אחד כשהייתי חי
 אני וחבירי היינו עוסקין בעבירה בפלטרין שלי וכשבאנו לבאן נזרו עלינו גזר דין של שריפה
 כשאני מלקט עצים שורפין את חבירי וכשהוא מלקט עצים או שורפין אותי. ואמרתי לו
 דינכם עד מתי ואמר לי כשבאתי לבאן הנחתי את אשתי מעוברת ויודע אני שזכר היא
 מעוברת לכן בבקשה ממך הוי זהיר בו משעה שיהיה נולד עד שיהיה בן חמש שנים הוליד
 אותו לבית רבו למקרא כי בשעה שהוא יאמר ברכו את ה' המבורך או יהיו מעלין אותי מדינה
 של גיהנם :

פרק יח אמר רבי יוחנן מעיר אני עלי שמים וארץ שכל תלמיד חכם שהוא קורא ושונה
לשם שמים (א) ונהנה מיגיע כפו עליו הכתוב אומר (תהלים קכח) יגיע כפיך
כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ואומר (שה"ש ז) מה יפית
ומה נעמט אהבה בתענוגים. ולא עוד אלא שאשתו ובניו יראים ממנו ועבדו"ם יראים ממנו
ומלאכי השרת שואלין בשלומו. והקב"ה (כ) אוהב אותו אהבה גמורה (א) שנאמר (דברים כח)
וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך :

פרק יט שאלו תלמידיו את ר"א ואמרו לו מנין שעתיד הקב"ה לעשות נקמה בעמלק
בעצמו. מיד פתח ר"א ואמר כתיב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום זהו
שנאמר ברוח הקודש ע"י דוד מלך ישראל (תהלים ס) מואב סיר רחצי עד אדום אשליך נעלי
עלי

טובי חיים

ישועות יעקב

כשם ה' ולפננו שכם אחד ועל זה ברא העולם לכבודו
 (מדרש שמואל חיקוקין) :
פרק יח (א) ונהנה מיגיע כפו. עין כמה
שכתבתי בספרי תוספת חיים על תהלים
תזמור קב"ח בפירוט דברים אלו באריכות : (ב) אוהב
אורו כו'. ממה שיראו כל העמים כי שם ה' נקרא
עליו. אם כן כוללי הקב"ה אוהב אותו. ואם
הקב"ה אוהב אותו. מכל"ש שהמלאכים שואלים ומבקשים
שלמו (חיקוקין) :

פרק

לישראל. רש"י במסכת סוכות : [כא] ע"י תורתם
 ודקתם בא שפע וברכה ושלום בעולם וכן עושין שלום
 ע"י המשפט ופשרה שהן עושין בין הבריות : [כב] אלו
 ח"ח שעוסקים בכנינו של עולם היא התורה : [כג] נותן
 חנו בעיני הבריות. רש"י בפ"ב דחגיגה ובפ"ק
 דע"א : [כד] התורה נקראת שירה כס"ש ומירות היו
 לי חקיק וכן כתבו לכם את השירה הזאת ומנה אותה
 ארמב"ם למצות חרי"ג ע"ש : [כה] לאחר מותו בקבר :
 [כו] למדנו מזה שיטתית האדם עצמו במצות כדי
 לקבל שכר יותר רש"י בסוטה ט' היה נוטל : [כז] עין
 בזו"ח מ' לך במדרש הנעלם עובדא כי האי :

פרק יח (א) עין לעיר פרק ט"ז :

יא

עלי פלשה התרועעי מי יובילני עיר מצור מי נחני עד ארום בנגד מי אמר דוד מקרא זה לא אמרו אלא בנגד הקב"ה שהוא עתיד לעשות נקמה בעצמו בעמלק שבא מארום. משלו משל למה"ד למלך שבנה ארבעה פלטרין [א] בארבע מדינות נכנס לראשונה ואכל ושתה ולא שלף את געלו וכן לשניה וכן לשלישית וכשהוא נכנס לרביעית אכל ושתה ושלף את געלו ואמר להן לעבדיו צאו והביאו לי את הגדולים שבמדינה זאת ויערכו לפני לחם. מיד אמרו לו עבדיו אדונינו המלך מפני מה כשנכנסת לראשונה אכלת ושתית ולא שלפת את געלך וכן לשניה וכן לשלישית וכשנכנסת לרביעית אכלת ושתית ושלפת גם כן את געלך. מיד אמר להן המלך לעבדיו כשנכנסתי לראשונה לא היה דעתי מתיישבת [ב] שם וכן לשניה וכן לשלישית ובכל עת הייתי מצפה ואומר מתי אראה אותה שעה שאכנס לרביעית ועכשיו שראיתי אותה שעה מיד נתיישבה דעתי. כך אמר הקב"ה עשיתי מלחמה בפרעה ובעמלק ובסיסרא ובסנחרב ובנבוכדנצר ולא נהקררה ונתיישבה דעתי עד שאעשה נקמה אני בעצמי לעתיד בעמלק. אמרו רבותינו בעיד [ג] כשהיו יעקב ועשו במעי אמן אמר יעקב לעשו עשו אחי שני אחים אנחנו לאבינו ושני עולמות יש לפנינו העולם הזה והעולם הבא העולם הזה יש בו אכילה ושתיה ומשא מהן ולשאת אישה ולהוליד בנים ובנות אבל העולם הבא אינו כן בכל המדות הללו ואם הוא רצונך מול אתה העוה"ו ואני אמול העוה"ב ומנין שכך הוא שנא' (בראשית כה) ויאמר יעקב מכרה כזם את בכורתך לי כשם שהיינו אומרים בבטן. באותה שעה נמל עשו בחלקו העוה"ו ויעקב נמל בחלקו העוה"ב וכשבא יעקב מבית לבן וראה עשו שיש ליעקב נשים ובנים ועבדים ושפחות ובהמות וכסף וזהב מיד אמר עשו ליעקב יעקב אחי לא כך אמרת לי שתמול אתה העוה"ב ואני אמול העוה"ו ומנין לך כל העוה"ו נשים ובנים וממון עבדים ושפחות למה אתה משתמש ונהנה מן הדברים שבעוה"ו כמותי ואמר לו יעקב לעשו זה מעט הרכוש שנתן לי הקב"ה להשתמש בו לפי הצורך שלי בעוה"ו שנאמר (טז) וישא את עיניו וירא את הנשים ואת הילדים ויאמר מי אלה לך ויאמר הילדים אשר חנן אליהם את עבדך באותה שעה האמר עשו בדעתו ואמר ומה העוה"ו שאין ליעקב חלק בו כך נתן לו הקב"ה העוה"ב שהוא חלקו של יעקב עאכ"ו. באותה שעה אמר לו עשו ליעקב יעקב אחי בוא ונעשה שותפות אני ואתה מול אתה העוה"ו והעוה"ב חצי ואני אמול גם כן העולם הזה והעולם הבא חצי שנאמר (טז) ויאמר [ד] עשו אציגה נא עמך מן העם אשר אתי ואמר לו יעקב לעשו [ה] אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד ביסורין של בניך שנאמר (טז) ויאמר אליו אדני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי ודפקום יום אחר ומתו כל הצאן יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאמי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדני שעירה. אבל כשהיה בא יעקב לארץ [ו] ישראל אמרו רבותינו שהיה יעקב פותח לו לעשו פתח ממקום אחר זה [ז] שאמר הכתוב (קל"ט) גם אהבתם גם שנאהם גם קנאתם כבר אברהם וכנען מי אמר שלמה המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד יעקב ועמלק שבא מעשו:

משל למה"ד לשני בני אדם אחד שונא אותו המלך ואחר שונא אותו [ח] ההגמון ואמר לו מי ששונא אותו המלך למי ששונא אותו ההגמון אשריך שאין המלך שונא אותך לפי שאם אתה הולך למקום אחר יש לך תקוה כי בכל מקום שאני הולך רשות המלך עלי. כך הקב"ה שונא (נ"י עמלק שבא מעשו בעצמו וכו') עשו בעצמו שנאמר (מלאכי ה) אהבתי אתכם אמר ה' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו ליעקב גאם ה' ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה ואת נחלתו לתנות מדבר. באותה שעה באו מלאכי השרת ומבקשין לומר שירה לפני הקב"ה ואין מוצאין אותו וחולכין אצל הים ואומרים לו נראה לך הקב"ה שנאמר (יט) כה אמר ה' הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה ויאמר להם הים מיום שייבש הקב"ה אותי והעביר בניו בתוכי שוב לא ראיתיו. מיד הן הולכין אל הר

ישועות יעקב

פרק יט [א] דוגמא היא זו לארבע מלכיות שישראל היו משועבדים תחת ירדם: [ב] שלא היה דעתו לעקב שם זמן רב לפי שמהן כל הצורך: [ג] ילקוט הולדות דף ל"ב ע"ד ועיין בפרקי ר"א: [ד] לפי גרסא זו צריך לרחוק אציגה נא ואתן לך חלק בעוה"ו מן העם אשר אתי כלומר עולם הזה והתשובה שהשיב לו יעקב בהוב שני פסוקים קודם פסוק אציגה ולכך נראה לגרוס כן שנאמר ויאמר נסעה ונלכה ואלכח לנגדך כלומר נחלק הכל בשוה עוה"ו ועוה"ב וכפרש"י שם לנגדך בשוה לך כו' והשתא אתי שפיר שהשיב לו יעקב תיכף במקרא שלאחריו אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד ביסורין של בניך בעוה"ו ור"ל לכך מול אתה שריתך עד ביאת בן דוד כ"ב ועיין ברכות ובילקוט וישלח בשם מדרש יא

פרק יט [א] דוגמא היא זו לארבע מלכיות שישראל היו משועבדים תחת ירדם: [ב] שלא היה דעתו לעקב שם זמן רב לפי שמהן כל הצורך: [ג] ילקוט הולדות דף ל"ב ע"ד ועיין בפרקי ר"א: [ד] לפי גרסא זו צריך לרחוק אציגה נא ואתן לך חלק בעוה"ו מן העם אשר אתי כלומר עולם הזה והתשובה שהשיב לו יעקב בהוב שני פסוקים קודם פסוק אציגה ולכך נראה לגרוס כן שנאמר ויאמר נסעה ונלכה ואלכח לנגדך כלומר נחלק הכל בשוה עוה"ו ועוה"ב וכפרש"י שם לנגדך בשוה לך כו' והשתא אתי שפיר שהשיב לו יעקב תיכף במקרא שלאחריו אדוני יודע כי הילדים רכים ואינם יכולין לעמוד ביסורין של בניך בעוה"ו ור"ל לכך מול אתה שריתך עד ביאת בן דוד כ"ב ועיין ברכות ובילקוט וישלח בשם מדרש יא

הר סיני ואומרים לו נראה לך הקב"ה שגא' (דברים לג) ה' מסני בא ואמר להם מיום שנגלת הקב"ה עלי ונתן את התורה לעמו ישראל והוא החזן ומשה הוא השושבין והתורה היא הכלה שוב לא ראיתיו. והולכין אצל ציון ואומרים לה נגדה לך הקב"ה שנאמר (תהלים קלג) כי בחר ה' בציון אוה למושב לו ותאמר להם מיום שסילק הקב"ה את שכינתו מתוכי והחריב את ביתו ושרף היכלו שוב לא ראיתיו. ויאמר להם ישעיהו את מי אתם מבקשים ויאמרו לו את הקב"ה אנו מבקשים ויאמר להם ישעיהו הנביא עכשיו יצא (נ"י מעמלק) מאדום (ה) שגא' (יסעיה סג) מי זה בא מאדום [ט] חמוץ בגדים מבצרה (כ) זה הדור כלבושו [י] צועה ברב כחו (ג) אני מדבר בצדקה רב להושיע. באותה שעה באין מלאכי השרת ומוציאין להקב"ה ודואין (ד) את בגדיו אדומים שנאמר (סס) מדוע אדום לבושך ובגדיך כדורך בגת ויאמר להם הקב"ה להמלאכים גת קמנה היתה לי ודרכתי אותה שנאמר (סס) פורה דרכתי לבדי. באותה שעה נופל הקב"ה עונותיהן של ישראל ונותן אותן על [יא] עמלק הרשע שבא מעשו שנאמר ונשא השעיר עליו את כל עונותם (ויקרא עז). באותה שעה אמר עמלק לפני הקב"ה רבש"ע וכי מה כחי שנתת עלי את כל עונות יעקב באותה שעה נופל הקב"ה כל עונות יעקב וניתן אותן על בגדיו ונעשין בגדיו אדומים כתולעת שני ואח"כ מכבס אותם עד שנעשים כשלג שנאמר (דניאל ו) לבושיה כתלג חור לכך נאמר מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה זה הדור כלבושו צועה ברב כחו אני מדבר בצדקה רב להושיע. משל למה"ד קמלך שנשא אשה על אשתו הראשונה והאשה השניה היא שנואה ומכוערת ובניה מכעיסין את המלך בכל שעה ואומרת לו אשתו הראשונה מפני מה נשאת אשה שהיא שנואה ומכוערת ובניה מכעיסין אותך בר"ש שעה ואמר לה המלך לא נכנסתי לתוך ביתה ולא איחרתי עמה ואומרת לו אשתו הראשונה אני בעצמי ראיתי אותך יוצא מפתח ביתה. אף הקב"ה כן בשעה שהוא מנחם את ציון ואומרת כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה נכנסת לתוך העיר הרשעו שהיא שנואה ומכוערת ובניה מכעיסין אותך בכל שעה ואומר לה הקדוש ב"ה לא נכנסתי להוקה ולא [יב] איחרתי עמה ואומרת לו ציון אני ראיתיך יוצא מתוכה ויאמר הקב"ה לציון הילך בניה [יג] ובכוריה שהם עמלק וזרעו שהם זרעו של עשו מסורין ביד ישראל שנאמר (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו כי ה' דבר :

פרק כ אמרו לו תלמידיו לרבי אליעזר רבינו אמור לנו מה יהיה אחריתנו אמר להם אין שום בריה יכולה להנצל מיום הדין שנאמר (יסעיה נד) וחפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בדר ציון ובירושלים וגד וקניו כבוד. והו שנאמר ברוה"ק על ידי ירמיהו הנביא שנאמר (ירמיה כ) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה כל אוכליו ואשמו רעה תבא אליהם גאם ה'. כנגד מי אמרה ירמיהו לא אמרה אלא כנגד ישראל שכל אומה שמצערת את ישראל [א] אינה מתקררה דעתו של הקב"ה עד שיפרע מהן בעצמו. פרעה הרשע אמר כל הבן הילוד היארה תשליכהו (שמות ח) הקב"ה נפרע ממנו בעצמו שנאמר (סס) ויהי באשמורת הבקר וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש וענן ויהם את מחנה מצרים נבוכדנצר החריב את בהמ"ק הקדוש ב"ה נפרע ממנו בעצמו שנאמר (ירמיה נא) ופקדתי על כל [כ] כבבל וגו'. אמר להם הקב"ה לישראל בני קדושים אתם (ח) ואל תבהלו מיום הדין שגא' (ויקרא כ) והייתם לי קדושים וגו' וכך [ג] דרש הקב"ה מביא לעתיד בסא הדין ויושב עליו והב' :

טובי חיים

ישועות יעקב

פרק יט (ה) שנאמר מי זה בא מאדום נתנחא הנביא על שאמר הקב"ה שעתיד לעשות נקמה באלדום. והוא פלמו בכבודו יהרוג את שר שלהם תחילה כו'. והנביא מדבר כלשון מלחמה כי אדם לבושי בגדים. ובהרגם נחו הדם על בגדיהם. ואומרים ישראל מי זה בא מאדום. וכא חמוץ בגדים לבושים בדם. מכלה שיכרת שם שרו של אדום. (רש"י) שם וכנמ' מכות דף י"ב): (כ) זה הדור כלבושו. ואעפ"כ ליכלך בגדיו למען קחת נקמתו מהם. והוא נוסה ומטלטל פלמו כביכול ברוג כמו (מאורי אש). נעה. פנין העירוד והטלטל (מלודת ציון). ומלודת דוד פירש זה הדור כלבושו הלא זה היה הדור כלבושו המפואר ומה זה נתלכלך הלבוש בדם. נעה ברוג כמו. הלא ברוג כמו מניע ומטלטל את כל הרובה. ממקום למקום. ואין מי עומד נגדו. ומה זה הדם על לבושו עכ"ל: (ג) אני מדבר בצדקה. הקב"ה משיב אני הוא שעתה לפני לדבר בצדקת אבות וישראל ולדקתי עמהם. וגליתי להיות רב להושיע את ישראל. על כן חנקס נקמתם (רש"י ומאורי אש): (ד) את בגדיו אדומים. אדום מורה על תגבורת הדין. והו שמואלין להקב"ה משוטף במדת הדין מאוד. מה שאין זה דרכו. כי הוא רב חסד (מאורי אש):

יעקב ואהבתו לעשו יאבד כי הקב"ה ישחוט את סמאל ע"י אליהו ז"ל כראיתא בילקוט וישלח בשם סדרש אבכיר: [ז] כביכול צבועים אדומים מדם: [י] נאמר וחבוש כבאזר: [יא] על סמאל שר של עמלק: [יב] רק לשחוט הס"ם ולהבניעו תחת יד ישראל: [יג] דוכסים ושלפונים כמו אף אני בכור אהבה עליון: דמלכי ארץ (תהלים ס"ט):

פרק כ (א) עתיד הקב"ה לחנקס סחם ואינו מתקררה דעתו כו' כצ"ל ג"ל: [ב] כצ"ל ובני חיה כתוב ופקדתי על כל בבל ולא נמצא פסוק זה בכל המקרא: [ג] חסר וצ"ל וכך דרש ר"א: וכן

פרק כ (ה) ואל תבהלו כו'. זה מסכים למה שכתב בזה"ק פרשת בשלח דף ג"ז ע"ב דכל מאן דאתגור כו' :

והכל גידוין לפניו בתחלה קורא הקב"ה לשמים וארץ ואומר להם בראשית כל בראתי אתכם שנאמר בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו לבין אומות העולם ולא בקשתם עליהם רחמים. דנן ומעמידן לצד אחד. וקורא לחמה ולבנה ואומר להם שני המאורות הגדולים בראתי אתכם שנאמר (בראשית ח) ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים וגו' מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו לבין האומות ולא בקשתם עליהם רחמים * ולא עוד אלא היו באין מלכי מורת ומערב ומניחין כתריהן בראשיהם ומשתחווים לכם ולא אמרתם הלא אנחנו חרסים כחרסי ארמה אל תשתחונו לנו ומנין שנקראו בן שנאמר (איוב ט) האומר לחרס [ד] ולא יורח ובעד כוכבים יחתום. דנן ומעמידן לצד אחד. וקורא לכוכבים ולמזלות ואומר להם אני הסהקתי את זיוכם מסוף העולם ועד סופו ולא בראתי אתכם אלא בשביל ישראל שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שטתי וגו' מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו ולא בקשתם עליהם רחמים. דנן ומעמידן לצד אחד. וכן קורא למלאכי השרת ובתחלה קורא למטטרון ואו' לו אני קראתי שמך בשמי שנא' (שמות כג) כי שמי בקרבו מפני מה ראית שכינתי מסתלקת וביתי חרב [ה] ולא בקשתם עליהם רחמים ואם תאמרו לא היינו יודעים כבר גליתי לכם בראשונה שעתידין בני להגלות. באברהם הוא אומר ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו' (בראשית טו) ביצחק הוא אומר (סס כו) והיה כאשר תריד ופרקת עליו מעל צוארך ביעקב הוא אומר (סס לג) כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל רמו לו שעתידין לצאת ממנו שני ראשים ראשגלות שבבבל ונשיא שבא"י מיד רמו לו גלות ומפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו לבין האומות ולא בקשתם עליהם רחמים. דנן ומעמידן לצד אחד. וקורא הקב"ה [ו] לכסא הדין ואו' לה קודם לכל קניתיך שנא' (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון וגו' מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו ולא בקשתם עליהם רחמים דנן ומעמידן לצד אחד. הא למדת שאין כל בריה יכולה להנצל מן הדין ואח"כ [ז] מחריב הקב"ה את כל העולם כולו שנאמר (ישעיה נ) ונשגב ה' לברו ביום ההוא ומחדש הקב"ה את השמים ואת הארץ שנאמר (סס סו) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה וגו'. ומחיה הקב"ה את המתים ומביא עפר הארץ ועפר המתים וגבלן זה בזה ומותח מהן עצמות וגידין ואמר להם הקב"ה למלאכי השרת שהן מסונים לגבוי נשמות ומוציאין כל נפש ונפש חורקין אותה בגוף ומעמידן אותו ברגע אחד:

באותה שעה פותחת הארץ פיה כאדם ומדברת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע איש פלוני עבר עבירה פלונית במקום פלוני ופלוני גזל לפלוני במקום פלוני ופלוני נשבע לשקר בשמך במקום פלוני וזורק הקב"ה את כל העכורים אל תוך הגיהנם. באותה שעה פותחת הגיהנם את פיה ואומרת לפני הקב"ה רבש"ע מלא אותי פושעי ישראל אומר לה הקב"ה כבר מלאחיק בעכורים ואין בך ריוח. אומרת לפניו רבש"ע לא כך אמרת לי שעתידה גיהנם שתגבה כמה [ח] פרסאות למעלה וזורק הקב"ה פושעי ישראל בתוכה שנאמר (סס ה) לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק וגו' ועולה הקב"ה ויושב ודורש בפסליא שלו ועומר זרובבל בן שאלתיאל כמתורגמן והוא מגלה לפניו פעמי תורה ואומר להם הקב"ה לצדיקים לכו והכניסו לנן עדן שלא בראתי אותו אלא בשביל הצדיקים. ואומר רוד לפני הקב"ה רבש"ע בוא וסעוד עמנו בג"ע שנאמר (ס"ה ד) יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו

ישועות יעקב

טובי היום

[ד] וכן איתא בב"ר פרשה י"ב ובקטלת רבה רב נחמן אמר אפי' גלגל חמה לא נכרא אלא סן הארץ שנאמר האומר לחרם וגו' פי' המ"כ דריוק מדקרי לה חרם וכלי חרם הוא עפר מן האדמה: [ה] נראה בעליל שחפר כאן וכצ"ל ובני גלו ולא בקשת עליהם רחמים ודן אותו ומעמידו לצד אחד וכן קורא לאבות העולם ואומר להם מפני מה ראיתם שכינתי מסתלקת וביתי חרב ובני גלו ולא בקשתם עליהם רחמים בו' כן נראה לי: [ו] לכסא הכבוד ולכסא הדין כצ"ל ג"ל: [ז] עיין בסדר

הגהות מהרב הגאון המפורסם חריף ובקי בקש"ת מו"ה יהודא לייביש שליט"א האבד"ק פשעודבארו. * ולא עוד אלא היו באין כו' ומשתחוין לכם ולא אמרתם כו'. צריך עיין דזה סותר למח שאמר באלהיו רבא פרק ב' גלגל חמה יוצא במהרה ונכנס בו' ואינו רוצה לצאת למחרתו עד שמוקדן בו חצים ואומרים לו וכי לרצונך אתה יוצא. הרי דאדריבה הם רוצין למחות דהיינו שלא לצאת רק שאומרים להם וכי לרצונך אתה יוצא. ומה יש להם לעשות. ובסנהדרין דף ק"י איתא אמר רבא מאי דכתיב שמש ירח עמד זבולה לאור חציך יחלכו. מלמד שעלו שמש וירח לזבול אמרו לפניו רבוננו של עולם אם אהת עושה דין לכן עמרם נצא ואם לאו לא נצא עד שזרק בהם חצים אמר להן ככבודי לא סחיתם. בכבוד בשר ודם מחיתם. והאידנא לא נפקי עד דכחו להו. ולפי זה אפשר לומר דרנן על שלא סיתו עד ימי משה רבינו עליו השלום. אבל אחר כן שוב זולכים בעל כרחם ולא שייך לדין אותם על זה. ומהו מה שלא ביקשו רחמים בשעה שחרב בית המקדש היה אחר זמן זה. ויש לומר דהני קאמר ולא עוד אלא שיש לדין אתכם על זמן הקודם. ודו"ק:

יא

מגדיו ונר ושומע לו הקב"ה ומהלך עמהם בתוך הגן שנאמר (תהלים נא) יקראני ואענהו ונחמתי ונבריאנו נחמתי שתי כמאוח אחת להקב"ה ואחת לדוד שנאמר (ספ פט) וכסאו כשמש נגדי ואוכלים ושותים שלשה כופות ואומר מי מברך אומר לאברהם שול וברך שאתה אב העולם אומר להן איני מברך שיצא ממני זרע שהבעים להקב"ה. אומר ליצחק שול וברך אומר להן איני מברך שיצא ממני זרע שהחריב ביתו של הקב"ה. אומר ליעקב שול וברך אומר להן איני מברך שנשאתי שתי אחיות בחייהן וכתוב בתורה (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח ונ'. אומר למשה שול וברך אומר להם איני מברך שלא זכיתי לאי לא בחיי ולא במותי. אומר ליהושע שול וברך אומר להם איני מברך שלא זכיתי להניח זרע בעולם. אומר לדוד שול וברך אומר להם איני מברך [ט] ולי נאה לברך שנאמר (תהלים קטו) כוס ישועות אשא זכשם ה' אקרא. לאחר שאוכלין ושותין ומברכין מביא הקב"ה את התורה ומניחה בחיקו זעוסק בתורה במומאה ובטהרה באיסור ובהיתר ובהלכות ואומר דוד אגדה לפני הקב"ה ועונין הצדיקים [י] יהא שמו הגדול מבורך לעולם ולעולמי עולמים בג"ע ופושעי ישראל עונין אמן מתוך הגיהנם אמר להם הקב"ה להמלאכים מי הם הלכו שעונין אמן מתוך הגיהנם ואומרים לפניו רבש"ע הללו הם פושעי ישראל שאע"פ שהם בגיהנם בעקא גדולה מתחוקים ואומרים לפניך אמן. ואומר להם הקב"ה למלאכי השרת פתחו להם שערי גן עדן ויבאו ויזמרו לפני שנא' (ישעיה כו) פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן :

אמר הקעתיק לפי שבילקום מפורש קצת יותר לכן אעתיקו הנה. אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן שבשביל אמן אחד שעונין רשעים בתוך גיהנם ניצולין מחובו. ביצד עתיד הקב"ה להיות יושב בג"ע ודורש וכל הצדיקים יושבים לפניו. וכל פמליא של מעלה עומדים על רגליהם וחסה ומולות מימינו של הקב"ה ולבנה וכוכבים משמאלו והקב"ה יושב ודורש תורה חדשה שעתידי ליתן על יד משיח. וכיון שמסיים ההגדה עומד ורובקל בן שאלתיאל על רגליו ואומר יתגדל ויתקדש כר וקולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל באי עולם כולם עונים אמן ואף רשעי ישראל שנשתיירו בגיהנם עונים אמן מתוך גיהנם ומתרעש העולם עד שנשמע קול צעקתם לפני הקב"ה והוא שואל מה קול הרעש הגדול אשר שמעתי ומשיבים מלאכי השרת ואומרים לפניו רבש"ע אלו רשעי ישראל שנשתיירו בגיהנם שעונין אמן ומצדיקים עליהם את הדין. מיד מתגלגלים רחמי של הקב"ה עליהם ביותר ואומר מה אעשה להם יתר על דין זה כבר יצה"ר גרם להם. באותה שעה נחמתי הקב"ה מפתחות של גיהנם בידו ונותן להם למיכאל ולגבריאל בפני כל הצדיקים ואומר להם לכו ופתחו שערי גיהנם והעלו אותם. מיד הולכים עם המפתחות ופותחים שמונה אלף שערי גיהנם וכל גיהנם וגיהנם ש' ארכו וש' רחבו עובי אלף פרסה ועומקו מאה פרסה וכל רשע ורשע שנפל לתוכו שוב אינו יכול לעלות מה עושין מיכאל וגבריאל באותה שעה תופסין ביד כל אחד ואחד מהם ומעלים אותם כאדם שהוא מקים את חבירו ומעלהו בחבל מתוך הבור שנא' (תהלים מ) ויעלני מבור שאון ממים היון וגו' ועומדים עליהם באותה שעה ורוחצין וסכין אותם ומרפאין אותם ממכות של גיהנם ומלבישים אותם בגדים נאים ומביאים אותם לפני הקב"ה ולפני כל הצדיקים כשהם מכוהנים ומכובדים שנאמר (ספ קלכ) כהניך ילבשו צדק וחסידך ירגנו כהניך אלו צדיקי אומות העולם שהם כדגים להקב"ה בעולם הזה כגון אנמונינום וחביריו וחסידך אלו רשעי ישראל (כ) שנקראו חסידים שנא' (ספ ג) אספו לי חסידים וכשנכנסין לפתח גן עדן נכנסין מיכאל וגבריאל תחלה ונמליכין בהקב"ה משיב הקב"ה ואומר להם הניחו להם ויכנסו שיראו את כבודי וכיון שנכנסין נופלין על פניהם ומשתחוין לפניו ומברכין ומשבחין שמו של הקב"ה. מיד הצדיקים גמורים וישרים שהן יושבין לפני הקב"ה נותנים הודאות ורוממות להקב"ה שנאמר (ספ קכ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך ואומר (ספ קו) וירוממוהו בקהל עם וגו' :

פרק כא אמרו לו תלמידיו רבי אליעזר רבינו אמור לנו באיזה אור אנו שמחים באורו של הקב"ה או באורו של ירושלים ואמר להם ר"א באורו של הקב"ה אנו שמחים שנאמר (תהלים קיח) אל ה' ויאר לנו. ואמרו לו תלמידיו והלא נאמר (ישעיה ס) (ה) קומי

אורי

טובי חיים

ישועות יעקב

בסדר א"ר פ"ב : [ח] עיין בסא"ר פרק ל"א : אלו : (כ) שנקראו חסידים שנאמר חספו לי חסידים. [ט] ועיין בפסחים דף ק"ט : [י] כי ורובבל יאמר קדיש ואם תאמר האין מוכח מזה הפסוק דרשעי ישראל נקראו חסידים דלמא איירי הפסוק בחסידים ממש. ויש לומר דדייק מדכתיב חספו לי חסידים כורתי כריתי עלי זבח. ופרש"י שיקרא לשמים וארץ שיחספו לו הגליות שקיבלו

פיר

אה התורה ככרית וזבח כו'. ממילא גם רשעי ישראל ככלל כיון שמאמינים עכ"פ בהש"ת ונתורתו. ועיקר משיבת נראה על פסוק אחר במזמור ע"ט כשר חסידך להיותו ארץ. ופרש"י והלא רשעים היו חלל משקיבלו פרענותם הרי הם חסידים כו'. ואפשר לנרץ לומר כאלו גם פסוק זה :

פרק כא [א] קומי אורי. שזה מוסב על ירושלים. והאיכ רבי אליעזר דהכוונה לפי שאר ירושלים

יא

נמשך

אורי כי בא אורך ואמר להם ר"א זהו מה שנאמר ברוח הקודש ע"י דוד מלך ישראל (תהלים לו) כי עמך מקור חיים באורך נראה אור כנגד מי אמר דוד המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד כנסת ישראל שהיא אומרת לפני הקדוש ב"ה רבש"ע (כ) בשביל מקור חיים זה שהיה עמך קודם כל מעשה בראשית אני מאירה באורך לעתיד לבא ואין מקור חיים אלא התורה שנאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחויקים בה. (ג) ומהו באורך נראה אור אלא זהו האור שכרא הקב"ה ביום ראשון ושמש בו העולם (ד) שלשה ימים קודם שנבראו המאורות ביום רביעי וכוון שנבראו המאורות ביום הרביעי כמו שנא' (בראשית א) ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים מיד עמד הקב"ה וגנו לאותו אור הראשון ולמה גנו הקב"ה לפי שעתידין העכו"ם להכעיס לפניו לכך אמר הקב"ה לא יזכו אותן הרשעים להשתמש באור זה אלא ישתמשו באור החמה והלבנה שהן עתידין להבטל אבל אור זה שהוא קיים לעולם ולעולמי עולמים יבואו הצדיקים שהם בני עוה"ב וישתמשו בו לעתיד שנאמר (סס) וירא אלהים את האור כי טוב ויברך וגו'. וכיון שראה האור הזה שהקב"ה גנו אותו לצדיקים מיד שמח האור הזה שמחה גדולה שנאמר (משלי יג) אור צדיקים ישמח. באותה שעה אמר האור לפני הקב"ה רבש"ע אע"פ שנמנעתי מישראל הכשרים בעוה"ז ואני עתיד להאיר להם לעוה"ב אפילו הכי אין אני מצפה אלא לאורך שאתה מביא (ג"י עליו) עלי ובשעה שיאמר הקב"ה לציון קומי אורי כי בא אורך יאמר לפניו רבש"ע עמוד אתה בראש ואני עומד אחריו ואומר לה הקב"ה יפה אמרת שנאמר (תהלים יב) עתה אקום יאמר ה' ובמה הוא שמחה בקיבוץ בניה לתוכה בשמחה שנאמר (ישעיה מט) שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך חי אני נאם ה' כי כלם כערי תלביש ותקשרים כבלה [א] באותה שעה מביא הקב"ה את אליהו ובן דוד צדקנו וצלוחית של שמן המשחה ומקלו של אהרן בידיהם ונקבצין כל ישראל בפניהם והשכינה לפנייהם והנביאים מאחריהם והתורה מימינם ומלאכי השרת משמאלם ומוליכין אותם אל עמק יהושפט ונקבצים כל העמים שם שנאמר (יחזקאל ד) וקבצתי את כל הגוים והוררתים אל עמק יהושפט ונשפפתי עמם שם על עמי ונחלתי ישראל אשר פוזרו בגוים ואת ארצי חלקו ואל עמי ידו גורל ויתנו הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו. באותה שעה מביא הקב"ה את אליהם של עכו"ם ונותן בהם רוח ונשמה ואומר הקב"ה יעברו כל אומה ואומה היא ופסל שלה על הגשר של גיהנם ואז יעברו כולם וכיון שמגיעין על תוכה יהיה הגשר לפנייהם כמו חוט ונופלין לתוך הגיהנם האלילים ועובדיהם וכיון שמגיעין לתוך הגיהנם הם ופסיליהם ורואין ישראל את כל העכו"ם ופסיליהם בתוך הגיהנם מיד מתייראין ישראל ואומרים לפני הקב"ה רבש"ע שמא כשם שעשית עם אלו כך תעשה עמנו ואומר להם הקב"ה מי אתם ואומרים לפניו אנחנו עמך ונחלתך ישראל ואומר להם הקב"ה (ה) מי מעיד עליכם ואומרים ישראל להקדוש ב"ה אבינו אברהם יעיד עלינו. מיד קורא הקב"ה לאברהם ואומר לו מעיד אתה עליהן שהן עמי ואני אלהיהן ויאמר לפניו רבש"ע לא כך אמרת לי (בראשית טז) וגם את הגוי אשר יעבדו (ו) דן אנכי. ועוד אומר להם הקב"ה מי מעיד עוד יותר עליכם ואמרו לפניו אבינו יצחק יעיד עלינו מיד קורא יצחק ואומר לו מעיד אתה עליהן שהן עמי ואני אלהיהן ואומר לפניו רבש"ע לא כך אמרת לי (סס כו) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל. ועוד אומר להם הקב"ה מי ומי מעיד עוד יותר עליכם ואמרו לפניו יעקב אבינו יעיד עלינו מיד קורא יעקב ואומר לו מעיד אתה עליהם שהם עמי ואני אלהיהם ואומר לפניו רבש"ע לא אמרת להם (סמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני והם אמרו לפניך בכל יום שני פעמים (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. באותה שעה עובר הקב"ה לפנייהם וישראל עמו אחריה שנאמר (מיכה ג) ויעבור מלכם לפנייהם וה' בראשם. באותה שעה מביא הקב"ה את התורה ומניחה בחיקו ומבהיק זיון של ישראל מסוף העולם ועד סופו ואומר לו גבריאל לפני הקב"ה רבש"ע אם הוא רצונך יבואו כל העכו"ם ויראו בטובתן של ישראל ואומר לו הקב"ה גבריאל לא יבואו לראות כי כן אמר ישעיה הנביא (ישעיה כו) ה' רם ירך בל יחזיון ואמר גבריאל לפניו רבש"ע לא כמו שאמר ישעיהו אלא יבואו ויראו ויבושו שנאמר (סס) יחזו ויבושו קנאת עם אף אש צריך תאבדם ואף כנסת ישראל אמרה לפני הקב"ה רבש"ע יבואו ויראו ויבושו שנאמר (מיכה ו) ותרא אויבתי ותכסה בושה. באותה שעה פותחת גיהנם את פיה ויוצאין כל העובדי כוכבים ומולות ממנה ורואין

ישועות יעקב

טובי חיים

נמשך מאורו של הקב"ה. כי פתחו מקור החיים. ובאורי פרק כא [א] ילקוט ישעיה דף ג"ו ע"א : יתחדש האור על ירושלים. על כן יכנה בשם אור ירושלים כי על ידה יתגלה אור הקב"ה (מאורי אש): (כ) בשביל מקור חיים בו' אני מאירה בו'. פירוש בשביל שקבלנו התורה שקרא מקור חיים זכיתי לזה שאני מאירה בחורך לעתיד לבא: (ג) ומהו באורך נראה אור. פירוש על איזה אור קאי. ומפרש דקאי על האור שכרא הקב"ה ביום ראשון בו': (ד) שלשה ימים. פיין בספרי תשפוט חיים פרשת בראשית חילוקי דישות בזה: (ה) מי מעיד עליכם. אע"פ שהקב"ה יודע הכל. אעפ"כ עושה זאת למען העכו"ם שיראו כי המה ראויין לזאת הטובה. (יחזקאל אש) כדליתא בגמרא (ע"ז דף ג') דעכו"ם ישאלו ישראל שקיבלו טיבן קיימיה: (ו) דן אנכי. פיין בויקוקין בבאור הרה"ט

וראין במובתן של ישראל ונופלין על פניהם ואומרים כמה נאה ארון זה וכמה נאה אומה זו שהקדוש ב"ה אוהב אותם ביותר שנאמר (תהלים קמד) אשרי העם שכבה לו אשרי העם שה' אלהיו. ויאמרו העכו"ם לפני הקב"ה רבש"ע מה נשתנה אומה זו מכל העכו"ם שאהבה אותם ביותר ואומר להם הקב"ה שומים שבעולם אתם ידעתם אותי והנחתם אותי והשתחיתם לע"א שלכם ולא במחתם בי אבל ישראל קדשו את שמי ב' פעמים בכר יום המיד ובמחו בי לכן אני נותן להם שכר מוב. מיד מתביישין כל העכו"ם ושבין לתוך הניהנם שנאמר (סס פ) ישובו רשעים לשאולה כל גוים שכחי אלהים והקב"ה והצדיקים ילכו לג'ע ומשתחוים הצדיקים להקב"ה ויושבים הצדיקים שם בג"ע והקב"ה יהא יושב בראש הצדיקים ומביא הקב"ה אותו האור שהיה גנוז לצדיקים (ו) ומוסיף על ארון ג' מאות וארבעים (כ) (ג"י ותמשה) וג' פעמים ואמר ישראל לפני הקב"ה רבש"ע לזה האור היינו מצפים שנא' (תהלים נב) צמאה נפשי לאלהים לא תי מתי אבוא ואראה פני אלהים. ואומר להם הקב"ה עכשיו ראיתם ג"כ [ג] פני ואומרים ישראל לפני הקב"ה רבש"ע כיון שעכשיו אתה מאיר לנו באורך אם כן חשך זה מה הוא ואומר להם הקב"ה החשך הזה יכסה לבני עמלק (ג"י ולבני ישמעאל) ועכו"ם שנאמר (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך ירח ה' וכבודו עליך יראה. וכן אתה מוצא בגאולת מצרים שהיו ישראל נתונים באורה והמצריים באפלה שנאמר (שמות י) ויהי חשך אפלה בכל ארץ מצרים שלשת ימים וגו' ולכל בני ישראל חיה אור במושבותם ונאמר (סס יד) ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ויהי הענן והחשך למצרים ויאר את הלילה בעמוד אש לישראל. ואח"כ יאמר הקב"ה לישראל בני עכשיו בואו וקבלו ממני כוס של תנחומין ואומרים ישראל לפני רבש"ע בתחלה כעסת עלינו והוצאתנו מתוך ביתך והגדיתנו לבין העכו"ם ועכשיו באת לפייס אותנו ויאמר הקב"ה להם לישראל אמשול לכם משל דמה"ד לאדם שהוא נושא את בת אחותו פעם אחת כעס עליה והוציאה מביתו לאתר ימים הוא בא לפייס אותה ואמר לו מתחלה כעסת עלי והוצאתני מביתך ועכשיו אתה באת לפייסני ואמר לה לבת אחותו שמא תאמר בלבך שמיום שיצאת מביתי אני נכנסתי לביתי אלא אף אני לא נכנסתי לביתי. כך אמר הקדוש ברוך לישראל בני מיום שהחרבתי את ביתי של משה לא עליתי וישבתי בביתי [ד] של מעלה אלא הייתי יושב [ה] ובמל ואמר הקב"ה להם לישראל אם אין אתם מאמינים לי שאני לא נכנסתי לביתי תני את ידיכם על ראשי ותראו שהוא מלא מל שנאמר (ס"ה) שראשי נמלא [ו] מל קוצותי רסיסי לילה ואז יהא מלביש הקב"ה את ציון עונה בשכר עזי וזמרת יה שאמרו ישראל על הים שנאמר (ישעיה נב) עזי עזי לבשי עז ציון:

פרק כב [א] אמר להם רבי אליעזר לתלמידיו בני יכולים אתם לעמוד [א] בתוכחות אמרו לו יהי רצון שתודיענו מיד פתח ר"א ואמר כתיב (ישעיה נב)

קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגד לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם זהו שנאמר ברוח"ק ע"י ישעיה הנביא לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו (סס ה) כנגד מי אמר ישעיה מקרא זה לא אמרו אלא כנגד בעלי תשובה שהקב"ה ידיו פרושות לקבל שבים ואומר מתי יעשו תשובה ואקבל אותם בתשובה שלמה לפני שנאמר (יחזקאל ה) וידי אדם מתחת כנפיהם מלמד שהקב"ה יושב על כסא כבודו [ב] וידיו פרושות מתחת כנפי החיות ואומר מתי יעשו ישראל תשובה. ובכל יום ויום מדת הדין מתגברת ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע כתבת בתורתך (ויקרא יט) ולא השבעו בשמי לשקר וגו' וישראל משכימים לשוקים ונשבעים לשקר וחומדין את נכמי חבריהם ואת נשי חבריהם ומספרים לשון הרע על רעיהן שמא יש לפניך משוא פנים אבל הקב"ה מדבר מוב על ישראל ואומר אל מדת הדין ישראל משכימים לבתי כנסיות ולבתי מדרשות [ג] ומביאין את התינוקות [ד] לבית רבן ומוהלים את [ה] בניהם את בשר ערלתן. ולא עוד אלא שבראתי להם את התשובה [ו] שהיא שקולה כנגד כל הקרבנות שבתורה והאיך

טובי חיים

ישועות יעקב

[ב] כמשה ואור החמה יהיה שבעים כאור י' הימים ארי"ם שביעיות שעולה שס"ג רש"י וכן כהנו התוספו' בב"כ פ"ק: [ג] כי האור הגנוז הוא נאצל מאור פניו יחברך: [ד] וכן אמרו בספר קטא דתענית בקרבן קדוש ולא אבא בעיר אמר הקב"ה לא אבא בירושלים של מעלה עד שאבא בירושלים של מטה כו' ע"ש: [ה] ובשל מן השמחה שנאמר ענו וחדתו במקומו דהיינו בית המקדש: [ו] כביכול כמי שהוא יושב ולן תמיד בחוץ והטל יורד עליו כלילה ויש בזה סוד עיין בתיקונים:

פרק כב [א] שאדם אם רוצים לשמוע מפיו דברי תוכחה ולקבל התוכחה: [ב] פסחים דף ק"ט: [ג] ובתי כנסיות ובתי מדרשות מעלין את האדם מכף חובה לכף זכות בדאיתא בפ' היה קורא ובסא"ד סרס כ"א: [ד] פירוש וסעלה עליהם הכתוב כאלו קבלו את החורה מהר סיני בדאיתא בפ"ק דקידושין שנאמר והודעתם לבניך וסמך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב: [ה] ובזה מופרים גפשמ על יחוד שמו יאברך כשארז"ל בגיטין סרס הניזקין כי עליך הורגנו כל היום זו מילה ועד מצות מילה שקולה כנגד כל המצות שבתורה בדאיתא בפ"ג דגדרים: [ו] עיין בס"ח סימן סמ"ד:

בדאיתא

יא

והאריך אתה אומר שיש לפני משוא פנים. ד"א גדולה תשובה יותר מן התפלה שכל התפלות שהיה מתפלל משה רבינו לא נתקבל ממנו להכניסו לארץ ישראל אבל רחב הזונה (א) נתקבלה [ז] בתשובה ראב"י אומר למה נקרא שמה רחב משום שהיא נעשית רחבה בזכותה וזכתה שיצאו ממנה (שבעה מלכים) [ח] ושמונה נביאים. ד"א גדולה תשובה יותר מן הצדקה שהצדקה יש בה חסרון ממנו אבל התשובה אין בה חסרון ממנו ואין הקב"ה מבקש מישראל אלא תשובה *ורברים שנאמר (הושע יד) קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. ד"א גדולה תשובה שהיא מרפאת את ישראל מעונותיהם שנאמר (ס) ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי ממנו. רבי נהוראי אומר מפני מה נתנה קורת [ט] רוח בעשרת הימים מראש השנה ועד יום הכפורים כנגד עשרה גסיונות שנתנסה אברהם אבינו וגמצא שלם בכולן לפיכך נתן הקב"ה לישראל עשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים וכנגד עשרה הרברות שקבלו ישראל בסיני שאם יעשו תשובה שלימה בעשרת הימים מראש השנה עד יוה"כ שיקבלם בתשובה שלימה לפניו לכך נאמר לכו נא ונוכחה יאמר ה' אם יהיו חמאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יארימו כתולע כצמר יהיו. דבר אחר קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגר לעמי פשעם ולבית יעקב חמאתם רבי שמעון בן חלפתא אומר יש בו בלשון הזה לשבת ויש בו לגנאי יש בו לשבח שהצדיקים מרגנים בגרונם שנאמר (תהלים קמט) רוממות אל בגרונם ויש בו לגנאי שרשעים מבעים בגרונם שנאמר (סס ה) קבר פתוח גרונם (ג"י לשונם יחליקון) לצדיקים השמיעם [י] בגרוןך ולרשעים כשופר הרם קולך לכך נאמר קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך והגר לעמי פשעם ולבית יעקב חמאתם. רבי יהושע בן קרחה אומר לא נברא שופר אלא למוכה לישראל שבשופר נתנה התורה לישראל שנאמר (שמות יט) ויהי קול השופר הולך וחזק מאד וגו' ובשופר נפלה חומת יריתו שנאמר (יהושע ו) ויהי כשמוע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה והפול החומה תחתיה וגו' ובשופר עתיד הקב"ה לחקוע בעת שיתגלה בן דוד צדקנו שנאמר (זכריה ט) וה' אלהים בשופר יתקע ובשופר עתיד הקב"ה לתקוע בשעה שמכנס גליות ישראל למקומן שנא' (ישעיה כז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנרחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלים לכך נאמר קרא בגרון אל תחשוך כשופר הרם קולך. ומהו והגר לעמי פשעם ולבית יעקב חמאתם והגר לעמי פשעם אלו תלמידי חכמים ולבית יעקב חמאתם אלו עמי הארץ אמר [יא] להם הקב"ה לא בראתי אתכם אלא בשביל שתלמדו עם בני תורה ואורחות חיים תודיעו אתם להם למה יש לכם עמקות [יב] רעות בלבבכם ואם ראית דור שהתלמידי חכמים שבו יש להם מריבה זה עם זה הרי אלו יש להם עמקות (רעות) בלבבכם ואם לכם ללמוד [יג] תורה ואינן מקיימים את התורה אין דינם אלא לגיהנם לכך נאמר והגר לעמי פשעם אלו ת"ח ולבית יעקב חמאתם אלו עמי הארץ. (כ) מעשה בתלמיד אחר מתלמידי רבי עקיבא שהיה יושב בראש כ"ד אלפים תלמידים פעם אחת יצא לשוק של זונות וראה שם זונה אחת ואהב אותה והיה משלח שליח בינו לבניה עד עת הערב לעת הערב עלתה על הגג וראתה אותו התלמיד כשהוא יושב בראש התלמידים (ג) כמו שר הצבא והיה גבריאלי עומד על ימינו מיד אמרה בלבה אוי לה לאותה אשה שכל מיני הפורעניות של גיהנם [יד] צואת לה וכי אדם גדול כזה שהוא רומה למלאך [טו] תעננו אשה זאת וכשמתה ובמלה מן העולם הזה תגה יורשת גיהנם אבל אם לא תקבלנה אותו הרי היא מצלת אותו זאת עצמה מדינה של

טובי חיים

ישועות יעקב ניהגב

[ז] בראיתא במכילתא שפתגיה בתי חסידים שנה וכן פ' רש"י בירושלמי בפסוק ותורידם בחבל ע"י ש' [ח] שבעה מלכים ל"ג לה וכן במכילתא ליתא וכן בפ"ק דמגילה אמרו שסנה גביאים וחם כהנים יצאו מיריב ע"ש: * לחתונות עונותיו ולהתפלל אליו ית' למחול לו: [ט] במה שהקב"ה מצוי וקריב באלו הימים לקבל בתשובה אפי' תשובת יחיד יותר מכל ימות השנה כשארז"ל ע"פ דרשו את ה' בהמצאו. ב"ה דף י"ח וביבמות פרק תחולץ: [י] הוכיחם בנחת ואינך צריך להרים קולך כי יקבלו דברך סיד: [יא] אל דת"ח שבדור שרא הוכיחו את ע"ה: [יב] עצות רעות וסחשבות רעות עמוקות: [יג] סידוש שעוסקים בתורה לבד ולא ע"ס לקיים רק. (לקנשר) שיקראו חכמים או ע"ס שיקראו כשם רבי בדאיתא בגדרים: [יד] פ' כל עונשי הגידנם יתחברו אליה בסו לצות לזה לשון חכור בפ"ק דברכות: [טו] לשון תשמיש כמו אם תענה את בנותי ור"ל

רק האשה הצילה אותו מן הגיהנם כמו שכתב (ויקוקין). ויש לומר עוד דהביא זה המעשה שלא להתגאות בדברי תורה. כי כל הגדול מחכירו ילדו גדול ממנו ואינו יודע מה יולד יוס. וגם כל להראות גדול כח התשובה כדמסיק יתה כח קול כו': (ג) כמו שר הלכא

למה הוספה יח' מאיר אור הלכנה כאור החמה. ואור החמה יאיר שמ"ג פעמים יותר מאורה (ויקוקין):

פרק כב (א) נתקבלה בתשובה. וזכתה ליסב בארץ ישראל אפי' שנאמר לא תחיה

כל נשמה, משום שעתה תשובה כפרש"י ו"ל וזילקוס (ויקוקין). והענין כי חינו דומה ח"ס החוטא ומתועב ורגיל בתאוות לבו. והוא מתגבר בנפשו לעונה. לח"ס נקי אובד ה'. כי לזה נקל לו להסביח שאין תאוות. ולכן חזיב לפעמים תשובת רשעים גמורים שהם מתגברים על יתר מחסלת לדיקים גמורים על חטאם הקטנה שבקטנות. ולכן מביא דוקא מרחב הזונה שהתגברה מאד על תאוותה (מאורי חש) בתשובה דלכסוף: (כ) מעשה בתלמיד אחר. נסמך מעשה זה למה שכתב מקדם שיש קצת ת"ח שלכנס הוא ללמוד תורה ויש להם עמוקות רעות בלבבם. או שאין מקיימים את

התורה ואין דינם אלא לגיהנם: וכן אירע במעשה זה. ויש לומר עוד דהביא זה המעשה שלא להתגאות בדברי תורה. כי כל הגדול מחכירו ילדו גדול ממנו ואינו יודע מה יולד יוס. וגם כל להראות גדול כח התשובה כדמסיק יתה כח קול כו': (ג) כמו שר הלכא

ניהגם. וכיון שבא אצלה אמרה לו בני ספני מה אתה מאכר חיי עולם הבא בשביל הנאת שעה אחת בעוה"ז ולא נתקדשה דעתו עד שאמרה לו בני אותו מקום שאתה אוהב היא מלכות ומטונפת מכל האברים ואין כל בריה יכולה להרית ריחה ולא נתקדשה דעתו עד שהפסה אותו בחופמיהניתו על אותו הקבר ומיד שהרית ריח אותו המקום נמאסת בפניו ולא נשא אשה מעולם יצתה ב"ק ואמרה אשה פלונית ואיש פלוני הם מוזמנים לחיי עוה"ב. ד"א הגר לעמי פשעם ולבית יעקב חטאתם אמר לו הקב"ה לישעיה לך אמור להם לישראל אין לכם מדה טובה יותר מן התשובה שהיא מרפאת את ישראל מכל עונותיהם שנאמר (הושע יד) ארפא משובתם אוהבם נדבה כי שב אפי מסנו וכתוב בתורה אהיה כמלך לישראל יפרח כשושנה ויך שרשיו כלבנון ילכו יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו כלבנון ישובו יושבי בצליו יחיו דגן ויפרחו כגפן זכרו כיון לבנון:

פרק כג אמרו לו תלמידיו דר"א רבינו אמר לנו האריך נעשה תשובה ונחיה. מיד פתח ר"א ואמר (א) בתיב (תהלים כ) יענך ה' ביום צרה זהו שנאמר ברוח הקודש עיי שלמה מלך ישראל (ס"ה ה) דודי (כ) שלח ידו מן החור ומעי המו עליו כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד כנס"י שאומרים לפני הקב"ה רבש"ע אלמלא רחמין וחסדיך הרבים שאתה מרחם עלינו וידיך פרושות תחת כנפי החיות ואתה מקבל אותנו בתשובה שלמה אין לנו כח לעמוד לפני מדת הדין שהיא מתגברת ועומדת לפני הקב"ה ואומרת לפניו רבש"ע כתבת בתורתך (דברים י) האל הגדול הגבור והנורא וגו' הגדול שגדלת עד כל מעשה בראשית הגבור שאתה מתגבר להפרע מעוברי רצונך והנורא שהכל יראים מן דינך שהוא אמת ואין אתה נושא פנים א"כ לא יהיה חלול השם בדבר הזה. וא"ל הקב"ה למדת הדין אל תהרהר אחרי ואחר כנסת ישראל שכל מעשה בראשית לא נבראו אלא בזכות ישראל שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי ואין ברית אלא המילה שישראל עוסקין בה שנאמר (בראשית יז) המול ימול יליד ביתך ומקנת כספך והיתה בריתי בשרכם לברית עולם. ואמרה מדת הדין לפני הקב"ה רבש"ע המקרא הראשון [א] שבתורה הרי היא אמורה ואומר לה הקב"ה למדת הדין אף כל התורה כולה לא נתנה אלא לישראל שנאמר (יסעיה כח) את מי יורה דעה ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים למי יורה דעה ולמי יבין שמועה לגמולי מחלב [ב] ולעתיקי משדים ויש להם זכות גדול ומקפת אותם [ג] כחוללים א"כ האריך אתה אומר אני נושא להם פנים לישראל ועוד והלא כבר נשאו לי פנים ג"כ הם ואבותיהם במה שבטלו כל ע"א שבעולם וקדשו את שמי בעולם. ד"א האריך אתה אומר למה אני נושא להם פנים לישראל והלא כבר נשאו לי פנים ג"כ הם בהר סיני במה שקבלו את תורתך בלבב שלם ולא באו עלי בערמה [ד] כמו העכו"ם כ"א באמת ובלב תמים. ד"א היאך אתה אומר למה אני נושא להם פנים לישראל והלא כבר נשאו לי פנים הם ג"כ כי בשעה שיצאו ישראל ממצרים טענו את [ה] המצות ועוד שהם מלמד את התורה ועומדן אגודות אגודות ועוסקין בתורה ונותנין שכר למלמדים שילמדו ביניהם את התורה א"כ האריך אתה אומר שיש לפני חלול השם בדבר הזה (ג) ואמרת לפני רבש"ע בתיב בתורה (דברים י) אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. א"ל כמו שנאמר (דברים לב) הצור תמים פעלו כי כל ררכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא. וזו היא השאלה ששאל הקיסר את רבי יהושע בן קרחה ואמר לו בתיב באלהיכם אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד והיכן הוא המשפט של אלהיכם אם כן למה תרשים אלמים סומים וחגרים יוצאין מסעי

אמן

שובי חיים

ישועות יעקב

הצבא. פירוש שה' ירוח ומלויים בהדרת פנים. כמו
חס ה' מלאך עומד על ימינו (עיין מחורי חס):
פרק כג (א) בתיב יענך. עיקר לימוד התשובה
הוא בפרק שאתריו שאמר להם אל תבקשו בגבורה כו'. כי על ידי ענוה וספלות זוכה לכל המעלות כמ"ס זכתי אלהים רוח נשכרה וגו'. וכאן הוא רק כמו פתיחה להתבונן על רוב חסדי ה' במה שמקבל תשובת ישראל ומשתתק מדת הדין מלקטרג עליהם. ומעט בפרק זה באתריתו שלמד אותם דקבלת התשובה הוא על ידי אמירת הי"ג מדות (מחורי חס): (כ) שלח ידו מן החור. ששלח ידו לקבל תשובתו למטה מכנפי החיות כללעיל פרק כ"ב (סס): (ג) ואמרת לפני כל זה הוא בתמי'. האריך אתה אומר שיש לפני חלול השם. והאריך אתה אומר לפני רבש"ע בתיב בתורה אשר לא ישא פנים ולא יקח שחד. אלא כמו שנאמר הלור

הצבא. פירוש שה' ירוח ומלויים בהדרת פנים. כמו חס ה' מלאך עומד על ימינו (עיין מחורי חס):

ור"ל איך תשמש ותזנה אשה כזו עם אדם גדול כזה. וי"ל בפשוטו לשון עינוי בניהגם יבא לאדם גדול כזה ע"י. ואפשר שהוא מדשן ענייה כמו ויען ויאמר וי"ל לאדם גדול כזה תענה למה שתבע אותה להשמע לו:

פרק כג [א] פירוש מצות מילה הוא מצות ראשונה
האמורה במקרא שבצטו בה ישראל לבדם יותר מכל העכו"ם ואומרת מדה"ד חינוח מצות מילה שהשבת לי שאר התורה מה תחא עליה שעברו עליה ואתה נושא להם פנים לישראל: [ב] אפי' הקטנים שבישראל עוסקים בתורה ואצ"ל הגדולים. א"כ שזוכים בשביל תינוקות שר בית רבן שלא מעטו עדיין טעם חסא: [ג] הזכיות שלהם מצינים עליהם ומקיף אותם בעינוי לכל הצדדים כמו המחוללים במחול שלשן ויקור ושמתה בכו ושרים כחוללים (תהלים פז) הללוהו בתוף ומחול: [ד] כי העכו"ם שאלו ובקשו מה כתוב בתורה אז יוכלו לקבלה כמשארת' אכל ישראל אמרו נעשה ונשמע: [ה] מי' כשש"ב משארתם ציירות בשמחות ונאמר גם צדת לא עשו להם והלכו במדבר בארץ לא נרועה ולא תהיה אתרי הקב"ה כמו שפירש

יא

אמן. וא"ר ר"י אל הקיסר משום שכבר נלחין לפני הקב"ה מעשי של אדם קודם שעלה במחשבה להבראות אם טובים הן ואם רעים הן שנאמר (דניאל ב) הוא גלא עמיקתא ומסתריתא ידע מה בחשבא נהורא עמיה שרא ואמר לו הקיסר לר' יהושע וכי אין חשבה לפניו יעשה חשבה ויפתח עיני אל ר"י אל הקיסר אם רצונך שאודיעך דבר זה תן לי אלף דינרין ושני עדים נאמנים מאצריך מיד נתן הקיסר לר"י אלף דינרין ושני עדים נאמנים מאצלו מיד הכך לו ר"י אצל סומא אחר שהיה סומא ממעי אמו וא"ר ר"י לאותו סומא הקיסר גור עלי להרוג אותי ויש לי אלף דינרין ואני יודע מה אעשה בהם לכן אלף דינרין הללו יהיו אצלך אם יהרוג הקיסר אותי שלך הן ואם לא יהרוג הקיסר אותי תחזיר לי אותו אלף דינרין ואמר דיה סומא לר"י הן לו יהיה כדברך שלא יהרוג ואחזיר לך אלף דינרין הללו המתין לו ר"י שלשה חדשים ואח"כ בא אצל אותו הסומא עם אותן עדים נאמנים וא"ל הקיסר היה מבטל הגזירה ממני שלא יהרגוני לכן תחזיר ותתן לי אותן האלף דינרין שאני הפקדתי אצלך א"ר הסומא לר"י אני יודע מה טיבן של האלף דינרין הללו שאמרת שהפקדת אצלי כי לא היו הדברים מעולם כי מימך לא הפקדת אצלי כלום מיד הביא ר"י לאותו הסומא לפני הקיסר והעמיד לאותן העדים נאמנים והעידו בפניו מיד הכחיש הסומא גם את העדים ואמר להד"ס. אלף דינרין כי אני ראיתי את אשתך שהיא משחקת עם אדם אחד ואמרה לו עכשיו יהרוג הקיסר את בעלי הסומא ואני ואתה נאכל את הדינרין הללו מיד הביא הסומא את הדינרין הללו והניחן לפני הקיסר מיד אמר לו ר"י לאותו סומא ריקה אלמלא לא העדתי כך כבר היית גונב את ממוני וא"ל ר"י להקיסר נאמן הוא אלהינו שעשה אותו סומא ממעי אמו (נ"י ואתה מהדרג אחריו אמת מ"ש בו וכו') ואין להרהר אחר אלהינו כלום ואמת הוא הכתוב בו הצור חמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא מיד הורה הקיסר לר"י. באותה שעה העמיד הקיסר את ר"י בכל מרגליות טובות ואמר לו אשרי אלהיכם ואשרי עמו ואשרי למי שזוכה להתעפר תחת כפות רגליכם (ד) לכך נאמר [ו] דודי שלח ידו מן החור וסעי המו עליו ונאמר יענך ה' ביום צרה. ד"א יענך ה' ביום צרה כי היה דוד יודע שעתיד בית המקדש להיות חרב והקרבתו יהיו בסלין בעונותיהן של ישראל והיה דוד מצטער על ישראל במה יהיה כפרה לעונותיהן ואמר הקב"ה לדוד בשעה שהצרות באות על ישראל בעונותיהן יעמדו לפני יחד באגודה אחת ויתורו על עונותיהם לפני ויאמרו לפני סדר [ז] סליחה ואני אענה אותם. ובמה גילה אותן הקב"ה זאת אמר ר' יוחנן הקב"ה גילה זאת בפסוק (שמות לד) ויעבור ה' על פניו ויקרא וגו' מלמד שירד הקב"ה מן ערפל שלו בש"צ שמתעמף במליתו ועובר לפני התיבה וגילה לו למשה סדר סליחה א"ל הקב"ה למשה אם יהיה ת"ח בדור שיש בידו להוציא את ישראל מיד חובתו אל [ח] יוח דעתו עליו מלהתפלל על ישראל אלא יסתכל בי שלא היה שום שותף עמי במעשה בראשית וירדתי וגלית סדר סליחה למשה וכן ממני ילמדו כל באי עולם וכל מי שיש בידו להוציא את ישראל מיד חובתו וכשהוא מוציא אותן אני נוהן להם שכר טוב ובשעה שישראל מתקבצין לפני ועומדין לפני באגודה אחת ואומרים לפני סדר סליחה אני אענה אותם שנאמר (תהלים כ) ה' הושיעה המלך יעננו ביום קראנו:

פרק כד אמר להם ר"א לתלמידיו בני אל תבטחו לא בעושר ולא בגבורה ולא בחכמה שנאמר (ירמיה ט) כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו ואל יתהלל עשיר בעשרו כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידוע אותי כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה'. והו שנאמר ברוח הקודש ע"י שלמה בן דוד (קהלת ג) כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה מקרה אחר להם כנגד מי אמר שלמה המקרא הזה לא אמרו אלא כנגד בשר ודם שהוא בתחלתו [א] רמה וסופו תולעה ואין אדם מעולה מן הבהמה כלום ולא עוד אלא כל הנוגע בנבלת בהמה אינו טמא אלא טומאת ערב אבל הנוגע בנבלת אדם הוא טמא טומאת ו'. דבר אחר בהמה שמתה אינה מטמאה באהל אבל אדם שמת הוא מטמא באהל. ד"א הנוגע בנבלת בהמה הוא לברו טמא ואינו מטמא את אחרים אבל הנוגע בנבלת אדם הוא טמא [ב] ומטמא ג"כ לאחרים ונאמר (שס ט) כי לכלב חי הוא טוב מן האריות המת טוב תינוק בן יומו שהוא חי שאימתו מושלכת על כל הבריות מן עוג מלך הבשן ששימש לאברהם לעבד ופרסות רגליו [ג] היו ארבעים מיל כיון שמת ירדו שקצים ורמשים על גביו. ועוד שלמה המלך שנאמר בו (מלכים

טובי חיים

ישועות יעקב

הנור תמים פעלו וגו' (מפרשים): (ד) לכך נאמר דוד שלח. קאי חלעיל דהקב"ה משתיק מדת הדין ומקבל תשובת ישראל מתחככפי החיות (מאורי אש):

פרק כד [א] גם בחייו הוא רמה שהם הכנים השולמים בסדכר וגו': [ב] זה קאי ומוסב למעלה קודם הכעשה חנוכה: [ג] שלש עשרה מדות כדלקמן: [ד] אל יחנאה ויחדל לירד לפני רחבה להתפלל בעדם:

פרק כד [א] גם בחייו הוא רמה שהם הכנים השולמים בסדכר וגו' אבי אבות הסומא והנוגע בו נעשה אב הסומא:

בגופו וכן תולעים בבבנו כבג מעיו: [ב] שכאדם המת הוא אבי אבות הסומא והנוגע בו נעשה אב הסומא:

דמא אדם אחר: [ג] כראיתא בילקוט כוף פ' הקה ועיין בנהר בפרק המפלת שתפלינו חכמים בגדלו:

א (ה) ויחכם מכל האדם ואם היה חכם מכל האדם למת אומר (קהלת ג) ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל והלא האדם כשהוא אוכל הוא מברך להקב"ה וכשהוא שותה הוא מברך וכשהוא הולך לישן הוא מברך וכשהוא מתעורר משנתו הוא מברך איך נחשב לבהמה שאינה מבחנת כלום אלא אין הכתוב מדבר אלא על שעת המיתה (ה) כיון שמגיע קצו של אדם דמות כשם שנמלכין על הבהמה לשחימה כך נמלכין על האדם דמות לכך נאמר ומותר האדם מן הבהמה אין וגו' ולא עוד אלא בהמה שמתה יש לה מנוחה אבל בני אדם שעוברים על מצותיו של הקב"ה ומכעיסין אותו במעשיהם שאינם הגונים ומתובלל תשובה מעמידין אותן לדין ומאירין [ד] להם כל מעשיהם בפניהם ודנין אותם על כל מעשיהם ובשביל כך היה בוכה ר' יוחנן בשעת פטירתו ואמרו לו תלמידיו רבינו נר ישראל אם אתה בוכה אנחנו מה חתא עלינו ואמר להם ר' יוחנן לתלמידיו בני האידן לא אבכה שמעמידין אותי לדין ומאירין לי את כל מעשי בפני ודנין אותי עליהם ולא עוד אלא שאומרים לי מפני מה מתו בניך בחיך ולא זכית לתיקוני [ה] של עולם ולא די לבן אדם בעולם שמתין בניו בחייו אלא שדנין אותו עליהם וכן אמר דוד בס' תהלים (פ"ה) אל תשליכני לעת זקנה ככלות כחי אל העזבני אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע אל תרפה את ידי לעת זקנתי מן התורה ומן המצות והו אל תשליכני לעת זקנה ככלות כחי אל תעזבני אל תקהה את שני בני מכאן אתה למד שכל מי שמתין לו בניו בחייו שנינו קהות ועיניו קהות וקחו כהה לכך נאמר ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל. ד"א כה אמר ה' אל יתהלל חכם בחכמתו וגו' אפי' חכם כמשה רבינו אינו ניצל מן המיתה אמרו חכמים עליו על משה רבינו שבשעה שאמר לו הקב"ה למשה (דברים לב) עלה אל הר העברים הזה הר נבו אשר בארץ מואב אשר על פני ירחו וראה את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל לאחזה ומות בהר אשר אתה עולה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך וגו' אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כתבת בתורתך (סס כד) ביום תחן שכרו ואני פועל נאמן הייתי לפניך ארבעים שנה עבשתי (ז) תן לי שכרי וא"ל הקב"ה למשה אתה רוצה ליטול את שכרך בעולם הזה לא כן כמו שאתה רוצה אלא כשם שאני עתיד לשלם שכר טוב לאברהם ליצחק וליעקב משום שעשו רצוני כך אני אתן לך שכרך לע"ל אבל יתהלל הקב"ה שכל החכמה היא שלו הוא ברא כל מעשי בראשית ולא היתה יגיעה לפניו שנאמר (ישעיה נ) הלא ידעת אם לא שמעה אלהי עולם ה' בורא קצות הארץ לא ייעף ולא ייגע וגו'. ואל יתהלל הגבור בגבורתו אפילו כשמשון בן מנחש שסבית מושבו ועד כתפיו היה לו [ו] ששים אמה וכיון שמת במלכה גבורתו והלך לו מן העולם אבל יתהלל הקב"ה ית"ש שכל הגבורה היא שלו שנאמר (ד"ה א כט) לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך ה' הממלכה והסתגשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל. אל יתהלל עשיר בעשרו אפי' כאחאב [ז] בן עמרי מלך ישראל. אמרו עליו על אחאב מלך ישראל שהיו לו שבעים בנים. ובנה לכ"א ואחד פלמין של שן וכיון שמת במלך מדכותו ובטל עשרו אבל יתהלל הקב"ה ית"ש שכל העושר שלו הוא שנאמר (מתי כ) לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות ובמה יתהלל האדם בעוה"ז בכתרה של תורה שהיא נותנת לאדם עושר וכבוד בעוה"ז והיא נותנת לאדם חיים ארוכים בעוה"ז ובעוה"ב שנאמר (משלי ג) אירך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ובזכות התורה וזכה האדם שנותנין בו כח שלא יתבטל לעולם שנאמר (ישעיה מ) וקד ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ירוצו ולא ייגעו ירכו ולא ייעפו :

פרק כה אמר ר"א לתלמידיו בני אתם יודעים (ה) בשבחו של אברהם אבינו מיד אמרו לו תלמידיו לר"א יהי רצון שתודיע לנו. מיד פתח ר"א ואמר בתיב (מכ"ז) התן אמה ליעקב הסר לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם זהו שנאמר ברוה"ק ע"י דהע"ה (תהלים א) והיה כעץ שתור על פלגי מים כנגד מי אמר דוד מקרא זה לא אמרו אלא כנגד א"א שאנשי דורו שהוא דור הפלגה לא היו יודעים שמו של הקב"ה ואשור היה [א] יודע שמו של הקב"ה אבל לא היה מוחה בבני דור הפלגה (ג"י ומנין שהיה יודע אשור שמו של הקב"ה שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור א"ת מן הארץ ההיא אלא מהעצה ההוא

טובי חיים

ישועות יעקב

פרק כד (א) כיון שמגיע קיצו כו'. דכשם שנמלכין על הבהמה כן בני אדם מלמדין על האדם מלמעלה, מתימות וגאבד הגוף. ומה יתרון לגופו (קידם תחיית המתים) מן הבהמה. אם לא מלד נפשו (מאורי אש): (כ) הן לי שכרי. כדי להנהיג לישראל ולהשלימם (סס):

[ד] מ' מבררין להם כל מעשיהם שעשו בבירור גמור באור השמש באיזה יום ובאיזו שעה ובאיזו מקום: [ה] ליישוב העולם כמשה לא תוחו בראה לשבת יצרה: [ו] כדאיהא בפ' קמא דמוספה: [ז] עיין לעיל סא"ר פרק ט' ומ"ש שם בס"ד:

פרק כה [א] שנאמר מן הארץ ההיא יצא אשור עיין

פרק כה (ה) בשבחו של אברהם אבינו. יש לפרש דפרק זה בא ג"כ ללמוד על דרכי התשובה כמו בפרקים הקודמים ובא להודיע דמי שקשה לו לעשות תשובה שלמה. יראה ללמד לאחרים תורה ומצוות ולהודיעם דרכי הש"ת ולהדריכם בדרך ישרה. ולהגדיל כבוד הש"ת כמו שפסה אברהם אבינו וזכה יוכה את עמו גם כן בתשובה ונמעשים טובים. כדאיתא בגמרא (יומא דף פז) כל המזכה את הרבים אין

היה יצא אשור ולמה לא סיחה בבני רוד הפלגה מפני וכו') מפני שהיה יודע אשור שלעתיד יצא מורעו סנחריב מלך אשור שהוא בעצמו יהיה מחרף ומגרף כלפי מעלה ואם היה אשור מוחה בהם היו אומרים לו והלא זרעו של אותו האיש יהא מרגז לפני הקב"ה והוא מוכיח אותנו. אבל כיון שנולד אברהם היה אברהם מודיע לכל הבריות שמו של הקב"ה והקנה *אותו שמים וארץ שנאמר (בראשית יד) ויאמר אברהם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ באותה שעה נשק הקב"ה את שתי ידיו של אברהם ואמר לו הקב"ה לאברהם מיום שנברא העולם עד עכשיו (ב) לא קראני שום אדם אדון אל עליון אלא אתה מה שאמרת הרימותי ידי אל ה' אל עליון [ב] קונה שמים וארץ. וכיון שנולד אברהם נתברך שמו של הקב"ה בפי כל הבריות וגם אברהם נתברך שנאמר (טז) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לא עליון ויברכתו ויאמר ברוך אברהם לא עליון קונה שמים וארץ וברוך אל עליון אשר מנן צדק בידך. וכיון שנולד אברהם נתגלגלו [ג] רחמיו של הקב"ה על הכל (ג) שנאמר (תהלים קיא) חנון ורחום ה' וכיון שנולד אברהם (ד) נהדר הקב"ה בפי כל בריותיו (ה) שנאמר (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו וכיון שנולד אברהם ועסק במצות מילה נשבע לו הקב"ה שבוכות המילה הוא מציל את ישראל מדינה של גיהנם שנאמר (זכריה ט) גם את ברם בריתך שלחתי אסירך מבור אין סיס בו ואין בור אלא גיהנם שנאמר (ישעיה יד) יורדי אל אבני בור כפגז מוכס לכך נאמר [ד] והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פריו יתן בעתו ועלתו לא יבול וכל אשר יעשה יצליח. דרש ר' יוסי ואמר אמשול לך משל למה הדבר דומה לאדם שהיה מהלך בבקעה בארץ ציה שאין בה מים והיתה נפשו [ה] מתחלחלת עליו בצמא ומצא אילן אחד ומעין אחד תחתיו ופירותיו מתוקין וצלו נאה מיר שותה מן מימיו ויושב בצלו ואוכל מפירותיו וחזרה נפשו עליו ובשעת פטירתו ממנו להרוך אילן אילן במה אברכך אם אומר לך יהיו מעינותיך תחתך והלא כבר הוא מצינותיך תחתך ואם אומר לך יהיו פירותיך מתוקים הלא כבר הם פירותיך מתוקים ואם אומר לך יהיה צלך נאה והלא כבר הוא צלך נאה אלא יהי רצון שכל נסיעותיך שיהיו נוסעין ממך יהיו כמותך וכן אמר הקב"ה לאברהם אברכך אם אומר לך תודיעני והלא כבר הודעתני ואם אומר לך תמליכני והלא כבר המלכתני אלא יהי רצון שכל צאצאי מעין יהיו

טובי חיים

ישועות יעקב

עין שם פרש"י: * הודיע לכל באי עולם שהקב"ה ברא וקנח שמים וארץ: [ב] וצל שלמי צדק כרכו אותי שיצא מלך סדום לקראתו ואמר לו אברהם הרימותי וגו' ואע"פ שכתוב קודם כי אין מוקדם ומאוחר בתורה: [ג] אברהם מרסו לסרת חסד ורחמים ומדו לי"ח: [ד] וע"פ במדרש שדרש כל הענין על אברהם:

אין חטא בא על ידו. ועיין בזה"ק פרשת תרומה דף קכ"ח ודף קכ"ט גודל שכר מלוא וו: (ב) לא קראני שום אדם אדון אל עליון. יש להקשות דהא כתיב מקודם ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון וגו'. וברוך אל עליון וגו'. ומה שתירצו הזיקוקין וישועות יעקב דזה ה' אחר כך. ואע"פ שכתוב מקודם אין מוקדם ומאוחר בתורה עכ"ל. הוא דחוק מאוד דהא כתב הרמב"ן ז"ל בפירוש החומש חה לשונו ומלך סדום יצא לקראת אברהם אל עמק שזה לכבדו וכלך עמו עד שלם שהוציא מלכי צדק לחס ויין. ולא ביקש מלך סדום ממנו דבר. אבל כאשר ראה נדיבות לבו ולדקתו שנתן האפשר לו ביקש גם הוא הנפש בדרך לדקה עכ"ל. כפי דה"ה הכל כסדר שכתוב בתורה. ואם כן הדרא קושית לדוכתי' הרי מלכי צדק קרא בתחילה כן. ויש ליישב דמלכי צדק אמר אל עליון לכד. ואברהם אמר הרמותי ידי אל ה' אל עליון. וגו' תיבות אלו ביחד לא קרא שום אדם מדיין עד אברהם איכיו ע"ה. ועיין בפסר שפרי חזרה (שער ה') דכשהוא מזכיר אל ה' כל העולם נדון בחסד עליון וברחמים גדולים כו'. בהתחבר החסד והרחמים כסוד אל ה' אזי כל הספירות בשמחה ובשלימות וכולן מקבלות חסד ורחמים מלמעלה. וזה שאמר אל ה' יאמר לנו כו'. ולפיכך התכוון בכל מקום שתמצא בתורה אלו שני השמות שהם אל ה' שהם סוד החסד והרחמים עכ"ל. וזה שמדייק התד"א בלשון לא קראני שום אדם אדון אל עליון. כיונתו ה' אל עליון. ולא רצה לפרש ה' מפני כבוד קדושתו מאוד. וקראו בשם אלהים שהוא היכל שם הויה ב"ה כידוע ליודעי חן: (ג) שנאמר חנון ורחום ה'. כי ידוע שמדתו של אברהם הוא מדת החסד בעבור שעשה חסד למטה בארץ. שון ופרנס להבריות. כמפורש בתורה ובדברי רז"ל. ועל ידי זה היה מתגבר מדת חסד שלמעלה על כל הבריות בעבור אברהם. ולכן זכה אברהם להיות מרכבה למדת החסד שלמעלה. כדכתיב תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. ומדת החסד הוא מתנהג עם הבריות לפנים משורת הדין. ומן מדת החסד. הקב"ה הוא חנון ורחום על הכל. שנותן מתנת חנם לפנים משורת הדין (זיקוקין). ועיין כמה שכתבתי בפסרי לקוטים נפלאים בפירוש היצ מדות בשם השל"ה כי מדת רחום הכתוב שם קאי על האדם שחטא ולא שם מדיין מחטאיו. עם כל זה רחמי השם עליו. ולא יסיר כל חמתו. ומדת חנון הכתוב שם מורה על מתנת חנם. ועיין שם אחר כך דמתנת חנם הוא להאיש שחטא נפשו להטיב בעיניו ובמעשה. ואינו יכול להשלים. כמבואר שם באריכות קצת. ועכ"פ כפי הנראה כל זה יוצא ממדת החסד. ולכן אחי שפיר דמכיר כאן על אברהם פסוק זה: (ד) נהדר הקב"ה. נתינת ההדר נמשך מלך ראות חסדי ה' הרבים. ובתחילה נתברך שמו כי ידעו והאמינו באחדותו. כמ"ש לעיל וכיון שנולד אברהם נתברך שמו של הקב"ה בפי כל הבריות. וכאן רמז כמה שאמר נהדר הקב"ה שהבינו רוב חסדיו (עיין מאורי אש): (ה) שנאמר חסדי ה'. כי אברהם התנהג במדת החסד ועשה חסד לכל. והודיע חסדי ה'. עד שהבינו כי חסדי ה' מוכב כל ימיו. ואמרו כולם חסדי ה' כי לא תמנו. ונקט פסוק זה שמורה דאף בעת הזמן. החסד נפוי

יא

עלינו

יהיו כמותך לכך נאמר והיה בעץ שתול על פלני מים אשר פריז יתן כעתו אלו ת"ח שירבו בורעך ועלהו לא יבול אלו בעלי [ו] אמונים שלא יפסוק מורעך לעולמים וכל אשר יעשה יצליח זה אברהם אבינו שהכביש הקב"ה כל מלכי מורח ומערב תחתיו שנאמר (ישעיה מח) מי העיר ממורח [ו] צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד וגו' לכך נאמר והיה כעץ שתול וגו' וכל אשר יעשה יצליח:

דבר אחר תתן אמת ליעקב חסד לאברהם וגו' רבי אליעזר בני של ר' יוסי הגלילי אומר יתברך שמו הגדול של מלך מדכי המלכים הקב"ה שהוא מחבב את ישראל יותר ממלאכי השרת שאין מדאבי השרת אומרים לפניו שירה למעלה עד שאומרים ישראל שירה תחלה למטה שנאמר (חייז לח) ברן יחד כוכבי בקר ואחר כך ויריעו כל בני אלהים וכיון שמגיע ראש השנה אומרים מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מפני מה אתה עושה חסד עם אומה זו ואתה נושא להם פנים כמו אדם שעושה חסד עם חבירו ונושא לו פנים ואומר להם הקב"ה בזכות חסד אברהם אביהם אני נושא להם פנים ואני עושה עמהם חסד ואומרים המלאכים לפניו למה אתה נושא להם פנים בשביל אברהם אביהם ואמר להם הקב"ה בשעה שנתן לו לאברהם תרח אביו הרבה אלהות ואמר לו לאברהם לך וסבור אותם בשוק והלך אברהם ושבר אותם והיה מבטל לכל ע"א שבשוק מן העולם וקידש את שמי בעולם. אמרו עליו על אברהם אבינו שבשעה שנתן לו אביו מלא קופות של אלהות למכור איתם בשוק בא אדם אחד אל אברהם בשוק ואמר לו אברהם יש לך אלוה אחד למכור ואמר לו אברהם איוה אלוה אתה רוצה ליקח ואמר לו לאברהם אני הוא גבור תן לי אלוה גבור כמותי ונמל אברהם פסל אחד שהיה עומד למעלה מכולם ואמר לו מולך את זה ואמר לו לאברהם וכי אלוה זה הוא גבור כמותי ואמר לו ריקה עדיין אין אתה יודע משפט אלהות ועכשיו מה אתה מבקש מהם ואמר לו אברהם והלא שומה שבעולם אתה אלמלא לא היה אלוה זה גבור מכולם לא היה יושב למעלה מכולם אבל אינו רוצה לדבר עמך כלום עד שתתן לי את הדמים מיד נתן לאברהם את הדמים ונמל לו את אותו האלוה בשעת פטירתו להלך אמר לו אברהם בן כמה שנים אתה ואמר לו בן שבעים שנה ואמר לו אברהם אלוה זה שקנית אתה משתחוה לו או הוא משתחוה לך אמר אני משתחוה לך ואמר לו אברהם והלא אתה גדול מאלהיך שאתה נבראת מן שבעים שנה והאיך תשתחוה לאלוה זה שנעשה היום בקורנם מיד החזיר והשליך לאותו אלוה לתוך קופתו של אברהם וחזר ונמל מאברהם את דמיו והלך לו. ואח"כ באה אשה אחת אלמנה ואומרת לו לאברהם אשה עניה אלמנה אני הן לי אלוה עני [ח] כמותי מיד נמל אברהם פסל א' שהיה יושב למטה מכולם ואמר לה אברהם לאותה אשה בעניותך מלי לך את אלוה זה ואמרה לו לאברהם אלוה זה קשה הוא ואין אני יכולה [ט] לעמוד לפניו ואמר לה אברהם והלא שומית שבעולם את. אלמלא לאו שפל הוא מכולם לא היה יושב למטה תחת כולם ואין הוא רוצה לזוז ממקומו עד שתתן לי את הדמים מיד נתנה הדמים ונמלה את הפסל. בשעת פטירתה להלך אל אברהם בת כמה שנים את ואמרה לו בת שנים הרבה אני ואמר לה אברהם תיפח נפשה דהיא אתתא את שנבראת משנים הרבה האיך תשתחוה לאלוה זה שעשה אותו אבא אתמול בקורנם מיד החזירה לאחז אלוה לתוך קופתו של אברהם וחזרה ונמלה מן אברהם את דמיה והולכת לה. באותה שעה נמל אברהם את כל האלהות והביא אותם אצל תרח אביו ואמרו לו שאר בניו לאביהם תרח אברהם זה אינו יכול למכור אלהות בוא ונעשה אותו כומר וא"ל אברהם מה מלאכתו של כומר אמרו לו לאברהם מכבדין מלפניהם ומרביצין מים לפניהם ומאכילין אותן ומשקין להם ונותנין לפניהם אכילה ושתייה מיד נתן אברהם לפניהם אכילה ושתייה ואמר להם קחו ואכלו מלו ושתינו למען תדעו שתימיכו לבני אדם בשביל שנתתי לפניכם אכילה ושתייה ולא היה בהם אחד שהיה נוטל כלום ולאכול ולשתות מיד פתח אברהם ואמר (תהלים קט) פה להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו אזנים להם ולא יאזינו ידיהם ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו מה עשה אברהם נמל את המקל והיה משבר את כולן והשליך אותן אל תוך מדורת האש ובא וישב עליהן ובתוך כך בא נמרוד ומצא לאברהם שעשה כך ואמר לו נמרוד לאברהם הכי אתה הוא אברהם בן תרח ואמר לו אברהם הן וא"ל נמרוד לאברהם וכי אין אתה יודע שאני אדון של כל המעשים והחמה והלכנה והכוכבים והמולות ובני האדם מלפני יוצאין כולן ואתה למה אברת את יראתי. באותה שעה נתן הקב"ה בינה לאברהם ואמר לו אברהם לנמרוד אדוני המלך (נ"י אדוני המלך עדיין לא הייתי יודע רצונך אומר לפניך ד"א לגדולתך אמר לו אמור אמר לו מנהג של עולם וכו') מנהג של עולם כך הוא שמחם שנברא

ישועות יעקב

[ח] ל' ותתחלחל המלכה שהיתה נמשו סתפחת ודאגת שלא ימות בצמא: [ו] פ' עמי הארץ העוסקים במשא ובמפתח באסונה נמשלו לעלים. כראיתא בפ' גיד הנשה אשכלות אלו ת"ח העלין אלו עמי הארץ כו' וכשם שהפרי צריך לעלים להגן עליו כן צריכים ת"ח אל

ע"ה ההולכים בד"א באסונה שהם גומלים חסד וחסדיקים ידי ת"ח שיזכו לעסוק בתורה ועבודה: [ו] ועיין בסדרש ובסנהדרין פ' חלק ובתענית שררש"י כל הענין על אברהם: [ח] שיספיק לו מעט לחם וספס לפרנס אותו: [ט] ראגה שלא תוכל ליתן לו די פרנסתו

שגברא העולם ועד עכשיו היתה החמה יוצאת ממזרח ושוקעת במערב למחר תהא מצוה את החמה שהצא ממערב ותשקע במזרח ואז אני מעיד בך שארון של כל המעשים אתה ואם אתה הוא ארון העולם כמו שאמרת בודאי כל הנסתרות הם גלויות לך א"כ אמור לי מה יש בלבי ומה אני עתיד לעשות באותה שעה הניח אותו רשע נמרוד ידו על זקנו והיה מתמה בלבו ואמר לו אברהם אל תתמה בלבך כי לא ארון העולם אתה בנו של כוש אתה ואם ארון העולם אתה למה לא הצלת את אביך מן המיתה אלא כשם שלא הצלת את אביך מן המיתה כך אתה לא תוכל להנצל מן המיתה. מיד קרא נמרוד לתרח אביו ואמר לו מה תהא משפטו של אברהם בך זה ששרף אלהות שלי אין משפטו אלא שרפה מיד לקח נמרוד את אברהם וחבשו בבית האסורים והוציאו להשליכו לכבשן האש מיד [י] כפתוהו ועקדוהו לאברהם והניחוהו ע"ג האבן והקיפו לו עצים מר' רוחותיו חמש אמות לכל צד ונבהן של עצים חמש אמות ועד אותה שעה לא הכיר תרח את בוראו מיד באו שכניו ובני עירו וטפחו לו על ראשו ואמרו לו בוש בוש גדולה וכלמה אותו בן שהיית אוכר עליו שהוא יורש עוה"ז ועוה"ב שרפו נמרוד. מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ב"ה וירד בעצמו והצילו שנאמר (בראשית טו) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. אמר תרח בלבו שמא יעמדו ויהרגו את בני מיד עמד תרח ויצא משם עם אברהם בנו שנאמר (סס יא) ויקח תרח את אברהם בנו ואת לופ בן הרן בן בנו ואת שרי כלתו אשת אברהם בנו ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבואו עד חרן וישבו שם ובשכר שיצא משם הרח עם אברהם בנו לש"ש המליכו הקב"ה לא"י [יא] בחיי תרח אביו ל"ה שנה שנאמר (סס כג) ויענו בני חת את אברהם לאמר לו שמענו אדוני נשיא אלהים אתה בהוכנו ולהלן הוא אמר (ויקרא ד) אשר נשיא יחמא מה להלן שאין על גביו [יב] אלא ה' אלהיו אף כאן שאין ע"ג אלא ה' אלהיו ואחר מיתתו של תרח מלך אברהם מ' שנה הרי ע"ה שנים ועליו הכתוב אומר (ס"ה ד) לבבתי אחותי [יג] כלה זנו'. מיד ירד הקב"ה בעצמו להציל את אברהם ואמר מלה"ש לפני הקב"ה רבש"ע והלא אתה מצאת באדם הראשון מה שעשה לך לאחר שהשפדת את דעתך עמו לעשות לו חופה בג"ע ולבסוף היה עובר על כל מצותיך עכשיו תשפיל ג"כ את דעתך עם אברהם ותירד בעצמך להציל אותו שמא לסוף יעבור גם הוא על כל מצותיך כמו שעשה אדה"ר. מיד השיב הקב"ה להם ואמר להם תשובתכם בצדכם מה אעשה לב"ו הוא שרוי במקום מוטאה ויצה"ר שולט בו והלא אתם שרויים במקום מהרה ואין יצה"ר שולט בכם אם אתם יורדים למטה לארץ למקום מוטאה למקום שיצה"ר שולט שם גם אתם תהיו חוטאים כמותו צאו וראו מה עשו מכם עזא ועזאל שירדו לארץ וחמדו את בנות האדם והחמיאו אותם ולמדו אותם בשפים (ו) שמורידין בהם חמה ולבנה (ו) אבל אברהם זה קידש את שמי בעולם ועומד לקדש את שמי בעולם מיד ירד הקב"ה בעצמו והציל את אברהם אבינו מכבשן האש:

הדח

ישועות יעקב

טובי חיים

פינסתו ולא חוכל לעמוד ולהספיק לתאכילו מפני עניותה: [י] כך היא גרמת השמעוני מ' דף לך דף ב' ע"ד עד לבבתי אחותי כלה: [יא] תרח חי ל"ה שנה וכשנולד אברהם היה תרח בן ע' שנה נשתייר לתרח קל"ה שנים הרי שהיה אברהם אכינו באותו הפרק שנסלך בן סאה שנה ובו בפרק נולד לו יצחק ויצחק היה בשעת העקידה ל"ו שנים הרי שמת תרח ב' שנים לפני עקידת יצחק ולאחר מיתת תרח מלך אברהם מ' שנה נמצא שמלך אברהם עד יום מותו שהיה בן קע"ה שנים: [יב] מ' מדכתיב בסופא מכל מצות ה' אלהיו ונאמר להלן גבי מלך למען ילמד ליראה את ה' אלהיו מה להלן מלך שאין על גבו אלא ה' אלהיו אף כאן מלך כדאיתא בהוריות דף י"א: [יג] וסיפא דקרא באחד ענק מצורונין זה אברהם הנקרא ענק שנאמר (יהושע יד) האדם הגדול בענקים כדאיתא בת"כ ובב"ר פרשה מ"ט ועיין בשכת דף פ"ח שדרשו לבבתי אחותי זה אברהם שאיתא להקדוש ברוך הוא כל באי עולם ועיין סא"ר פ"ה:

פלינו תמיד (סס): (ו) שמורידין בהם חמה ולבנה. כתב בויקוקין בשם תקוני זוהר וילקוט דלית חמה ולבנה דלינון קליפין דעליהו אתמר הוי מושכי סעון כחבלי שול. ועליהו אתמר וחסרה הלכנה ונושה החמה עד כאן. ולזה הענין כיון כאן: (ז) אבל אברהם זה קידש את שמי בעולם. כמבואר בפרק זה. בכל מה שטעה עד פתה. ועומד לקדש את שמי בעולם. אחר שיגלל מכבשן האש. כמו שכתוב בתורה (בראשית יב) ואת הנפש אשר עשו בחרן. וכדפרש"י סס. וכתוב (סס כא) ויסע אשל כבאר שבע ויקרא שם כסס ה' אל עולם. ופרש"י על ידי אותו אשל נקרא שמו של הקדוש ברוך הוא אלוה לכל העולם. כן יוכנו השם יתברך לפשות נחת רוח לפניו כל הימים. ויתגדל ויתקדש כבוד השם יתברך וכבוד פורתו על ידינו תמיד. ותתרום שכנת עווינו וקרן משיחנו כמהרה צימינו אמן:

ברוך הנותן ליעקב כח. וראין אונים עצמה ירבה

סיימנו בעזרת השם יתברך במאמרה לסדר ואל שדי יתן לכם רחמים. והנה סכום הפרקים של סדר אליהו רבא הס ל"א. והפרקים של סדר אליהו זוטא הס כ"ה. ועם הכולל הוא כ"ו. ויש לרמוז אותם בהפסוק אל ה' ויאר לנו שאמרים כהלל במאמרה. כי הפרקים של שני הסדרים עם הכולל עולה בגמטריא של

הדרן עלך סדר אליהו רבא וסדר אליהו ויטא. והדרן עלן. דעתן עלך סדר אליהו רבא וסדר אליהו ויטא. דא נתנשי מינך סדר אליהו רבא וסדר אליהו ויטא. ולא נתנשי מינן לא בעלמא הדרן ולא בעלמא דאתי:

גרסינן בסנהדרין בפרק חלק רבי יהושע בן לוי אשכח ר' אליהו. א"ל אימת אתי בן דוד א"ל ויל שייליה לדידיה והיבא יתיב א"ל אפתחא דקרתא דרומי (פי' רש"י ו"ל נראה למורי בג"ע שכנגד פתח רומי) ומאי סימני' יתיב ביני עניי סובלי חילאים (פירש"י ו"ל בן דוד סובל חולאים לכפר על עוונות ישראל כו' ע"ש) וכולן שרי ואסירי בחד ויטנא. איהו שרי חד ואסירי חד אמר דילמא מבעינא דלא איעכב. אויל דגביה א"ל שלום עליך רבי ומורי א"ל שלום עליך בר לואי א"ל אימת אתי בר א"ל היום. אתי דגבי אליהו א"ל שקורי קא שקיר בי דאמר היום אתינא ולא אתא. א"ל הכי אמר היום אם בקולו חשבעו (ע"ש בפירש"י ו"ל):

טובי חיים

אל שני שמות הקדושים אלו. וכתב בספר שערי אורה שער ה' דלפעמים תמצא שם יחיד מתאחד עם אל. כאמרו אל ה' ויאר לנו. והכוונה בו כשהוא מזכיר אל ה'. כל העולם נדון בחדש עליון וברחמים גדולים. ואין שם דין כלל ולא מערער ולא משטין. ולא מורא קטיגוריא. אלא הכל בחדש וברחמים כו'. כי אל הוא סוד חסד עליון. וממנו נשפע החסד לאברהם כו'. וכששם הו"ה מתאחד עם אל ואומר. אל ה'. ממצא שם הו"ה מתערבת בחדש וברחמים ואין שם דין כלל כו'. ולפיכך התבונן בכל מקום שתמצא בתורה אלו שני השמות שהם (אל הו"ה) שהם סוד החסד וברחמים עכ"ל. והבאתי מזה לעיל בפרק זה. וכתב בספר בני יששכר דבכל חנוכה בשעת הדלקת הנרות מתגלה הארת האור הגנוז. והוא אורו של מלך המשיח. וכבר ידעת שהאור הגנוז מביטין בו מסוף העולם ועד סופו. והארת נר חנוכה הוא הארה מן האור ההוא. ועל ידה אמצא יכולין להביט בתורה אשר האור גנוז בה עכ"ל. והבאתי לעיל בסדר אליהו רבא פרק כ"ו. עיין שם באריכות מזה. ויש לומר גם כאן בזכות אלו הפרקים של הספר הגרמזים בשני שמות הג"ל ויאר לנו בהפירוש הג"ל שסיימנו עתה בחנוכה בזכות נרות חנוכה. ונזכה להארת אור הגנוז. ולאור התורה באמת. ולראות צנים ובני צנים עוסקים בתורה ובמצות באמת. והערב נא ה' אלהינו את דברי תורתך בפנינו וכפי כל ספר בית ישראל. וזהו אמצאנו ונאמצאנו ונאמצאנו כל עמך בית ישראל כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה. וטהר לבנו לעבדך באמת. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך. כי ס' יתן חכמה מפיו דעת וחנוכה:

כתב הזיקוקין בהקדמה וזה לשונו. שאמרתי בכל מוצאי שבת ככוונה גדולה ק"ל פעמים אליהו הנביא כו'. שכל אדם האומר ק"ל פעמים אליהו הנביא במוצאי שבת ככוונה וזכה שילון קדוש מן נשמת אליהו מאיר על נשמתו להבין רוי התורה. גם אמרתי בכל מוצאי שבת ככוונה גדולה הפסוקים שבנביאים שמוזכר בהם שמו של אליהו. והוא מסוגל מאוד להבין סודות התורה כמו שכתבו חכמי האמת כידוע ליודעי ת"ך עכ"ל. ובסידור שער השמים כתב זה לשונו ידוע מה שכתבו המקובלים ובראשם הרוקח מתועלת הגדולה להתזכרים לא אליהו הנביא במוצאי שבת קודש בפסוקים המפורשים בנביאים וכתובים. וכי המה מסוגלים להללחה ולפתיחת הל"ב עכ"ל. ובדף הקודם כתב גם כן דעוב לומר כל הפסוקים שזכור בהם אליהו. והוא מופלא להללחה ולזכרון ולפתיחת הל"ב. כמו שכתב הרוקח עכ"ל. ובספר בני יששכר במאמר אודם כסליו כתב על הרוקח. שכל דבריו דברי קבלה מפי אליהו ו"ל עכ"ל. גם בסיומן י"ב שם כתב. דברי עיר וקדיש בעל הרוקח ו"ל שקיבל מאליהו ו"ל עכ"ל:

ובמזמור אורח חיים סימן רנ"ה כתב וזה לשונו ורגילין להזכיר אליהו הנביא (במוצאי) ופירש בעל העיטור הטעם לפי שהוא עתיד לבשר הגאולה כו' שיבא ויבשרנו. ונוהגין לומר פסוקים של ברכה כגון יפתח ה' לך את אזורי הטוב. כדי שיתברכו במעשה ידיהם עד כאן לשון העיטור. גם ברמ"א שם כתב דנהגו לומר ולהזכיר אליהו הנביא במוצאי שבת להתפלל שיבא ויבשרנו הגאולה עכ"ל. והשליה כתב בשם מהר"ל ומהר"ש דמה שנוהגין לומר פסוקי דאליהו ומירות המיוסדים על שמו במוצאי שבת. משום דאיתא בתוספתא דבמוצאי שבת יושב אליהו ו"ל תחת עץ החיים וכותב זכיות של שומרי שבת עכ"ל. ולכן מזכירין אותו אז לעובה. ובספר יסוד יסודם העבודה שער ח' כתב וזה לשונו ומאמתי בספרים דזכירת אליהו הנביא בפיוסים ובפסוקים במוצאי שבת הוא תיקון גדול אל הנפש ותועלת גדולה להנצל מדינה של גיהנם כו' עכ"ל:

ולפי מה שכתב בסידור שער השמים דלעיל בשם הרוקח דמסוגל להללחה. והוא על דרך שכתב בספר סדר היום דבמגע ידו של אליהו הנביא ו"ל הכל מוצלח כמו שמצינו בכמה מקומות דרות קדושתו מופיע הללחה גדולה וזכירה עמומה עכ"ל וכמו שיבאר לקמן. ממילא יש לומר דאע"פ שלא זכינו עדיין לגאולה כללית אע"פ זוכין על ידי אמירת הפסוקים והפיוסים לגאולה פרסיה כל איש בננעי לבבו של בני חיי ומזוני וכל ההרפתקאות הנכללים בזה. כי מצינו בפסוקים דלקמן שזכור אליהו הנביא ס"ת פעמים בכל התנ"ך כס"ה. והוא בגמטריא חיים. וממילא לריך להיות כריא וסוק. כי חיי החולה אינו נחשב לחיים. כי אינו יכול לעשות שום דבר. ושמו של אליהו בגמטריא כן. וכמו הפסוקים עולה ס"ב כמנין בני ושני פעמים אליהו בגמטריא מון עם הכולל. ומה שצריך לנרף הכולל. הוא לרמוז שלא יאכל כבהמה. רק יתאמץ בכח האכילה בתורה ובמששים טובים

יא